

Ljubljanski

ZVON.

LETO
VII.

ZVEZEK
I.

1887.

Vsebina 1. zvezka:

1. Gorazd: <i>Vaška balada</i>	1
2. S. Savec: <i>Postillion d' amour. Povest. I. V Benetkah</i>	2
3. Ivan Vrhovec: <i>Turški davek in vojaška granica</i>	12
4. Anton Raič: <i>Ivan baron Ungnad</i>	18
5. Dr. Josip Vošnjak: <i>O vinu</i>	24
6. J. Kržišnik: <i>Nezvesta. Pesem</i>	33
7. Rádinski: <i>Mati. Pesem</i>	33
8. —od. <i>Dva lovca. Balada</i>	33
9. Janko Kersnik: <i>Testament. Povest</i>	34
10. D. J. T. <i>Benčija Sloveniji</i>	42
11. Alfonz Pirec: <i>Prva ljubezen. Povest</i>	43
12. J. B.: <i>Najnovejši slikani rimski grobi na Krškem polji</i>	48
13. A. Fekonja: <i>Nekaj o „narodnem blagu“</i>	51
14. Književna poročila:	
I. V—r.: <i>Sodni obrazci</i>	52
15. Listek: <i>Čestitim gospodom naročnikom. — Nove knjige slovenske.</i> — <i>Kersnikove povesti.</i> — „ <i>Gospod Mirodolski</i> “. — „ <i>Rogaž</i> “. — <i>Avgust Dimitz</i> †. — <i>O hrvaški književnosti.</i> — <i>Srbska knji-</i> <i>ževnost.</i> — <i>Srbska kraljevska akademija u Beogradu.</i> — <i>Češka</i> <i>književnost.</i> — <i>Slovani v nemški književnosti.</i> — <i>Razne no-</i> <i>vice.</i> — <i>Literarna statistika.</i> — <i>Listnica.</i> — <i>Razpis častnih</i> <i>daril.</i>	
16. J. Kalan: <i>Šah</i>	64

Denašnje številko smo poslali še vsem dozdanjim naročnikom in na ogled tudi nekaterim drugim gospodom. Prve prosimo, da bi blagovoljno obnovili naročbo do konca tega meseca, druge, da bi blagoizvolili stopiti v vrste „Ljubljanskega Zvona“ podpornikov. — Vsem poštnim naročnikom smo priložili tudi poštno-nakaznično golico. Ako nam je kdo izmed njih v tem že poslal naročnino, naj ga ta golica nikar ne moti.

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. I.

V Ljubljani 1. januarija 1887.

Leto VII.

Vaška balada.

Za mizoj sedijo svatje
In godci sedé za pečójs;
Hej, to je vesela gostija
V Logéh pri županu nocójs!

Veselo gódejo gódcí,
Nevesti sréc se topí,
Ne upa se v ženina zreti,
Stídljívó poveša očí.

Na desni, glej, pri starejšini
Céló gospód župnik so tam;
Saj v Kani počastil bil svatbo
Nekdájs še Vzveličar je sam!

Soródníki, bližnji in daljni,
Prispéli so sreče želét,
Nevesti in ženinu sreče
Za tá in za óni svét.

In kteri utégnili niso
Čestítati priti sámí,
Darové pošiljajo svoje —
Oj, dražestnih, lepih rečíj!

Umétalno vezanih kitic
In vancev že poln je vsak kot,
Kolačev s trakovi ovitih
Nemara, da bode jih stot.

Ne bo li konec darovom
Od vsekod za svatbo nocójs? —
Še vaški je mlinar prinesel
Za ženina darek s sebojs!

To stari je mlinar Mohorko!
Saj znan vam je mlín njegov
V dolini ob bistrem potoku,
V zatišji vrb, jelsjích vrhóv.

V dolini ob šumnem potoku
Kolesa se vedno vrté,
A mleti pomaga Mohorku
Rejenka, prelepo deklé.

»Kaj sósed pa tí si prinesel?« —
Sred izbe z darilom stoji,
V naróčaji jerbašček nežen
Pred svati nerodno drží.

Na desnem in levem ušesi
Gluh mlinar je stari močnó,
Na ves glas poklanja svoj darek,
Na ves glas zavpije takó:

»I, tó-le je dala, naj nesem!
Dar vsprejme tá ženin naj sám,
A vpríčo neveste in svatov
Naj jerbašček njemu oddám.«

»In kak je lepó ga zavila,
O, Júlika moja to zná!
Predavši ga meni je rekla,
Naj prí-vas ostane dar tá!«

»Njiv, travnikov, hosto, vinógrad
In híško belo dobiš:
Lehkó se nevestice svoje,
Moj sósed, nocójs veselíš!«

»Bogati pač vi ste, bogati,
A mi smo beraški ljudje . . .
Pred ženina dar svoj postavi,
Obrne se mlinar in gré.

Pogledajo v jerbašček svatje — :
Živ angelj kot dar v njem leži!
Podoben je ženinu jako — —
Zató se takó mu smeji!

Še gódcí smijó za pečjój se,
Smejjo se gosli in bas —
Nevesti kraj ženina lepi
Od stida rudi se obraz.

Gorázd.

Postillion d' amour.

Iz spominov dalmatinskega slikarja. Priobčil S. Savec.

I.

V Benetkah.

Kakor Slovenci nazivajo svoja mesta s posebnimi pridevki, n. pr. bela Ljubljana, pisana Loka i. t. d., tako tudi Italijani, in Venezia jim je »la bella« — lepa. Ta pridevek je v toliko tudi resničen, da je že dolgo lepa, torej stara krasotica. Starost pa nikomur ne prizanaša, tudi krasotici ne. Kadar ji igra veselje na lici ter odseva radost iz očesa, izginejo tiste časovne zarézice in gubice na nekdanj gladki polti, ali vsaj ne motijo lepih likov; kadar pa težé dušo skrbi in tožne misli, stopi starikavost tem bolj na površje. Taka starikava krasotica so Benetke. Sicer vsegdar zanimivo mesto kaže mračnega zimskega dné prav tožen, čmerikav obraz; dež rosí iz sive preproge na nébu, odsevajočem se sivo v prostrani vodi, iz katere se vzdigujejo črnkasta, od starosti zatemnela poslopja. Šetališča so prazna in prazno celó slovansko nabréžje »Riva degli Schiavoni«; mnogobrojni trabakoli dalmatinski in domači so odpluli, le nekaj ribiških brodičev in malih čolnov je tu pa tam privezanih in veter jih ziblje, da mali jambori časih dolgočasno zaškripnejo.

»Prav tako mračna je danes ta lagunska ječa, kakor sem sam,« misli si slikar, stoječ mirno vrhu mostiča na Rivi in zrè nepremično po laguni v daljavo. Misli mu hité dalje čez morje, na slikovite obale in otoke dalmatinske, kjer so njegovi rojaki, znanci in prijatelji, in dalje čez avstrijsko mejo na razséžne planóte in visoke planine, kjer so tudi ljudje njegove krvi, ki toliko trpé, živé ubožni, siromašni in sužnji. »Izučil sem se slikarstva, a kaj to hasni našincem? Najmenj

sto let prevréd sem to, kar sem; potujčiti se, udati se v mirno filistersko življenje — to mi ne bo nikdar možno. Pestj jim treba in pušek, ali kdaj še jim bode potrebna umetnost! In naša mesta? Potujčena! Dragi domorodci dalmatinski so prav krotki; glójejo ostanke slavne prošlosti, kakor Italijani. Kaj koristi našincem njih vrlost na morji? Hlapčujajo! Oni je že srečen, ki more položiti svoje ostarele in onemogle ude k počitku na domači zemlji; plodóve vseh žuljev so pobrali tujci. Hlapčevati bodem moral tudi jaz, slikati mehke, nežne stvari, ženske pri vodnjakih, če hočem kaj prodati. Kdo se zanima za nas in junake naše!«

Dolgo zategnen glas iz mogočne piščali velikega parnika prebudi zamišljenega slikarja. Pred otokom Sv. Jurija se valí gost dim iz širokega dimnika. S počasnimi udarci prične lopátasto koló natepavati vodo, parnik se polagoma bliža, toda kmalu ga porine pár v hitrejši tek, ponosno reže laguno in jo meče v globokih razórih na stran, ki prišedši do kraja, visoko zazibljejo pritlikavce ob Rivi. Angleški barják vihrá parniku nad zvezdo. »Ko bi mogel ž njim, daleč stráni, tja v Egipet in dalje v Indijo, ali kamor koli, čim dalje tem bolje!« Tako si želi dalmatinski slikar, ko zavije parnik proti Malamoccu in se utáplja v laguni. Vidi se le črna lisa na vodi in dolga poteza dima nad njim.

»Kaj pa tako globoko premišljuješ, Cetinovič?« reče mlad brdák Nemeč, položivši Dalmatincu roko na ramo. »Vidim te že vso pot od Piazzette doli stati tù, kakor kip.«

»Veš, Gerster, pusto je na tem svetu, v tej mórski ječi pa še posebno.«

»Zopet si melanholičen, kakor tvoje národne popevke; zdaj pa vem, da kmalu zopet kam izgineš. Sicer bi pa storil najbolje, ko bi si ne gnal k srcu stvarij, katerih ne moreš premeniti. Pojdi z menoj, greva na »Rivo tondo«, tam nas bode danes več skupaj, saj ni drugega storiti tak večer — tebe bi pogrešali.«

Cetinovič temu nemškemu kiparju ne odreče rad kaj in gre ž njim. Čuti se nekako posebno navezanega nánj. Združilo ja je jednako mišljenje, jednaka starost in podobna usoda. Obeh domoroden čut so žalile krute istinitosti. Gerster, sin imovitega lekarja iz Lubeka, izučil se je kiparstva v Berlinu, kjer mu je prusovstvo presédalo čim dalje, tem zoperneje. Ko pa so si Prusi osvojili še njegovo ródno mesto in seveda zapisali tudi njega v vojake, odpotoval je urno na Dunaj. Vojaški begún nikakor več ne sme k svojim ljudem, toda njegovo bolj mirno razpoloženje ga polagoma utolaži. Cetinovičev oče je bil trgovec v Mostaru. Plačal je svojo preiskreno ljubezen do slobode Turku z

„rosó glavó“, padši v boji za domovino in sveti križ. Majka je bežala z jedinim svojim sinkom Petrom v Dubrovnik k bratu ubitega.

Strijc, imovit trgovec, dal je netjaka šolat, ker je kazal toliko prebrisanosti. Vstrpel pa dolgo ni nikjer; šel je tudi na Dunaj, seznanil se tam z Gersterjem in mu tako živo razkladal benečanske znamenitosti, da ga je zvalil tjã. Odide zdaj pa zdaj za kak mesec ali več, ne poslovlivši se od nikogar, le Gersterju morebiti pokaže kako skico, nastalo na teh potih.

Medpotoma vpraša Cetinovič prijatelja, koga mu je v družbi kaj pričakovati. »Navadni so skupaj!« odgovori Gerster. »Dã, res, Hartlieb je zopet nekaj časa tù in pride gotovo; védel bode povedati zanimive novosti.«

»Gospod baron?« vpraša Cetinovič z nekako zaničljivim naglasom.

»Pojdi, pojdi! Hartlieb je vrla duša, ki ima dobro jedro. Ti preostro sodiš njegove aristokratske muhe; saj jih razklada le v teoriji nikdar ne v ponašanji.«

»Dã, dã, vedno uljuden, sila uljuden, pa mrzel, vsaj proti meni. Jaz pa ne maram za prazno uklanjanje.«

»Oprosti, temu si sam kriv, da je proti tebi tako hladen; ti si ga močno razžalil, ali bolje, vsekal si težko rano njegovemu ponosu. Tiste „deske“ ne more pozabiti. Pritožil se je proti meni drugi dan. Bolelo ga je, toda ni več rekel o tebi, nego da si neuljudno odkritosrčen človek.«

»Deske? Jaz da sem ga razžalil?«

»Le spomni se. Ko je povzdigoval moč in veljavo tradicije, ki je prednost plemstva pred drugimi, ko sta modrovala tako živahno, on o svojih aristokratskih, ti o demokratskih načelih, in si ti napósled rekel: gospod baron, o tem se z Vami ni dalje razgovarjati, tù imate desko pred možjani, katere predreti Vam Vaši predsodki ne dopuščajo nikakor.«

»Prav praviš, spominjam se; Avgusto je jemal slovó od fantov, chianti nas je razgrel. Res, kar umolknil je potem, nervoznost mu ni pustila več iz ust besede, nego: »dovolite, prosim«. Kdo pa se more vedno ozirati na njegove dražljive čutnice? Njegove trditve so bile razžaljive za nas vse neplemiče. Če greš med nas, ne povzdiguj se nad nas.«

»Saj se tudi ne v resnici. Le privošči mu dobro besedo in prijatelja bodeta, kakor sta bila. Gospodič je vaje tistih praznih, gladkih fraz lehkóživcev in jih tudi od vseh drugih pričakuje, morda zahteva. Resnično prijatelj bode samó ljudem svoje vrste.«

Stopita v trattorijo, gostilno domačega, italijanskega stroja, kjer je v velikem prostoru na jednom konci ognjišče in kuha, na jedni podolžni steni visoki sodi in nasproti velike mize. Tu je shajališče benečanskih umetnikov raznih narodnostij: Rusi, Nemci in južni Slovani, katere vse družijo jednaka ljubezen do umetnosti, so tukaj navadni gostje. Mla,še inostrane umetnike ni vabila sem le nenavadna zanimivost te začrnele, ne ravno prečedne sobane, ampak tudi prava, ognjevitava vina. Krčmar tudi ne tají svoje imenitne prošlosti; bil je kuhar pri tem in ónem grofu, knezu. Mož se rad pobaha s svojimi službami pri gospódi.

Prvo besedo ima denes ruski slikar baron Hartlieb, Nemec iz Livlandije, ki je nedavno došel iz Bavarske. Na opazke, zakaj se ni tako dolgo nič pokazal, izgovarja se z obilimi opravki.

»Hm, imate prav prijetne opravke,« oglaší se Gerster, »gotovo, zdaj bivate v zanimivejši družbi, nego je naša. Kdo je neki tista mlada plavka, katero menim da vsak dan spremljate? Brez dvojbe, odlična dama je, dva elegantna gondolirja jo vozita. In —« nadaljuje s komičnim patosom — »prijatelji, kamen za kamenom se ruši, škoda za tak lep talent, položil ga bode v naročaj lepe tujke, izgubljen je za nas in za umetnost. Stopil bode nazaj med svoje grofe, barone in — v zakon!«

»Bravo, bravo, čestitamo!« oglaší se jih več. »Kdo pa je, od kod?«

»Stanuje,« reče Gerster, »če se ne motim, v palazzo Galeone. Lepa severna cvetka, izredno obilih rumenih las, velike modre oči ima, izraz tragičen.«

»Srce jo boli,« izpregovori Cetinovič. »Moral sem jo že videti; taka je le jedna tû v Benetkah; ni izgrešiti tistega mirnega bolestnega izraza na obrazu. Sicer je le žensko bitje, toda pred to bi človek koleno upognil.«

»E, signor conte, govorite!« povzame jih zopet več.

Hartlieb čisto mirno in hladno reče: »Ne bojte se záme, prijatelji, domorodkinja je moja, v vsem drugem se motite; veže me jedino dostojna uljudnost, nič več.«

»Je li Nemka, ruska Nemka ali Rusinja?« vpraša Cetinovič.

»Prava Rusinja, čiste slovanske krvi, iz Peterburga, in išče zdravja tû na jugu,« odgovori Hartlieb.

»Pa ne telesnega,« meni Cetinovič. »V lice je zdrava, kakor riba. Toda istina, neka miloba je na nji, kakeršne še nisem opazil na ženski. Dà, Slovanke so tudi lepe. Povejte, Hartlieb, Vi ste bili mnogo v Peterburgu, niso li Rusinje tudi lepe?«

»Res je, tudi so lepe, ugodno razvite in mične,« reče Hartlieb »toda, kako bi povedal? Nežnost, mehokoba, ljubkost — vse to se nahaja pri

Rusinjah, ne pa ónih klasičnih likov, kakeršnih zahtevajo kiparji za svoje modele in kakeršni tù med Italijani niso redki.«

Vstopi nov gost, široko razrastel in precèj velik mlad mož, obrne oči čez visoko povzdignen nos po sobi in se pomika proti mizi, od koder se čuje nemška govora. Pristavi k mizi stol in s kratkim »dovolite, gospodje«, séde oblastno nánj, ne da bi čakal povabila. Nastane nekaka tišina in molčanje pri mizi, došlec je sicer vsem znan, toda nikomur prijeten. Zunanost njegova je precèj originalna, akoravno ne vabljava. Na glavi mu sedí majhna nizka čepica, potisnena podjetno na čelo po stráni. Majhne rdeče cvetke na nòsu in na obilem, brezbradem lici kažejo vstrajnega čestilca Bachovega. Ta gospod je znana oseba vsi družbi, kakor vsem obiskovalcem trga Sv. Marka in drugih šetališč, po čudni svoji noši in izrednem obnašanji, ako tudi je le nekoliko mesecev v Benetkah. Zavil je teló v tesno temno-modro suk-njico, nategnil ozke bele hlače, vtaknil noge v visoke kanone, kakeršne imajo na Dunaji dvorski kočijaži pri paradi, in korakal z važnim ponosom med šetajočo se gospódo, mahaje z drobno, šibko paličico okoli sebe. Očividno je prišel kazat svoj „Wichs“ v občudovanje tem laškimi dušam, ki gotovo še niso védele, kako lep je nemški „burš“. Občinstvo ga je res gledalo začujeno; posebno nedorasli mladeži je bil povšèci in hitro se ga je prijelo ime »il mato«, t. j. norec. In to ime mu je ostalo, ko je izpremenil „Wichs“ z navadno filistersko opravo. Ni pa opustil oblastnega vedenja. Kdor ga natančneje pozná, ne občuje rad mnogo ž njim, ker išče in najde hitro priliko poudarjati svojo neustrašljivost in govori, kakor bi bil dvoboj najljubša njegova šala.

Termometer njegove navdušenosti je pa nocoj še na precèj ponižni stopinji; tako se polagoma govor zopet oživí, dobra volja se nekako vrne umetnikom in v kratkem je središče razgovora gospod z nizko čepico, t. j. leté bolj in menj skrite šaljive pušice občudovanja nánj in na njegove vrlosti. Le Hartlieb je molčèč in závérovan v drobno knjižico, v katero nekaj piše ali riše s svinčnikom, obračujè večkrat pogled skrivaj na junaka.

»Kaj pa me tako merite z očmi, gospod baron?« reče burš in ostro pogleda ogovorjenega.

»Ne vem, da bi,« méní Hartlieb: »če Vas pa gledam, menim, delam to baš zaradi tega, ker niste nezanimivi.« Burša obletí rudečica, na ostro besedo ne dobí ravno povoljnega odgovora, raztogočen se vzdigne in položi čez mizo pred Hartlieba svojo karto z dostavkom, pri izzi-vanji običnim. Hartlieb ves prebledí; očitno se borita v njem jeza in pamet. Po kratki tišini pobere mirno Gerster karto in reče resno:

»Gospod rojak! Vzemite Svojo karto. Žaliti Vas nikdo ni hotel. Za silo Vas pozitamo brez karte. Sicer smo tu mirni záse in ne dovoljujemo nikakeršnega natolcevanja in nemira.»

Ko burš spregleda opasni svoj položaj, vzdigne se nekako trdo, jezno ter odide izustivši nekaj o strahopetnosti, in da si bode védel že poiskati zadoščenja.

Drugo ali tretje dopóludne pozneje visi v mali kavarni poleg akademije lepih umetnostij, kamor zahaja po dnevi mnogo umetnikov, spretno narisana, velika karikatura gospoda »il mato« v polni burševski opravi. Smeh in radost vseh došlecev pričuje, da je risar dobro delal in da vsi privoščijo »norcu« to kazen za neumno vedenje. Kavarnar na radóvčna vprašanja po risarji ne more ničesar povedati, ter zaterja, da ne vé, kako je prišlo to spretno delce na steno. Zvé o stvári tudi upodobljeni gospod, pridere jezen na kavarnarja in se rotí nánj v slabi svoji italijanščini. Kavarnar vzdigne rami proti ušesom in se čudi razjarjenemu prav nedolžno, češ, kako ga more ta prav dobra podobica tako jeziti. Napósled raztrga burš podobo raz stene in izgine ž njo. Od zdaj imajo umetniki mir pred njim, privošči jim le kak jezen pogled, sicer se jih ogiba in stvar pozabijo vsi.

Benetke slové po pravici zaradi milega podnebja; v mirnih dnevih januvarija ogreva solnce proti jugu ležeča nabréžja, »Fondamenta«, tako, da odkladajo sprehajalci vrhne suknje. Posebno priljubljeno šetališče po zimi so »Fondamenta delle Zattere«. V obližji je akademija, in blizu nje je naseljenih več umetnikov in tujcev. Tudi Hartlieb stane blizu in ker ima poleg slikarskih dolžnostij tudi óne ljubimca, sprejaja tu svojo Marietto, ne plemenito po ródu, temveč po lepi zunanosti; zaradi tega in zaradi njene prijznosti in prostodušnosti je prijetna vsem prijateljem njegovim. Tudi je dobra pevka in zná razveseljevati družbo z lepimi pesmimi, národnimi in umetnimi. Pripeljal jo je s seboj iz Firence, kjer se je bavil poleg umotvorov v palazzo Pitti tudi nekoliko s korom v operi. Jediní Cetinovič je ne mara nič kaj, ker mu je zgolj moška družba bolj po volji in ker ne priklada ženskam posebne cene, razven, če so lepe in zanimive za modél. Ni mu torej prav, ko ga pelje pot čez Zattere, da vidi Hartlieba v takem spremstvu. Izogniti se je prepozno in bi bilo nespodobno, torej ja pozdravi in ja misli toliko spremiti, kolikor zahteva uljudnost.

»Evo,« reče Marietta, »il mato je še tu, tam-le prihaja in grdo gleda.«

Res jim pride nasproti igraje se s svojo paličico. Zavije nekoliko v stran, ko se jim približa. Ko so si skoraj vštric, skoči burš pred Hart-

lieba in ga udari na vso moč s paličico po obrazu rekoč: »Vidiš, slikarski pes, tako rišem pa jaz!« Hartlieb zastoče bolešno in stisne roke na oči; burš zamahne zopet, Cetinovič ga prestreže, dá mu jedno pest v zóbe, drugo v prsi in »il mato« je na tleh, kakor je dolg in širok; tudi paličica se mu ovije nekolikokrat okoli ušes in zleti iz Cetinovičeve roke daleč v laguno. Pristopi nekaj bližnjih šetalcev in izmed dam hitro zmoči jedna robec ter ga položi Hartliebu na udarjeno levo oko, s katerim Hartlieb ne more nič pogledati. Občni hudi nejevolji navzočnih se umakne tudi burš. Marietta vsa obleдела se zahvaljuje Cetinoviču in véde Hartlieba za roko ga prijemši kakor slepca. Cetinovič se kar trese od togote in se kesá, da je tako hitro popustil; dà, te neumne priče so pristopile prezgodaj.

Benečanom, mirnim Benečanom zdi se ta dogodek nerazumen. Dozdaj se jim je zdel »il mato« le burkast in norčav, odslej ga zmatrajo nevarnim in še tisti večer zvé policija, o dogodku. Seveda burš ne čaka daljših razprav s tem uradom; vzela ga je noč.

Hartlieb utegne dovolj premišljevatí o nevarnostih karikaturista, ker dobrih štirinajst dnij ne sme na zrak. Priznati si je moral, da pozná Cetinoviča od čisto nove strani; nikdar ne bi bil pričakoval od tega mirnega in pravo za pravo mrzlega Dalmatinca take brambe. Res je Marietta vse živo povedala, kakšen srdit obraz, bled in izpremenjen, je imel Cetinovič, kako je planil na večjega in toliko močnejšega sovražnika. »To je tiger«, pravi, »strah me ga je bilo, bolj kakor ónega. Ti Dalmatinci! Na videz hladní, imajo še bolj vročo krí od naših ljudij. Zdaj pa že verjámem, kar je pripovedoval o krvnem maščevanju rojakov svojih. Če se je za družega tako postavil, kako bi maščeval še le sebe. Jaz si ga ne želim za sovražnika.«

Hartlieb misli nekoliko drugače o tem in kar najhitreje se zahvali Cetinoviču pismeno, ne z uljudnimi, ampak z iskrenimi prijateljskimi besedami.

II.

Aleksandra.

V svoji slikárni, v tretjem nadstropji stare palače na Campo S. Polo stoji Cetinovič pred podobo zamišljen v delo. Kar nekdo potrka in hitro vstopi. Slikar se obrne na pol, dene čopič v levico k drugim in podá desnico Hartliebu, ki ima na spomin svojega poskusa v karikaturi še malo modre lise pod levim očesom.

»Hočete li potovati v Kitaj, t. j. v Kitaj ali Japan, ali morebiti v Maniljo?«

Cetinovič se popolnoma zasuče od slike k prijatelju, gleda ga malo začudeno in se nasmehne.

»Resno govorim, ne glejte me tako neverjetno. Prosim, odgovorite, hočete li prevzeti prav važno nalogo, ki zahteva pravega možá, kakor ste Vi, kateremu se sme vse zaupati? Vi ste zmožni rešiti stvar, Vi ste srčan, neustrašljiv, premišljen, znate več jezikov. Storite meni veliko ljubáv, če greste, in Vaša škoda gotovo ne bude.«

»V Kitaj, Japan, Maniljo? Prijatelj, to je daleč, jako daleč, in kaj naj počnem tam?«

»Odločite se, recite, dà, in zveste vse, še nocoj. Ako pa ne greste, prosim, molčite! Vem, molčati Vam ni težko. Stvar je nujna, nocoj še moram védeti Vaš odlok. Če greste, snideva se drevi ob sedmih na trgu Sv. Marka. Popeljem Vas tedaj v hišo, kjer uravnamo vse potrebno. Zdravi! Oprostite, imam pôsla, mnogo pôsla. — Pojdete li? Kàj ne da!« in odide.

Cetinoviču ne gre stvar nikakor v glavo. »Hm«, misli si, »do sedmih je še dolgo, najprej moram končati denašnje delo,« in slika dalje. Misli mu pa niso kàj pri delu. V spominu se mu budé zemljepisni drobci iz šolskih let, iz davno prebranih potopisnih knjig ob Aziji, vzdigujejo se mu v duhu čarobni otoki s palmami, brezkončni ocean — odloži delo nekončano in hajdi h Gersterju. Ta je že nekaj védel, ker je bil malo prej Hartlieb pri njem. »Pojdi!« reče kipar, »ta poziv je záte kakor nalašč; zadostiš v polni meri željam, ki te vedno nekam gonijo. Stvar mora biti zanimiva. Hartlieb ima jako visoke zveze.« Po daljšem posvetovanji skleneta, da Cetinovič naj gre, ako je res kàj na tem. Vsa stvar se mu pa še ne zdi zeló verjetna.

Ob dogovorjenem času se snide s Hartliebom. Prepeljeta se po vélikem kanalu v palačo, veliko staro poslopje, katero je znotraj jako lepo vzdržavano. Na vrhu širokih marmornih stópnic ja pozdravi dama srednje starosti. »Gospodična Pavlina Molijevska,« predstavlja Hartlieb. Vsi stopijo v velik salon. Ni še utegnil Cetinovič ogledati si zanimivosti sobane, ko stopi iz stranskih vrat lepa plavka. Cetinovič osupel pozabi skoraj na poklon, pri predstavi običajen, in presliši imena. Glej, óna Rusinja je, šine mu v glavo, prav tista; te modre oči, ti tako bogato zaviti zlati lasje! Samó večja se mu vidi in močnejša kakor v gondoli. Gotovo, lepša tudi v tej preprosti opravi, ki se tako mehko lije po krepostnem telesu. »Gospod Peter Cetinovič«, prebudi ga mehke glas iz njegovega opazovanja, »pozdravljam Vas, Vi tedaj greste v Kitaj, Vi mi storite to ljubáv, Vi mi hočete pomagati v moji nesreči? O kako sem Vam hvaležna!«

Peter, ne dobro vedóč za pravo titulature, pomaga si z ‚visokorodno‘, ‚milostivo‘.

»Nazivajte me Aleksandro, gospó Aleksandro, pojdite semkaj, da Vam vse razložim,« in véde Petra, trdega Petra v kabinet, kjer mu primakne stol in sama séde prédenj.

»Torej greste? Vi me ne boste prevarili! To Vam berem ná obrazu. Ni mi treba zatrjevati, poznam Vas, Hartlieb mi je mnogo právil o Vas. Sla bi rada sama z Vami, pa še ne véni dobro.«

Peter se razvne mlje, zdaj sedi tej čarobni mladenki tako blizu nasproti. Ona upira vánj zaupno svoje velike temno-modre oči, govori tako preprosto ž njim, kakor znanka, prijateljica od davna — čuti se v sredi romantičnih dogodkov in prvi predmet je neizrečeno mil in ljubezniv. Ima že največje zanimanje za vso stvar. Aleksandra mu začne pripovedovati. Kmalu zvé od Aleksandre cel roman, ki se pa tam šele prav zapletati začinja, kjer se drugi navadno končajo.

Aleksandra, hči visokega uradnika v Peterburgu je zgodaj osirotéla. V povračilo zaslug očetovih vzeli so nadarjeno, krasno razcvetajočo se damo na dvor v obližje carinje; bratu njenemu pa, nekoliko starejšemu, dovolijo udati se po svojem nagibu studijam slikarskim in odpotovati v Italijo. Ni še bila pol leta na dvoru, ko se vnamé iskrena ljubezen visokorodnega mladeniča do lepe severne cvetke. Prva ljubezen teh dveh mladih src ne plaši se nikakih ovir, hoče jih premagati na ta ali óni način. Oče, vsemogočni oče vélikega kneza — imenujmo ga Vladimir — pa nikakor ne odobruje zveze ljubimcev; o zakonu že celó ničesa neče slišati in reče kratko: »Ne, nikdar!« Namenil je sinu drugo pot, nobena prošnja zaljubljenecv in njih pokroviteljev ga ne gane. Misli si, da se mladost kmalu utolaži. Vstrajni naporí zakonázeljnih zaljubljenecv so stvar le toliko izpremenili, da nastane njiju položaj opasen in nevaren. Skleneta drugo pot, ker ne gre naravnost. Aleksandrina guvernanta, sedem ali osem let starejša Hamburžanka, prikupiti se je vedela svoji gojenki tako, da jo je mlada damica obdržala tem rajša pri sebi, ker je našla prijateljsko udanost in neko modro vodstvo pri starejši družnici. Ta zná tako korenito ocenjevati ljudi in stvari s svojo trezno in mirno pametjo. Guvernanti je ugajalo, ljubezen neizkušene svoje mlade prijateljice podpirati; zapazila je vnamajoči se ogenj najbrž prej, nego li Aleksandra sama, kateri je tolažilo in potreba odkrivati prepolno srce svoje modri prijateljici. Guvernanta izumi različne pomočke, ki bi vodili k zaželjenemu koncu. Aleksandro je odlikoval takoj po njenem nastopu pri dvoru admiral Tjepušin, mož v »najboljših letih«, na carskem dvoru veljaven in vpliven. Aleksandra njegove dvorljivosti

iz početka niti razumela ni, vendar pa kasneje, ko se je zavedla ljubezni svoje do Vladimira in se ji je admiral bližati izkušal resno in pošteno. Da bi tajne namene tem lože zvršili, ukrenejo dotičniki, da mora dajati Aleksandra na videz nekaj sluha admiralu in ne odbijati mu upanja popolnoma. Sicer se rada ne udá v to, ali biti mora in stvar ima dober vspeh. Posreči se odvrniti pazljivost nasprotnikov. V tihi noči poroči pravoslaven duhovnik pred pričami Aleksandro z vélikim knezom Vladimirom. Srečna sta in kar jima je še treba k popolni sreči, Vladimirovega očeta dovoljenje, upata dobiti post festum ali — biti srečna tudi brez očetove milosti. Dokler ostane vse tajno, nihče ne moti zaročencev. Ko pa ni móči prikrivati več nasledkov, seže očetova volja neusmiljeno vmes. Ni čuda, da napravi stvar veliko hrupa na dvoru. Cepijo se v dve stranki dvorjani. Na čelu nasprotnikov, ne očitno, pa tem vspešneje deluje ekscelenca admiral Tjepušin, katerega naklonjenost do »zvite« Aleksandre se je po blamaži izpremenila v iskreno sovraštvo. Mož je blamiran, to ga silno peče in hoče se maščevati Aleksandri, kar mu je toliko lože, ker se na dvoru rada sluša njegova beseda. Nekoliko sam, nekoliko po prijateljih svojih vcepi Vladimirovemu očetu prepričanje, da je te mladeniške budalosti in neubogljivosti kriva največ Aleksandra, katera umeje zastirati pod krinko navidezno-naivnega in nedolžnega vedenja veliko ženske lokavosti in izvrstno agitovati za svojo korist. Oče je popolnoma uvérjen, da nikakor ne pristaja mladeniču, dopolnivšemu komaj dvaindvajseto leto, mehkužiti se v naróčaji te zapeljive sirene, da ga je treba navésti na modro pot, ako hoče videti kdaj izpolnjene ponosne nade o svojem sinu. Admiral Tjepušin, dobí in prevzame nalogo iti z Vladimirom na potovanje po daljnem svetu, nadzorovati njegovo izobraževanje v mornárstvu, prestvariti ga v možá po očetovi volji. Aleksandri ne morejo pomagati njeni prijatelji, pade v popolno nemilost, mora zapustiti dvor in Peterburg. Z zvesto svojo guvernanto, udano Fanico, beži na gradič blizu Moskve in čaka tù v bridkosti in žalosti, kaj ji usoda še hudega nakloni. Nesrečni pop, ki se je dal po gorečih prošnjah pregovoriti in je ljubimca ritualno zvezal, dobil je, kakor bi mi rekli, novo faro, do katere je moral z varnim spremstvom dolgo potovati, kajti Irkutsk je daleč od Peterburga.

(Dalje prihodnjič.)

Turški davek in vojaška gránica.

Spisal **Ivan Vrhovec.**

Naših prednikov pač ni tepla nobena šiba tako zeló, kakor turška; zato je ostal narodu prejšnje čase nikdar ugnani Turek celó do denašnjega dné v živem spominu. Več kakor dolzih tristo let so morali Slovenci po Štajerskem, Kranjskem in Primorskem noč in dan stati na straži; zanesti se niso mogli ni na mraz ni na vročino, ni na poletje ni na zimo. Kakor strela z jasnega so bili Turki tû ter divjali po deželi; na hitrih svojih konjih so izginili ravno tako brzo, kakor so prišli. Še predno je pal Carigrad, peketalá so n. pr. po Kranjskem že turška kopita; l. 1416. so jih videli že Polhogradčani in odslej niso imeli Slovenci nič več mirú pred njimi.

Kako se naj li ubranijo tega groznega sovražnika? Kranjski stanovni so bili prvi, ki so prosili deželnega kneza in cesarja, naj jim pride vendar za božjo voljo na pomoč, sicer jih turški vrag v kratkem požre. Toda cesar je zmajeval z rameni, kajti imel ni niti denarja niti vojakov; k državnim zborom prihajajoči nemški knezi pak so pokali ob dlan, videči v kaki zadregi je cesar s svojimi avstrijskimi deželámi. Navzlic vsem državnim zborom, navzlic izsiljenim obetom nemških velikašev ostale so južne meje avstrijske razgrajajočemu Turku na iztežáj odprte.

Od deželnega kneza in nemško-rimskega cesarstva zapuščene, morale so jugoslovanske dežele gledati samé, kako se naj ubranijo Turka. Leta 1522. so prvokrat zastavili in zaprli hrvaško-turško mejo; s početka le majhen kos njen, toda v drugi polovici 16. stoletja je sezala ta meja vedno dalje proti jugu in zapadu. Med letom 1555.—1558. se je storil prvi resni korak za uravnavo vojaške gránice. Vso težo je naložil cesar Hrvatom in Slovencem ter mejo razdelil v štiri velike kose; prvi kos te meje se je zval slovenski (windische Grenze); pričlenjal se je na ogrski meji, središče njeno je bil Varaždin. Skrb za to mejo je naložil cesar Štajercem. Druga meja se je zvala banova (banische Grenze). V nji se je nahajalo petnajst trdnjav in trdnjavic. Branili so jih Hrvatje in Štajerci. Tretja in četrta meja pa sta se zvali hrvaška in primorska (crabatische in Meergrrenze); da ji Turki ne užugajo, skrbeti so morali Korošči in Kranjci.

Troški, ki jih je požirala obramba njena, bili so velikanski. Že leta 1564., ko je bila vojaška gránica šele komaj za silo urejena, izterjali so za sezidanje trdnjav in nakup različnega vojskinega gradiva od Štajercov 150.000, od Korošcev 73.000, od Kranjcev pa 60.000 goldinarjev; ko pak je primanjalo še 20.000 goldinarjev, plačati so morali tudi te. Morebiti ni minil niti jeden deželni zbor, da bi se debate ne bile sukale o hrvaški in primorski vojaški meji in če že ne drugzega, obravnavali so vsaj stanovi, komu naj se oddá kako imenitno izpraznjeno mesto na turški meji, koliko žita naj se pošlje doli, koliko je treba novih vojakov i. t. d. Štajerska, Koroška in Kranjska so se v minulih stoletjih dotikale druga druge med seboj mnogo tesneje nego dandanes; predno se niso vzajemno dogovorile, niso se lotile nobene le količkej važne stvari, o nobeni pak ni romalo toliko pisánj s Kranjskega na Koroško in od tam na Štajersko, kakor ob obrambi hrvaških in primorskih mej. Toda ti, dasi tudi že ogromni troški, niso še vsi, kar so jih napravili, Turki imenovanim trem deželam. Če se je pričela vojska med cesarjem in sultanom, naložili so deželam na Dunaji še poseben davek, »Türkenpfennig« zvan. Seveda so se stanovi branili in upirali, kolikor so se mogli, napósled se pa morali vendar udati cesarjevi želji. Pred seboj imam zapisnik deželnozborskih sej, v katerih so obravnavali stanovi cesarjevo zahtevo l. 1737. in 1738. Debate samé ob sebi res niso zanimive; zanimive pa so vendar zato, ker posnemamo iz njih, kako so se vlekli stanovi za vsak tisočak davka, ki ga je cesar zahteval od njih. Prav po trgovsko so mešetarili, potem pa po dolgotrajnih debatah morali vendar pritrditi cesarjevi želji. V 16. in 17. stoletji so pritisnili stanovi cesarja in deželnega kneza marsikaterikrat, da jim je obljubil to, česar so želeli; sicer so njegove prošnje, naj določijo davek in ga razpišejo na posamezne kmetije, kar naravnost odbili. A že proti koncu 17. stoletja, dá, celó že po tridesetletni vojski opomogel si je cesar toliko, da je izterjal iz njih zgrda česar mu niso hoteli privoliti zlepa; v 18. stoletji pa je šla nekdanja veljava deželnih zborov skoraj popolnoma po zlu.

Po ponesrečeni oblegi dunajskega mesta l. 1683. jela je hoditi sicer že poprej jako onemogla turška sila kaj hitro rakovo pot. Strah pred njo izginil je tako zeló, da so jih jeli nemški cesarji, ki so bili poprej veseli, če so jih Turki pustili pri miru, samí napadati. L. 1737. napovedal je Karol VI. v zvezi z Rusijo Turkom vojsko ter pozval svoje podložnike, naj mu pritekó z izdatnim davkom na pomoč. Konec marcija l. 1737. prišla je ta stvar na Kranjskem v deželnem odboru prvikrat na razgovor. Ker le-tá ni vedel kaj ž njo početi, pred-

ložil jo je deželnemu zboru, ki se je sešel 14. junija l. 1737., naj on razsodi; poprej pa se je obrnil še deželni odbor na Štajersko in Koroško, da pozve, za koliko tisočakov sta se odločili te dve deželi. V prihodnji seji deželnega zbora je javljal glavarjev namestnik (Landesverwalter), da je napovedalo Njihovo Veličanstvo Turku vojsko iz pravičnega vzroka, da obvaruje s tem svoje podložnike in njihove potomce tega začasnega peklenškega brezna. Ker so ponudili Rusi v tem boji prijateljsko roko, zato naj bi deželni stanovi dovolili v svojo korist izdaten turški davek!¹⁾

Cesar je zahteval 40.000 gld., toda glavarjev namestnik sam je dejal, da tisti ne more dosti dati, kdor ima malo ali nima nič. Poudarjal je, da je odtekla deželi kranjski v minulih laških vojskah njena najboljša kri. Zaradi teh vojsk se je zakopala v velikanske dolgove; spečavati je morala etape, plačevati davke naprej, posojati, dajati razna darila: subsidia praesentanea, dona gratuita, ženitovanjska darila, preskrbovati rekrutiranje »in natura in v denarjih«, dopolnovati konjico s kranjskimi konji, popravljati dragocene ceste, trebiti Ljubljano in Savo brodnikom ter si nakopavati na glavo troškov na več stotisoč goldinarjev. In po takih hudih časih zahteva cesar znova 40.000 gld.! To tako dovoliti je nemogoče, zlasti zato ne, ker se za kmetije duhovske ne sme nalagati turški davek; duhovskih kmetij (geistliche Herren-gilten) pak je na Kranjskem dobra tretjina. Z ozirom na to in v razmerji takozvanega »Vermögensteuer« 24.000 gld., ki so jih morali plačati plemenitaži isto leto, moglo bi se na kmetije posvetnjakov naložiti komaj 15.000 gld.; ker pak je vsakdo prepričan, da cesar s to svoto ne bode zadovoljen, zato naj se odloči deželni zbor hitro in brez daljšega premišljevanja (»uno ictu semel pro semel«) za 20.000 gld.

Istih mislij je bil v deželnem zboru jeden najodličnejših plemenitazev kranjskih, turjaški grof Aleksander, ki je želel vrhu tega, naj se to pot izkaže tudi duhovščina, ker je denar vendar namenjen za vojsko proti Turku. Komu li je več do tega, da ga udušé, nego duhovščini! Grof Barbo je priporočal, da se celó na drugi dve deželi, na Koroško in Štajersko ni treba ozirati, koliko privolita, kajti ker plačuje Kranjska že sicer 24.000 gld. takozvanega »Vermögensteuer«, zadostuje 15.000 gld. popolnoma. Za svojo misel vprašani priporo-

¹⁾ Der Landesverwalter meldet, dass von Sr. Majestet causa justí belli gegen die ottomanische Phorte, als der gesammten Christenheit ansässigem Erbfeind der Krieg erklärt worden und dass Allerhöchst dieselben (n. cesar) aus mildväterlicher fürsorge diese blutdürstige Schlange ferner von dero Grenzen wegen befahrender Austürmungen halten und Ihre treugehorsamen Vasallen, dann auch Nachkumblinge vor diesem zeitlichen Höllenschlund bewahren wollen.

čali so plemenitaži nekateri 15.000, drugi 20.000, a ko so glasove sešteli, bila je vendar večina za 20.000 gld.

Ta sklep so poslali stanovi na Dunaj, od koder so dobili dné 10. septembra l. 1737. odgovor, da menj od 40.000 gld. cesar ne vsprejme nikakor. Dné 21. januarija l. 1738. pretresavali so ta odgovor v deželnem zboru. Glavárjev namestnik je pri tej priliki dejal, da se je vselej uklonil cesarjevi zahtevi in uklonil bi se tudi sedaj ter glasoval za zahtevano svoto, ko bi mu nemožnost ne zapirala ust. Brez duhovščine, ki ima več kakor tretjino kmetij na Kranjskem in o kateri upa, da bode prostovoljna izrekla se za primerno tretjino, dovolili so stanovi že 20.000 gld. in se napeli pri tem pač čez svoje moči. Toda kaj se hoče! Vsak vé, da ne bode deželni zbor z uporom pri cesarji opravil nič, zató svetuje, naj primakne še 4.000 gld.; ako prinese duhovščina tudi svojo primerno tretjino, o čemer on ne dvoji nikakor, nabralo se bode skoraj 40.000 gld. in če bode tudi malo manjkalo — cesarost bode gotovo zadovoljna. Morebiti bi bilo navzlic težkemu »Vermögenssteuer« vendar še mogoče spraviti zahtevanih 40.000 gld. skupaj, a nesrečne vojske in slabe létine so deželo skoraj do dobra udušile.

Toda odgovor (dné 17. marcija l. 1737.) na ta sklep je bil tak kakor prejšnji; cesar si ni dal niti jednega tisočaka odšcipniti od svoje zahteve in dné 18. decembra l. 1738. čuli so stanovi, da cesar ne odjenja niti za jeden krajcar, ampak zahteva za tri leta po 40.000, torej 120.000 gld. Deželni zbor in cesar so bili torej še daleč narazen; plemenitaži so hoteli plačati za tri leta 72.000 gld., cesar pak je zahteval 120.000 gld. Kdaj se bodo li približali drug drugemu s tem obilim razločkom — 48.000 gld.?

Deželni glavár je priporočal cesarju odgovoriti, da so davki izsesali deželo že skoraj popolnoma. Vrhu tega razsaja živinska kuga po Kranjskem že par let, tako da je provzročila grozno dragino. Stanovi bodo imeli križe in težave, da se preskrbé s potrebnim žitom, čegar cena je poskočila v kratkem jako visoko. V Metliki stoji mernik pšenice 1 gld., v Novem Mestu 4 gld. 17 kr., in cena sili še vedno više, v par dnevih je poskočila za jeden sedemnajsták (ein Siebzehner) pri merniku. Drago bodo morali kupovati žito in še veseli bodo, če ga dobé. S Hrvaškega ga ni pričakovati, kajti Hrvatom ga manjka samim; v karlovškem generalatu razsaja grozna lakota. Svetla cesarost naj bi se torej zadovoljila s ponujano svoto!

Minili ste že skoraj dve leti in stvar še vedno ni bila dognana. Dné 7. januarija l. 1739. so poslali z Dunaja deželnemu zboru tak odgovor kakor poprej. Plemenitaži so bili odslej preverjeni, da ne bodo vsi iz-

govori, naslanjajoči se na uboštvo dežele, izdali kar nič, zato so se lotili te neprijetne stvari od druge strani. Od Korošcev je zahteval isto leto cesar 50.000 gld. Tù so zastavili kranjski plemenitaži ter dejali, da se jim godi krivica, ker se jim je v primeri s Koroško naložil prevelik turški davek. V odsekovi seji (Ausschusssitzung) so izračunali, da pravično razdeljen turški davek ne more v primeri z veliko bogatejšo Koroško presežati nikakor ne več, kakor 33.333 gld. 30 kr., toliko naj se torej ponudi cesarju.

Da bi pa ta svoj sklep mogli na vse strani dobro utemeljevati, obrnili so se nalašč do Korošcev, naj jim povedó, koliko so cesarju dovolili, a dobili so tako nejasen odgovor, da niso vedeli ž njim kaj početi. Po vsem, kar so jim Korošci pisali, dalo se je sklepati, da so pritisnili na Koroškem tudi duhovščino za turški davek. A tù se je oglasila kranjska duhovščina, češ, da to ni nikakor misliti, da bi bili Korošci tako zelo žalili pravice in svoboščine duhovske. Kaj takega bi bilo naravnost proti deželni upravi.

Deželni zbor je bil v velikih zadregah, računil je in računil ter napósled prišel do zaključka, da se mora po vsi pravici cesarju še nekoliko primekniti; izračunali so namesto prejšnjih 72.000 gld. sedaj 86.666 gld. 40 kr., napravili pa vendar okroglo število numerum rotundum: 85.000 gld. Primeknili so torej zopet 13.000 gld. ter bili popolnoma prepričani, da ne bode delal cesar sedaj nobenih težav več. Le dostavili so še, da tega dovoljenega davka ne sme pobirati cesar sam, ampak da pristaja pobiranje po določenih deželne uprave jedino le deželni gosposki; kaj takega, kakor se je godilo l. 1718., ko je poslal cesar meni nič tebi nič svoje komisarje v deželo pobirat davek, ne sme se goditi več.

Z velikimi težavami je nabral deželni glavár večino glasov za svoto 85.000 gld. Da bi pridobil deželni zbor, dejal je jeden plemenitažev, da se tako visoke svote ni treba preveč strašiti, kajti vse ne bode potreba plačati v gotovini, ampak le jeden del, drugo bodo dali in natura in odtegnili še tisto, kar je cesar dolžan deželi za voznino v minulih laških vojskah.

Toda tù mu je posegel deželni glavár v besedo: o tem pa v pismu, poslanem cesarju niti ziniti ne, sicer pojde vse po vodi! Govorilo se bode o tem šele pozneje, ko bode cesar pritrdil, da je zadovoljen z obljubljeno svoto 85.000 gld. Glavna skrb bodi sedaj plemenitažem ta, da dobé kar najhitreje pritrdilen cesarjev odgovor in sicer za to, da prično takoj pobirati davek po deželi.

Ta sklep je šel na Dunaj. Cesar Karl VI. morebiti ni bil še nikdar v tolicih denarnih zadregah, kajti med tem ko so sklepali deželni zbori v dolgotrajnih sejah o privolitvi denarne pomoči, vojskoval se je s Turki že tretje leto. Denarja sila potreben udal se je napósled deželnemu zboru ter se zadovoljil z 90.000 goldinarji. O tem, kar se je govorilo v deželnem zboru kranjskem, bil je popolnoma poučen, dasi tudi je moral vsak v deželni zbor na novo vpeljani plemenitaž priseči, da ne bode izdal o razpravljanji niti besedice nikomur in naj bi si bil kdor koli si hoče. Vendar pa je zvedel cesar, kaj so nameravali člano vi deželnega zbora, odtegniti mu namreč od privoljene vsote toliko, kolikor je bil deželi na dolgu. Zadovoljivši se s svoto, povišano na 90.000 gld., dodal je svojemu odgovoru dostavek, da se za sedaj ne sme odtegniti od te svote niti krajcar. Kdo mu je izdal debato o tej stvari, ne vem povedati.

Sedaj je bil deželni zbor pač uverjen, da je prignal cesarja prav do kraja in da ne more nikakor upati, izmešetiti iz njega še kak tisočak. Zato je poslal cesarju odgovor, da je zadovoljen ter jel takoj pobirati davek, ki ga je razdelil na šest let.¹⁾

Nič čuda, da se je turška vojska Karolu VI. tako slabo obnesla. Za vojskovanje je treba po izreku slavnega vojskovodje avstrijskega treh rečij: denarja, denarja in zopet denarja! In tega je manjkalo Karolu VI. najbolj, kar kaže zlasti to, da je zastavil češke in šleske davke za šest let naprej. Vrhu tega pak so še sleparji sleparili avstrijski érar prav po nekrščansko. Ladije, ki jih je dal napraviti admiral Pallavicini, bile so take, da je najbolje kazalo potopiti jih, dasi tudi je stala vsaka ne menj od 40.000 gld. General Wallis je dobival v Beli Grad le tretjino naročenega žita in med smodnik so mu primešavali podjetniki po dve tretjini črne prstí. Ko je prebral cesar poročilo o teh sleparstvih, dejal je raztogočen: »Ne vem, ali so me izdali ali me prodali; to je vendar že preveč in gledati bodem moral, da napravim red.« K vsem tem neprilikam pridružila se je še ta, da ni imel cesar niti jednega sposobnega vojskovodje. Sloveči Evgen Savojski je umrl, predno se je pričela vojska; Seckendorf in Königsegg pak sta bila morebiti najslabejša vseh vojvod, ki so kdaj komandirali avstrijske vojske.

Ko je Wallis prevzel poveljstvo, bila je njegova vojska že vsa zbegana, vrhu tega pa tudi on ni bil mož, da bi vodil veliko vojsko. Ko so ga pri Kročki sovražniki potolkli, bil je tako preplašen, da ni védel, kje se ga glava drži. Poveljnik v Belem Gradu, leni baron Suckow

¹⁾ Landtagsprot. XLVII. fol. 163, 166, 167, 178, 180, 190, 199, 257, 259, 271, 273, 280, 302, 325.

je dejal, da se v Belem Gradu ne more nikakor več Turkov ubranjevati, dasi tudi je bil Schmettau, ki je trdnjavo ogledoval, uverjen, da Belega Gradu Turki nikakor ne morejo zajeti. Tudi cesar je bil ves potrpt in razježen nad Wallisom, ki se je pričel pogajati zaradi miru, vzel mu je vsa pooblastila iz rok ter jih oddal Neippergu, ki je hitel sklepati s premetenim vezirjem mir. V takih zadregah je sklenil cesar Karol VI. dné 18. septembra l. 1739. belgrajski mir, ki ga je podpisal s krvavečim srcem. Kaj mu je pomagalo, da sta se pokorila Wallis v razvpitem Spielbergu, Neipperg pa na grádu v Gradci? Izgubil je vse, kar sta pridobila on in njegov oče Leopold I. v prejšnjih vojskah, in to jedino le zato, kar ga stanovi niso podpirali z denarjem.

(Konec prihodnjič.)

Ivan baron Ungnad.

Spisal Anton Raič.

Poleg mož v drugi polovici XVI. stoletja s peresom delujočih v prosveto Slovencev, omenjati je posebno čestno barona Ungnada, velikega podpiratelja slovenske knjige.¹⁾

Porodil se je Ivan baron Ungnad l. 1493. menda na Koroškem in sicer v Junski dolini, kjer je imel njegov oča Ivan, cesarski dohodar (kammermeister), graščino Senek (Žinek, Sonneck), kojo mu je podelil l. 1462. cesar Friderik III. Ker se imenuje Ungnad v enem pismu deželjnemu glavarju kranjskemu, Miklošu Juričiču, »ubogega Kranjca« in na nekem drugem mestu pravi, ka je »ein Treuer vnd gueter

¹⁾ Ungnadi, svoje dni imenovani *Weissenwolff*, bili so prastare frankovske rodovine in Konrad pl. Weissenwolf se je bojeval že na liškem polji (955. l.); sredi XII. stoletja preselili so se na Koroško. — Henrik III. Weissenwolf je obelgal na povelje Ulrika II. (1181—1201), vojvode koroškega nepokojnega Turpina pl. Schachensteina v njegovi trdnjavi. »Ko pa je ta videl, da se Henrik III. Weissenwolf nikakor ne šali, zbežal je skrivaj zapustivši samo svojo ženo Saro v trdnjavi, pripoveduje *Dresser* l. 1602. v svojih *Ungnadische Chronica*. To pa je bila zvrta gospá, zato je pričela različne zvijače in pogovore z gospodom pl. Weissenwolfom kot pokrajinskim poveljnikom, meneča, da jo pusté v grádu, pa ni dosegla ničesar drugega nego to, da je smela oditi iz trdnjave s svojimi devami, hlapci in prtljago. Ko se je bilo to zgodilo, bili so grad vzeli in porušili. *Derselben hat sie (Sara) hefftige Klage vber Herrn Heinrich von Weissenwolff von Waltenstein geführet vnd jhn bey menniglichen aufsgeruffen, als einen vngnedigen Herrn beschuldigt, vnd immer vber Vngnad geschrien, auch diese Wort mit grosser vngedult stets widerholet, Vngnad, Vngnad.* To vpitje se je razlegalo po vsi deželi in skoro vsakdor

Chrainer«, meni dr. Arthur Steinwenter¹⁾, da bi utegnil biti na Kranjskem rojen, dasi priznava, da je s temi besedami imel Ungnad tudi lahko svoje stanstvo v mislih — toda ker Jobst pl. Gallenberg v svojem pismu do Ungnada (de dato Žužemperk 14. febr. l. 1561.) omenja, ka Ivan ni rojen na Kranjskem, »dieselb aus diesem land nicht geboren«, mora se pač soditi, da je rojen na Koroškem. Rano je prišel na dvor cesarja Maksa I. v odgojo in se ondu pripravljaj za bodočega vojščaka. Na odru politiške zgodovine se Ungnad prikaže prvokrat l. 1525. kot glavar in vicedom celjski in od ondaj se je bojeval neprestano z največjim sovražnikom krščanstva dotle, dokler ni šel zaradi vere prostovoljno v prognanstvo.

Ugnadi so bili zaradi svojih velikanskih posestev med najimennitnejšimi rodovinami na Notranje-Avstrijskem. Imeli so namreč na Kranjskem: graščino Friedrichstein in mesto Kočevje, sodništvo Ringkh, Ostrovrh in Krško; na Koroškem: Senek (Žinek) v Junski dolini in Waltenstein; na Štirnem: Plankenwart, Rohrbach; sodništvo Gameldorf, Hirscheck, Pack in Modriach; kmete v Bisternici (Feisternitz), Widergrisen in Muravi etc., dalje še graščino Samobor in županijo varaždinsko na Hrvaškem. Naravno, da si je bogati Ungnad, imajoči toliko posestev v deželah južnih Planin, pridobil slavno ime, ker je z brambo svojega imetja ob jednom branil cesarske dežele pred Turki, ker je bil sam štirikratni deželni stan, ker je cesarju, vedno brez peněz bivšem, posojeval novce in zato dobival imenitne službe in veljavo.

Naš Ungnad je dobil mnogo služeb. L. 1530. postal je deželni glavar na Štirnem. V tem dostojanstvu je bil nekoliko urádnik deželnega kneza, nekoliko pa zastopnik kneštva, ki je imel njegove sloboščine varovati pred deželnim knezom. Imel je civilno in vojaško, politiško in sodno oblast, toda ta oblast ni bila strogo omejena vsestransko. Od zdaj naprej je bil Ungnad skoro na vseh deželnih, odborovih in državnih zborih in povsod je zastopal vlado. V svojem

je pričel gospoda pl. Weissenwolfa imenovati *Ugnad*. Tudi v pismih dajal se mu je sploh naslov Ungnad na spomin hvalevrednega čina, ki ga je doprinesel nad okrutnikom in njegovo ženo ter rešil deželo velikega nemira in nesreče, povrnovši ji mir in pokoj. Tako gospod Henrik, sam ob sebi pobožen viteški gospod, ni se nad nikomer jezil zaradi tega imena, ampak je bil ž njim zadovoljen. In zato je ostalo to ime tej rodovini do dnešnjega dne«. — Istina je, da je izginolo ime Weissenwolf ter se znova prikazalo šele v XVII. veku, ko je podelil cesar Ferdinand III. Ungnadom grofovstvo. Weissenwolfi živé še dendes.

¹⁾ V sestavku: »Aus dem leben des steirischen landeshauptmannes Hans III. Ungnad-Weissenwolf, freiherrn von Sonneck« v gimnazijskem programu mariborskem za leto 1884. na str. 7.

dostojanstvu je moral Ungnad skrbeti za varnost dežele, imeti trdnjave v dobrem stanu proti turškim napadom, brigati se za prah, svinec, puške in tope, za živež in ogleduhe, oboroževanje in prevožnjo, moral je nabirati lahko konjico za štirskopolke v Slovenski marki in na Hrvaškem, itd.; dalje je imel poravnati prepire med stanovi, pobirati davke, vpeljavati novi policijski red, skrbeti za to, da se je odkrižala dežela odpuščenih vojakov, preskrbovati uskoke, zvrševati prepovedi uvožnje in izvožnje, pogajati se z deželno-knežjimi mesti in trgi, odvracati krivoverce od dežele, pa še prevzemati poveljstvo ne samo čez štirsko no večkrat i čez vso notranje-avstrijsko vojsko. Da je pri tolikem poslu zanemarjal svoja posestva in svojo obitelj, o čemer bridko toži proti večeru svojega življenja, smemo mu pač verovati, osobito ako pomislimo, da je pri vedno praznih državnih blagajnicah moral dostikrat sam zalagati in posojevati iz svojega, tako da se mu je nazadnje že precēj slabo godilo.

Dné 12. januarija 1540. l. postal je Ungnad generalni kapitan petero nižje-avstrijskih, slovenskih in hrvaških dežel. Ta služba je zahtevala neizmerno dosta potrpljenja, dobre volje in taktnosti. Pokrajinski kapetan (feldhauptmann) imel je pred vsem braniti južno mejo proti Turkom. Ta posel je bil velemôčen in ker Ungnad ni bil vrhovni poveljnik vojske, ki se je večinoma nesrečno bojevala, zahvalil se je in bil je izpuščen iz službe dné 12. januarija 1544. l.; morebiti ka je i sam prevedel, da ni sposoben za vrhovno poveljstvo, kajti pisal je 31. marca 1543. l. vojvodi Albertu pruskemu¹⁾, ka »die Ko. Majt. meiner unschickhligkait nicht versehen ist.«

Kdaj se je Ungnad poluteranil, ni znano; l. 1541. dné 8. decembra spisali so v Pragi nižje-avstrijski stanovi prošnjo do kralja Ferdinanda I., v koji so ga prosili dovoljenja, da smejo svoje protestantsko vero-spoznavanje slobodno vršiti in to prošnjo je podpisal i Ungnad. Zaradi verskega preganjanja je zapustil Ungnad pomladi l. 1555. svojo domovino začasno ter šel v Vittenberg, kjer se je seznanil s Filipom Melanchtonom. Ostal je ondu tri leta. Ko pa so nastali med saksonskimi učenjaki prepiri in jim ni bil prevedeti konec, preselil se je na Virtemberško, da bi tam mirno živel v svoji veri²⁾ trpeč škodo, ker je zapustil svoja posestva in svoje graščine. Ko pa je kralj Ferdinand I. ukazal po pravilu: cuius regio, illius religio l. 1557., da se morajo stanovi pokatolicaniti ali pa zapustiti deželo, bil je Ungnad med prvimi,

¹⁾ Gl. Johannes Voigt, Briefwechsel des Hans Ungnad freiherrn von Sonneck mit dem herzog Albrecht von Preussen v zborniku: Archiv für kunde österreichischer geschichtsquellen XX. 220.

²⁾ Archiv XX. 225.

ki se je odrekel domovini na svojo škodo. Preselivši se na Virtemberško bil je kot slaven boritelj s Turki čestno sprejet od vojvode Krištofa virtemberškega ter je dobil v mesteci Urahu za stanovanje *Mönchshof*, poprejšnji samostan sv. Amada.

Baron Ungnad je bil takrat vdovec in oženil se je že dvainšestdesetleten starec na Saksonskem doč 1. julija 1555. l. drugikrat z jednoindvajsetletno grofico Majdaleno pl. Barby. Prvikrat je bil oženjen z grofico Thurn, koja mu je porodila pre dvajset sinov in štiri hčere. ¹⁾ Ne ve se, ali je ta broj istinit ali ne; toliko je gotovo, da ondaj ti otroci niso vsi živeli. V svojih pismih govori Ungnad večkrat o svojih otrocih ter omenja, da je njegov najstarejši sin Ljudevit pri češkem kralji komornik, drugi pa je z nekaterimi konjiki na turški meji; ²⁾ spet v drugem pismu pravi (dné 20. okt. l. 1561.), da je pač večina njegovih otrok preskrbenih, samo štirje mlajši sinovi še niso preskrbeni. ³⁾ Od teh nepreskrbenih sinov je imel ondaj najstarejši, sin Karl, 18 let, in oča ga je poslal na dvor k svojemu prijatelju vojvodi pruskemu. Ungnad govori torej samo o šestih sinovih in ravno tako pravi i P. P. Vergerio: »Js (Ungnad) bene habet sex liberos masculos« v pismu vojvodi pruskemu. ⁴⁾ Ako so ondaj še živele vse štiri hčere, govoril je baron Ungnad še sploh lahko o svojih »mnogobrojnih otrocih«. Meni se vendar vidi, da so bile ondaj (l. 1561.) že njegove hčere preskrbene, kajti on piše: »Hvala Bogu, večina mojih otrok je preskrbena«.

V Urahu je živel Ungnad mirno v svoji veri trseč se izdavanji in tisku jugoslovenskih knjig, toda sčasoma jeló mu je trdo hoditi. V Dobrowsky-Hankovem »*Slavinu*« (str. 192) se pravi sicer, ka »je brez ovire užival dohodke svojih graščin in ni imel trpeti nobenega pomanjkanja, kajti lahko si je držal svojega tajnika, svojega višjega konjarja in je sploh živel prav po gosposkem ter je potrošil mnogo novcev za tiskanje hrvaških in slovenskih knjig.« Iz njegovih vojvodi Albertu pruskemu pisanih pisem bi vendar človek sodil vse kaj druga. Dné 12. septembra 1561. l. je pisal ⁵⁾ namreč, da od one dobe, ko je zapustil domovino, cesar ž njim ravna nemilostivo gledé dohodkov, koje je dobival od svojih graščin. On hoče samo na kratko poročati knezu, da je služil na korist cesarju sedemintrideset let osobno in z imetjem, da je zánj založil dosta stotisoč goldinarjev in vložil počasi i svoje dohodke od posestev, graščin in mest, ko je postal

¹⁾ *Dobrowsky, Slavin*, izdan Večeslavom Hanko v Pragi l. 1834., str. 192.

²⁾ Archív XX. 231.

³⁾ Archív XX. 245.

⁴⁾ Archív l. c. XX. 213.

⁵⁾ Archív l. c. XX. 230—233.

Ferdinand kralj ogerski, dasi za vso svojo službo niti ne more biti plačen. Predno je ostavil cesarske dežele, izročil je svoje imetje svojemu starejšemu sinovi Ljudovitu, ki bode komornik pri češkem kralji in drugemu služočemu z nekoliko sto konji na turški meji ter jima je naredil v svoji revščini toliko žalosti s tem, ker je moral prodati svoje zlate in sreberne rudnike nasprotni stranki za slepo ceno. Njemu se godi tako slabo, da je moral i prodati grad in graščino »Waldenstein« z dobrim železnim rudnikom vred radi dolgov, koje je napravil v obilnih in imenitnih cesarskih službah, kar lahko knezu i ustno i pismeno poroča njegov sin Karl. Njegove stvari stojé jako slabo in svetuje se mu, naj se povrne k cesarju (t. j. naj se pokatoličani) in godilo se mu bode dobro, »ali tega me obvaruj ljubi Bog in ne daj mi doživeti, da bi prišel na ta ali oni kraj in se izneveril zaradi tako imenovane sreče, dasi je vse malikovanje, preklinjanje Boga in vse hudičevo in brezbožno dejanje v navadi.« Namenjen je v kratkem izdati svoje versko spoznanje (confessio), da svet zvé, zakaj je zapustil domovino. V tujini mu je težko živeti ž njegovo ljubljeno ženo, zato je, hoteč rešiti nekoja svojih posestev, iskal usmiljenja pri nekjih knezih in je i našel po božji milosti, kajti posodili so mu toliko novcev, da je rešil vsaj deloma svoja posestva in nadejal se je, da se mu bode bolje godilo za dve tri leta.« — Ker je Ungnad vendar preverjen, da ga še na dalje milostivi ljubi Bog ohrani in obvaruje vsake nesreče, zato pošilja s svojim sinom Karlom še svojega slugo Ivana Hofmana k pruskemu vojvodi Albertu z najponižnejšo prošnjo, naj mu vojvoda posodi 600 ali 700 goldinarjev; slugi pa je bil naročil, naj mu kupi kožuh, dva konja, jantar (ackhstein) in še več drugih rečij, koje mu je že napisal, zato, ker so te reči v Urahu vse dvakrat dražje. Konji in žrebeta se morajo ondu preplačati. Ungnad, njegova žena in otroci so že raztrgani (dan Ich, mein gemahl, Töchter und Khindt gar abgerissen). Novce mu naj rači vojvoda posoditi na jedno leto in Ungnad obéta za trdno novce ondu vložiti, kjer odloči vojvoda, bodi si v Norimbergu, Ulmu, Straszburgu ali pa v Lipskem, ali pa je pošlje i njemu v Kraljevec. Vojvoda dobi novce gotovo povrnene, tudi ako bi Ungnad umrl. — Ravno v tem pismu pravi, da je pripeljal iz svoje domovine na Nemško okoli dvajset dobrih kónj, a vse so vzeli nemški knezi, zdaj pa, ko je star, potreboval bi sam konja in sicer krotkega, ker isker ni več zánj. Morebiti ima vojvoda sam kakega konja na razpolaganje ter ga pokloni skoro sedemdesetletnemu starcu.¹⁾

¹⁾ Vojvoda pruski posodil je resnično Ungnada 700 gld., za koje ga je prosil, a želel je od njega, da tako uredi, da dobi novce črez jedno leto povrnene ali v Norim-

Dné 20. oktobra 1561. l. pisal je spet Ungnad vojvodi pruskemu ¹⁾ ter omenjal, dasi je večina njegovih otrok že preskrbena, vendar težko živi s svojo obilno obitelji in zato mora poslati najstarejšega sina Karla v službo. Premotivši vse razmere na dvorih, odločil se je poslati ga k vojvodi pruskemu ter mu ga priporoča prav gorko in ga prosi, naj ga le kaznuje, kadar zasluži ne gledé na prijateljstvo. — Blizu jedno leto pozneje (dné 12. julija l. 1562.) je spet tožil ²⁾ svojemu prijatelju, vojvodi pruskemu, o svoji revščini ter mu priporočal svojega sinu Karla rekši, da je i njemu pisal, naj se spodobno obnaša in naj zvesto služi svojemu gospodu vojvodi. Ako tega ne stori, naj od njega ne pričakuje ničesar ne v njegovem življenji ne po njegovi smrti. Njemu (Ungnadu) hodi zdaj tesno, ker je v mnogobrojnih cesarskih službah zapravlil zdravje in sčasoma imetje zato, ker je postal luteranec (»kakor to imenujo«) in ne more dobiti nobenega pravičnega odloka; gledati mu je na to, da preskrbi v bodočnosti svojemu stanu primerno sebe, svojo ljubljeno soprogo in otroke. On ve dobro, da mu Bog podeli še na dalje svojo milost in ne zapusti ne njega ne onih, ki trdno zaupajo v njegovo božjo milost in besedo in se močno zanašajo nánj — in vendar se ne more njegov sin Karl v ničemer zanesti nánj, kako rad bi i pomagal njemu in svojim otrokom. »Zato prosim preponižno, da mu ne dovoljujete nobene potrate (Im khain überige verchwendung zugestatten) ter ga priporočam Vaši milosti.« Toliko vojvodi razodeti zdelo se je Ungnadu potrebno.

Ta Ungnadova pisma nam svedoče dovolj jasno, da se je njemu slabo godilo — sicer ne tako slabo kakor pozneje Valvasorju — in da ni dobival »brez ovire obilnih dohodkov od svojih graščin in posestev.«

O daljnem Ungnadovem življenji ni več dosta omeniti. Živel je ves čas v Urahu trseč se ob izdavanji jugoslovenskih knjig. Meseca

bergu ali v Lipskem. Vojvoda mu pokloni i svojega najljubšega konja, kajti on sam je že star in ljubi še samo krotke konje. — Od posojenih 700 gld. veli vojvoda pruski Ungnadu dati 100 gld. za tiskanje jugoslovenskih knjig, ostalih 600 gld. (t. j. 545 tolarjev 15 grošev) pa mu naloži (dné 27. januarija l. 1563.) platiti Miklošu pl. Wernsdorfu na virtemberškem dvoru, ki je pooblaščen dati mu pobotnico. — Ungnad je pisal vojvodi pruskemu, da je platil posojenih 600 gld. pl. Wernsdorfu, a ker knez pruski ni dobil pobotnice od Ungnada, da je v njegovem imeni platil 100 gld. za tiskanje jugoslovenskih knjig, prosi dné 11. junija l. 1563. barona Ungnada, naj mu še pošlje pobotnico o povrnemih 600 gld. gld. da ne nastane nobena zmešnjava. — Arhiv, l. c. XX. pag. 254, 256, 275 & 276.

¹⁾ Arhiv l. c. XX. 245, 246.

²⁾ Arhiv l. c. XX. 270, 271

septembra l. 1564. napotil se je v Vinterico na Češkem k svoji sestri, vdovi grofinji Schlick. Goťovo je bil 71letni stavec Ungnad ta pot naredil tudi zato, ker je umrl cesar Ferdinand I. (25. julija 1564) in ga je nasledoval njegov protestantom prijazni sin Maksimilijan II. Ungnad je prišel zdrav k svoji sestri ter je kanil dotlej ostati v Vinterici, dokler bi ne prišel Maks v Prago, da bi se mu ondu poklonil. Toda o božiči je dobil nahod ter je umrl naglo dné 27. decembra l. 1564. Na smrtni postelji je priporočal svoji soprogi skrb za tiskanje jugovenskih knjig rekši, da so one »njegov zaklad«. — Njegovo truplo se je prepeljalo na njegovo izrecno željo na Virtembersko ter je bilo slovesno pokopano v Tubingu v samostanski cerkvi.¹⁾

To so kratke črtice o življenji Ivana barona Ungnada III. Weisenwolfa.

(Konec prihodnjič.)

O vinu.

Berilo v veseli družbi. Spisal dr. Jos. Vošnjak.

Prijatli, obrodile
 So trte vince nam sladkó,
 Ki nam oživlja žile,
 Srcé razjasni in okó,
 Ki vtopi
 Vse skrbí,
 V potrlih prsih up budí.

Preširen.

Lepše in resničneje se ne more slaviti vino, nego s temi stíhi našega neumrjočega pesnika. Kdo izmed nas še ni čutil, kadar je bil utrujen in onemogel od dela ali hoje, kako mu je požirek vina znova oživil žile? Komu še ni razjasnila zlata kapljica srcá in očesa, kadar mu je bilo pusto v glavi in je mračno gledal ves svet, kakor skozi zakajene naóčnike? In kadar so nas trle skrbí in si nismo védeli pomagati ni kamo ni kako, vinski duhóvi v prijateljski družbi so pregnali skrb, nejevoljo in žalost, prebudivši nov up v prsih potrlih.

Človeštvo si je v borbi za svoj obstanek iskalo od nekđaj dražila in krepčila, katerih potrebuje tem bolj, čim silneje mora vsak posamični človek napenjati vse svoje moči, da si omogoči eksistencijo v

¹⁾ Dubrowsky-Hanka, Slavin l. c. pag. 193.

splošni medsebojni konkurenciji. Najimnitnejše in najstarejše tako krepió in dražilo je vino. Vinska trta je gotovo tako stara, kakor človeštvo in že staro Sv. pismo nam pripoveduje, da je oče Noa trto sadil in se sladkega vinca napil. Pradomovina vinske trte pa se, kakor zibel človeštva, išče v Kavkazu, kjer se še dandanes divja trta vije liki bršlin po najvišjih drevesih do vrha ter, kakor lijane, veže drevje z drevjem. Njen sad pa je oduren in neukusen. Tudi za vinsko trto je trebalo požlahnjenja in odgájanja, predno so se iz prvotne rastline vzgojila mnogovrstna, malone neštevilna trsna plemena, iz katerih sadú se napravljajo ravno tako raznovrstna vina, od najpreprostejšega cvička do šumečega šampanjca.

Med najstarejšimi narodi so se zlasti Izraeliti pridno bavili z vinogradarstvom, o čemer čitamo na mnogih mestih starega Sv. pisma. Kralj Salomon v imenitni pesmi, katera mnogo tisoč let pred Schopenhauerjem in Hartmanom razvija najhujši pesimizem, toži med drugim: Sadil sem vinógrade z vso skrbnostjo in drugi pridejo, ki jih zanemarijo in opustošijo. Izraeliti se še dandanes brigajo za vinogradarstvo, pa ne da bi se sami ž njim pečali. Pritiskajo le vinogradnika, da jim mora prepustiti težavno pridelano kapljico za vsako slepo ceno, potem pa iz jednega vedra naravnega vina napravljajo po pet ali deset véder ponarejene brozge.

Vsi omikani stari narodje so gojili vinsko trto in znali napravljati od grozdja vino. Herodot in Teofrast pripovedujeta o vinarstvu pri Egipčanih, kateri so slavili Osirisa kot vinskega darovatelja. Kartaginci so že 550. l. pr. Kr. napravljali sladko vino od posušenega grozdja. Strabo pravi, da v Kavkaziji vinski trs vzraste do take debelosti, da ga dva moža težko obsežeta in da so grozdi po vatel dolgi. Na Kitajskem so v starih časih pridno gojili vinsko trto, pa neki cesar je prepovedal vinstvo in iztrebili so vinógrade, kakor so to storili Mahomedanci na ukaz svojega proroka, katerega študentovska pesem še zdaj zaradi te pretiranosti robato ošteva:

»Wer nicht kann trinken den funkelnden Wein,
Der muss ein Schafskopf in Mahomed sein.«

Grki in Rimljani so imeli posebna bogova za vinarstvo, Dionysa in Bacha, katera so slavili ob času trgatve, pa čedalje bolj razuzdano v bahanalijah, da je rimski senat že 186. pr. Kr. jih prepovedal. Grki in Rimljani navadno niso pili suhega, to je z vodó nepomešanega vina, in ko je cvela njih slava, bili so zmerni ter so zaničevali pijanstvo. Modri Nestor je znal po Homerji od vina napravljati posebno dobro pijačo, dodavši mu strd in kozji sir, kar bi bila za naš ukus čudna zmes.

Ko so pod rimskimi cesarji samopašnost, potrata in požrečnost prikipele do vrhunca, izpremenile so se tudi po grškem vzgledu prirejena symposia v razsipna gostovanja, pri katerih se gostje niso le preobjédali, temveč tudi do pijanosti zalivali z vinom. Pa tačas rimski narod ni bil več popolnoma zdravega uma. Omračili so mu ga velikanski vspehi, gospodstvo nad vsem svetom in razpolaganje z zakladi vseh narodov. Tembolj pa jo poznajo naši nemški sosede, kateri si že domišljujejo, da bodo, kakor Rimljani, podjarmili si ves svet.

Slovenci so se najbrž s početka, ko so se naselili v naših krajih, poprijeli vinogradarstva in vinsko trto nasadili ne samó v ležah zánjo ugodnih, ampak tudi v takih krajih, kjer njen sad le izjemoma zori. Opustili so sicer tekom let nekaj takšnih nevhvaležnih zasádov, pa še dandanes nahajamo vinógrade na mestnostih, kjer bi bolj kazalo saditi krompir, nego li pridelovati kislico, katera od vina družega nima, kakor ime. Kako zeló so se Slovenci od nekdanj zanimali za vinsko trto, pričajo nam raznovrstna imena, s katerimi razločujejo trsna plemena. Nekoliko je taci, da rasto le v naših krajih in da nimajo družega naslova, kakor slovenskega, na primer: žolti plavec na Bizeljskem, ki daje bizeljskim vinom njihov prijetni okus, sladčina na Štajerskem in Dolenjskem, kavka v vinarskih vinógradih pri Konjicah, zelen na Vipavskem itd., pa tudi za vse druge trse, ki so ali že iz časov prvega nasajenja v naših krajih ali so se pozneje sem prenesli iz drugih dežel, imajo Slovenci slovenska imena. Naj le nekatera navedem: modrina ali vrbánšček, moršina, volovka s svojimi debelimi, volovskemu očesu podobnimi jagodami, kavžina ali hlapčevina, zelenjak, kadar rodi, gre v polovnjak in daje znano zeleniko; črni ramfoljak ali pelenovina, javor, belina, debela, drobna, bela, rdeča in črna žlahnina, znani francoski chasselas (Gutedel), beli, rdeči, zrežlani, muškadni, kraljevi in še mnogo drugih vrst, devičina, peček, vranek, krhlikovec, lipovščina, mušica, klešec, hrustec, tičina, tantavina, šopatna, malnik ali šipon, glavni zasad v ljutomerskih vinógradih, topolina, kraljevina ali rjavina, imenitna po Hrvaškem, Štajerskem in Kranjskem itd. Pravi vinogradnik ali gornik spoznava vsak trs ne le, kadar dozoreli grozdíči visé na njem, temveč po listji in celó po lesu, po njegovi barvi in očesih, ko ni ne grozdja ni perja na njem.

Vino ljubijo vsi narodi vseh delov svetá. Pa vinski trti odmerjen je le majhen prostor na naši zemlji. Trs potrebuje namreč, da uspešno raste in rodi, po leti povprečano toploto 20° R. Po zimi pa temperatura ne sme pasti pod — 20° R., če ne, pozebe trs. Sploh mora po zimi biti povprek 0° do 5° R. toplote. V pretoplilih krajih pa trs

tudi ne izhaja in zdivjá. V Evropi gre severna meja do 50° severne širakosti, ob Renu celó do 51° , pri Karpatah in Besarabiji le do 45° in 46° . Južna meja pa gre ob 30° severne širakosti. Torej spada vsa južna Evropa pod tisto podnebje, ki je ugodno vinski trti. Slovenske dežele se razprostirajo med 45° in 47° severne širakosti in bile bi vse pripravne za vinógrade, ko ne bi planine, ki so večji del leta pokrite s snegom, preveč ohladile zraka, zlasti pa spomladni mrazi in slane ne pokončavali mladik. V Aziji je 25° severne širakosti južna, 46° severna meja vinske trte, v severni Ameriki gre severna meja le do 42° severne širakosti. Na južni hemisferi naše zemlje je blizu jednako razmerje. Torej obseza tisti pas okoli zemlje, kjer trta rodi, blizu 20° širakosti. Pa na tem prostoru so zopet le nekatere leže sposobne za vinogradarstvo.

Koliko zemlje je zarajene z vinsko trto? Tega do zdaj vsi statistiki in naj bodo še tako marljivi v nabiranji števil, ne vedó povedati, še za Evropo ne, tem menj za druge dele sveta. V slovenskih pokrajinah je po izkazih finančnega ministerstva, katero se najbolj briga, da mu ne uide nobena ped zemlje za obdavčenje, bilo po poslednjem katastru vinógradov na slovenskem Štajerskem 27.600 *h*, na Kranjskem 11.570 *h*, okoli Trsta 1243 *h*, na Goriškem 6900 *h*, v Istri za vsem 47.621 *h*. Vinski pridelek se ceni na Štajerskem na 360.000 *hl*, na Kranjskem na 160.000 *hl*, na Primorskem na 390.000 *hl*. Naše vinogradarstvo pa je le majhni del mimo tega, kar ga je sploh na Avstro-Ogrskem, da ne govorim o vinoródnih deželah par excellence, o Francoskem, Španjskem in Italijanskem. V avstrijskih kronovinah je 246.581 *h*, na Ogrsko-Hrvaškem pa 430.000 *h* vinógradov, ki dajó 5.000.000 *hl* vina. Pa kaj je to proti Francoskemu, kjer se je na primer l. 1875. na 2.500.000 *h* vinógradov pridelalo 80.000.000 *hl* vina. Tačas je že glodala nesrečna filoksera na trsih, ki je v malo letih uničila nad 800.000 *h* in ki še vedno nadaljuje svoje pogubonosno delo, kar se najbolj vidí iz rapidno pojemajoče letne produkcije. L. 1881. in 1882. so še pridelali 38.000.000, 1883. l. celó še 45.000.000, l. 1884. le 35.000.000, l. 1885. pa 25.000.000 *hl*, letos, kakor se trdi, še menj. Velikanska izguba národnega premoženja, večja, nego ona glasovita po vojinski odškodnini plačana požrešni Nemčiji. Pri vsem tem francoski narod popije še zmerom največ vina, 120 do 140 litrov na vsako glavo, vštévši žené in otroké. Na Avstro-Ogrskem pride na glavo po 21 litrov, na Nemškem pa le po 8 litrov, zato pa popijó tem več piva in žganja. Na Kranjskem se suče vinski konsum okoli 50 litrov na vsako glavo in leto, toda za Dolenjsko utegne ta

številka narasti v dobrih letih nad francoskih 140 litrov, na Gorenjskem in Notranjskem pa ostati pri 15 in 20 litrih.

Za Francoskim prideljuje največ vina Italija, po 25—30,000,000 hl, potem Španjsko 20,000,000 hl. Grško, sloveče že v starodavnih časih zarad svojega grozdja in vina, ima trt na 2,000,000 h nasajenih. Grkom torej ne bomo zamerili, da ga popijó po 60 litrov na glavo in leto, Rusija ima na jugu dovolj zemlje za vinsko trto ugodne, pa do zdaj je le kakih 150,000 h zasajenih s trto, kakor se trdi, a ne vé za gotovo, vsaj ne za srednjo Azijo, kjer so najboljše leže za vinógrade. Imenitna so donska, krimska in kavkaska vina. Donski šampanjec je znan po vsi Rusiji, pa tudi pri Rusih »nemo propheta in patria«, in rajši se plačuje francoski trikrat dražji, nego domači pridelek. Od kavkaskih vin slovi posebno kahetinsko.

V Nemčiji je le malo ugodnih krajev za vinarstvo, tem bolj cenijo Nemci svoj pridelek in za rensko vino se zahtevajo cene, ki niso v nobeni primeri s kvaliteto, zlasti, ako se pomisli, da mora skoraj vsako leto umetnost pomagati, da se popravlja naravni prekisli pridelek.

V vsi Evropi prideljuje se baje 120,000,000 hl vina, katerega vrednost se sme ceniti na 2,000,000,000 glđ. Amerika, na vsako stran srečnejša, ker mlajša v kulturi, kakor naša stara, izsesána in obrabljena Evropa, ima tudi vinógrade in take trse, ki so se naredili skupno in mirno živeti s filoksero. Trta v Ameriki ni prvotna, temveč prinesli so jo tja evropski naseljenci. Tam pa se je v 400 letih udomačila in po svoje razvila na razna plemena, katera mi zdaj v Evropo nazaj vozimo, da ubranimo vinógrade svoje proti filokseri. Vinogradarstvo se čedalje bolj širi v Ameriki in prorokuje se že, da bodo ameriška vina kmalu delale konkurencijo evropskim, kakor se godí že z žitom; zlasti Kalifornija slovi zarad rodovitnosti svojih vinógradov in slastnosti svojih vin. Letna produkcija znaša do 1 milijon hl vina, kar je seveda premalo za 56 milijonov prebivalcev severne Amerike. Pomagajo si z žganjem, katerega popijó po $2\frac{1}{2}$ milijona hl na leto. —

Zakaj pa je vino tako priljubljena in trditi se sme, prepotrebna pijača za človeštvo?

Kemiki so preiskavali in razkrojevali vino in našli, da je jako čudovito sestavljena tekočina, ki se ne dá ponarejati, da bi bila takšna, kakeršna priraste v vinógradu. Poleg alkohola, kateri preobilno užiti upijani, so v vinu razne kisline, tanin ali česlovina, glicerín, mineralne in orgánične soli, barvila, beljakovine, sladkor, ogljenčeva kislina; najimenitnejše tvarine za kakovost vina so pa četri in hlapna olja. Vina, v katerih so te tvarine tako harmonično združene, da ugájajo nosu po

boketu, ukusu, po milini, očesu po čistosti in barvi in pri šampanjci tudi uho prijetno zadevajo s krepkim pokom, taka vina so fina in hvalo jim pojó pesniki vseh narodov, naš slovenski narod pa je v proslávljanji sladkega vinca ves postal poetičen in zložil neštevilno veselih zdravijc, še več, kakor ljubeznivi perzijski Hafis.

Le žal, da nam priroda v nevoščljivosti svoji čedalje redkeje privošči dobre létine, da namesti sladke kapljice se nam čestokrat na mizo postavlja odurna kislina, iz katere so izhlapeli vsi êtri, pregnani od jesihove in drugih kislín. Pa da bi vsaj ta pijača bila naravna! Toda le prepogosto je nezdrava zmes od spirita, tanina, glicerina in enantnega êtra ali kacih drugih aromatičnih tvarin. Uboga glava drugi dan, tistemu, kdor je več nego par decilitrov te brozge posrkal, zaupajoč v krčmarjevo poštenost.

Ukus posameznih ljudi in narodov za vino je jako različen. Kar ugaja jednemu ter se mu zdi silno dobro, graja drugi in ne more doumeti, da se tretji spet čudi njegovemu slabemu ukusu. Grki še dandanes, kakor v starih časih, hranijo svoje vino v kozlovskih mehóvih, kar mu daje neprijeten okus, ki pa prija grškemu vinogradniku.

Vendar so nekatera vina, ki so priljubljena po vsem svetu in zaslužijo svojo slavo, in to so francoska vina. Nobeden narod ni dospel do take visoke stopinje v nasajanji vinógradov, v izbiranji najboljših trtnih plemen, zlasti pa v kletarstvu, kakor francoski. Zato mu smemo privoščiti, da tudi sam uživa veliko vina in le obžalujemo, da ravno v tej blagoslovljeni deželi najhuje razsaja vinogradna uničevalka, filoksera. Bordó, burgundec, šampanjec, kdo ne pozna teh imen? Zastonj se trudijo vinogradniki drugih dežel, da bi napravljali francoskemu originalu jednak produkt. Botelje, zamaški, kapsule, etikete, vse je, kakor pri francoskih vinih, kar pa teče iz teh botelj, bodisi samó záse dobro vino, samó francoski ni.

Jako različno vino na razmerno majhnem prostoru, raste na slovenskih tleh. Vstopivši od severne strani na slovensko ozemlje, razprostirajo se pred nami na desno in levo preprijazne Slovenske gorice, katere vsak nas natanko pozná, če ne iz svojega vida, vsaj iz poetičnih popisov naših feljtonistov. Tam rasto lahka, prijetna mizna vina, najbolj priljubljene trsi so belina, šipon in ramfoljak. V dobrih letih pridelali so ga na 4600 *h* do 300.000 véder. Na jugovzhodu se raztezajo imenitni, po svetu znani ljutomerski vinógradi. Ptuj, Ormož, Ljutomer dajajo vino prve kvalitete, ravno tako vinógradi, ki se vijó, kakor zeleni trak, okoli granitnega Pohorja od Maribora preko Slovenske Bistrice do Konjic. Med Dravinjo, Savinjo in Savo

je trta nasajena na mnogih krajih, pa daje dobro, ukusno vino le še v bréškem okraji, katero slovi pod imenom 'bizeljsko' tudi na Kranjskem. Vmes pa so tako neugodne leže, da se grozdje, na pol trdo, tolče, kakor jábolka, predno se more prešati. Kakšna tekočina se steka iz take zdrozge, opisuje nam drastično naš pesnik Dragotin Ripšelj v baladi, v kateri opeva grozne učinke laškega vina, to je iz okolice Laškega Trga, na Belcebuba samega. Laščan se je namreč izkušal z Belcebubom — šlo mu je za dušo — kdo bode popil več laškega vina. Vso noč sta to kislo čobodro vlivala v sebe. Hudiču je prihajalo čedalje huje. Valjal se je v groznih bolečinah pod mizo. Laščan pa je popeval:

»Kdor če laško vince piti,
Mora rojen Laščan biti,«

dokler je ni popihal hudič, rajši pustivši dušo Laščanu.

Kakšno ljubezen gojé Slovenci do vinske trte, kažejo nam najbolj naši koroški bratje. V deželi, ki je objeta od snežnikov in kjer trta le malokdaj dobro dozóri, nahaja se ne le na vrtih in ob hišah in gradičih, ampak v vinogradih v prelepi Podjuni dolini. Za vsem je na Koroškem 54 *h* vinogradov, najiminitnejše pa je žitarsko vino (Sitersdorfer), o katerem se pripoveduje, da si je po njem ozdravil želodec svoj španjski kralj Karol III. l. 1760., kateremu je to vino priporočil avstrijski poslanik knez Rosenberški koroške rodbine. Knez je hvalil večkrat kralju to vino, da ima dobro svojstvo »želodec prekuhati«, dokler ga kralj ni želel pokušiti sam. Vino se je poslalo čez Trst po morji do Kartagene, odkoder so je kraljevi mezgi prenesli v Madrid, in pomagalo je kralju do apetita. Vino je rdečkasto, kakor dolenski cviček, ker je trsni zásad večinoma modri Wildbacher, znani trs okoli Gradca, ki daje šilhersko vino.

Na Kranjskem razločujemo dolenska in vipavska vina. Nad 10.350 *h* zemlje je na Dolenjskem vinogradne, produkt pa jako različen. Najmočnejša vina so metliška: Drašiče, Semič, Radovica, Vinjvrh, Lokvica, Vinica. Sloveča vina so v krškem okraji: Trška Gora, Bučka, Raka, Gadova peč, Drenovec, Čatež; v novomeškem okraji: Grčevje, Zlatnik, Podgora itd. Vipava je bila že več let jako nesrečna in ne more več dosežati tiste veljave svojih vin, o kateri še čitamo v Valvasorji in se še spominjamo iz mlajših let, ko je vipavščina ne le v Ljubljani, temveč po vsem Gorenjskem bilo najbolj čislano vino. Krasna vipavska dolina je gotovo ustvarjena za pridelovanje najboljših vin, le uime jo preveč tarejo in zemlja je po večtisočletni kulturi že izsesána na globoko. Dolenjska rdeča vina, ako so naravna, so v poletnem času prijetna in zdravá. Pa težko je dobiti

naravnih vin, ker se s črnimi dalmatinskimi ali istrskimi vini lahko vsakemu belemu cvičku daje rdečkasta barva.

V primorskih deželah: Trst, Gorica in Istra, je podnebje za trto jako ugodno. Raste ne le po gričih, kakor v severnejših krajih, ampak v ravninah, kjer se vzdiga po visokih brajdah, vmes pa so druge kulture. Na Goriškem najbolj sloví rebulja, znana po národní pesmi, dalje cebedin, prosekar in pikolit, ki je boljši od madeire in malage. Ne menj slovita sladki refošk in teran, ki pa je pretrpek in malo prekisel.

Mi Slovenci pridelujemo torej na svojih tleh najrazličnejša vina in ni nam treba sezati po tujih pridelkih, najmenj pa po avstrijskih in ogerskih. Mnoga štajerska vina presežajo avstrijska po boketu in milini. Kdor je primerjal slavnega Gumpoldskirchnerja ali Grinzingerja s štajerskim pikerskim, radizeljskim, kovačlonskim ali ritoznojskim vinom, bode se čudil, da se v hôtelih po Slovenskem pač dobivajo avstrijska vina, gori imenovana štajerska pa se ne nahajajo na pivnem listu. Ogrska vina imajo le to prednost pred našimi domačimi, da so cenejša, posebno ako jih prodava Žid, ki se sam neče dati krstiti, tembolj pa krščuje vino za »gojima«. Naš naravni pikolit je dosti finejši od madeire z alkoholom zalite. In šampanjec? Klajnošek le malo zaostaja za francoskim, posebno v dobrih letih ne, kadar popolnoma dozóri grozdje, ki je najboljše za to šumeče vino in ki se posebej zbira za šampanjsko produkcijo.

Vinógradi, tako priljubljeni nam Slovencem, ki so skozi tisoč let tolažili kmeta trpina, da ni obupal in ki so razveseljevali gospódo, da je postala še preširnejša, imajo se v najnovejšem času boriti z grdo pošastjo, katera jih preti uničiti. Upajmo pa, da tudi ta kuga miní in da bode vinogradarstvo in vino razveseljevalo še tudi naše potomce ter jih navduševalo k novim zdravíckam in napítnicam.

Če konečno vprašamo, katere tvarine, od kemikov v vinu najdene, vplivajo na človeka tako dobrodejno in prijetno, da se čutimo na telesi krepkejše, na duhu jasne, vesele in energíčne, ako zmerno uživamo dobro kapljico, odgovarjati nam na to ne morejo učenjaki, kajti vsaka teh mnogobrojnih tvarin ima svoj del na učinku, ki pa je popolen le po skupnem delovanji vseh na naša čútíla. Le poglejmo izkušenelega vinopivca, kadar pokuša vino. Ko ga natoči, posluša, s kakim šumom teče v kupico. Ako se vino tiho, kakor olje, vleče brez šuma, pokvarjeno je in še pokusil ti ga ne bode. Prijetno pa doní na uho rahli šum tekočega vina in sluh je zadovoljen. Potem prime mož kupico in ker je gladka, tipu tako dotikanje dobro dč. Kupico nese pred oči in če

je belo ali rumeno ali rdeče vino čisto, kakor zlato, razveseljuje se vid, ne menj, ako kaže črnina čistost brez bérse na dnú posode, zlasti pa, ako se v šampanjci neštevilni mehurčki neprestano vzdigujejo in silijo do površine. Zdaj približuje kupico nosu, kateri s razpetimi nosnicami v sebe poteguje vonjavo ali boket puhtečega in žlahtnega vina. Kupico ziblje pred nosnicami semintjà, in gorjé pijači, iz katere dreza v nos spirit ali kaka umetna dišava. Iznenaden postavi sumnjivo vino na mizo in maje z glavo. Ako pa je tudi z vonjavo zadovoljen, kar se pozna na jasnosti, katera obseva vse lice, potem šele pride poslednje čutilo na vrsto, ukus. Pa tudi ta poskušnja se vrši polagano in pre-mišljeno. Kupica se nagne k ustom, pa le toliko, da se ustnice in konec jezika dotikajo vina. S tem se razsoja milina. Potem se požirek srka v usta, da v njem plava ves jezik in razsoja, je li vino harmonično, to je, da ni niti prekislo, niti presladko, ne premočno, ne preslabo in vodeno, ne pretrpko ali celó grenko, kar se čuti z dnom jezika, ali nima kakšnega neprijetnega ukusa po plesnivci, po suhem sodu ali kaki drugi tvarini; ako je vino pri tem poslednjem poskusu bilo za dobro spoznano, potem sme hiteti v želodec, pa ne da bi tam končalo svoje delo, ampak zdaj je šele začne prav zvrševati. Prijetna toplota se razlije po životu, jezik se razveže, okó se razjasni in v možjanih rodé se velikanske ideje, človeštvo osrečuje. Kdo dela take čudeže? Kemiki pravijo: zmes raznih tvarin v vodi raztopljenih. Fizijologi poskušajo, kako vsaka teh tvarin deluje na živi organizem, toda uganjke le ne morejo rešiti. Pesniki pa — in njim gre prva beseda pri vinu — rešili so jo že zdavnaj. Oni pravijo, da tega ne dela nobena kemična tvarina, ne alkohol, ne aldehyd, ne éteri, ampak da to delajo le vinski duhovi. In teh duhov se ne boji nobeden človek, vsakemu so dragi gostje, kadar se pri njem oglasé. — »V zlati kaplji« — pripoveduje naš pesnik —

»Oko zagleda sto in sto duhov,
 Duhov ne zlobnih, nego čistih, blagih,
 Trpinom dobrih, tožnim srcem dragih.
 Tu v kupi, glej, prekrasno zrem kraljico,
 Nebeško hčer, neskajjeno resnico;
 Tik nje radost — pozna se na očéh —
 In deca njena: šala, vtíp in smeh!
 Navdušenost, čuj, poje rajsko pesem,
 Na zemlji še jednake slišal nesem.
 In nade duh naprot šepéče mi,
 Podi obup, skrbi moreče mi.
 Pogled duhov, vabljenje krasnih boginj
 Mi vnema v duši čudodelen oginj,
 Up vrača se v srcé, na usta smeh
 In znova vžiga radost se v očéh.
 Duhovi vinski, hvala vam tedaj!
 Napolni zopet kupo mi, točaj!«

Nezvesta.

 Poslužen v rodno sêlo
Voják vesel pripéva,
Ob póti žito rúmeno
Marljívo žánje déva.

Ves plamenêč privriska,
Ves žaren se ustávi;
»Bog srêčo daj, o déklica!«
Prijazno jo pozdrávi.

A déva, lépa déva
Ga vzmóčeno zahváli,
Bledí — rudí, rudí bledí:
Dolgó so ga držáli . . .

Solzà raz hlabro lice
Potóči se junáka,
Ne vríska več, ne póje več,
Molêé domóv koráka.

J. Kržišnik.

Mati.

 domóvje sem se vračal spet,
V samotno, tiho sêlo;
Tam zunaj mi zbledél je cvet,
Zmračílo se mi čêlo.

Ko sem zagledal našo vas
In pokoj, ki tù vlada,
Zajokal tožno sem na glas
Iz duše polne jada.

Trepêčím srcem sem hitél
Med híše znane, bele;
Ko v hram sem sred vásf dospél,
Roke so me objele.

Uprla mati je okó
Na bledo lice moje:
»Moj sin! cvetoče prej takó,
Zakaj ti zdaj bledó je?«

Povédati ji nisem htél,
O, ko bi mati znala,
Zakaj obráz mi je vzbledél,
Pač bridko bi jokála!

Ráđinski.

Dva lovca.

 Dva brata v gozdu, lovca dvá,
Zverino streljata oba.

In mlajši bratov govóri:
»Oj, brate, res si srečen tí!

Domá te čaka žéne slast,
Očétov grad je tvoja last.«

Starejši bratov govóri:
»Vse tvoje je, ko mene ni.« —

Svoj plašč nad drevje noč razpnè,
Iz gozda bratov mlajši grè.

Oj bratov mlajši, lovec mlad,
Povej, kje je starejši brat?

Gavranov króka tam oblák,
Odgovor njim ni pretežák, —

—od.

Testament.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

I.

Ob véliki cesarski cesti, ki teče iz Ljubljane proti Celju, stoji v mali vasi že blizu kranjsko-štajerske meje velika dvenadstropna hiša, v katero se menda okó vsacega potovalca, ki prihaja mimo, ozira z nekakim začudenjem, češ, kaj hoče ta obširna stavba v samotni, divji dolini? Dandanes poslopje tudi v istini nima nobenega pomena na tem mestu. Ves promet se je preselil na železno cesto v Savski dolini, in ko bi vsako leto proti jeseni ne prihajalo po stari cesti nekoliko vojaških čet, ki menjavajo garnizije svoje, ne vedeli bi ljudje, čemu je cesta ostala še državna. Domače industrije ali razširjenih obrtov, ki bi potrebovali večjih prometnih sredstev, tukaj ni, in visoko gorovje, ki spremlja cesto ob obeh stranéh, priča s svojim sivim skalnatim pobočjem, da je zadnji važni del premoženja prebivalcev te doline, gozd in les, že romal iz nje. Pol streljája od ceste teče v jedni vrsti ž njo majhen potok, ob suši neznamen in komaj tolik, da premiče tu in tam na primernem mestu jedno ali dve mlinski kolesi, ob deževji pa silen hudournik, ki pustoši vso dolino, z gorovja in z nižjih brd pa splavlja zadnje ostanke rodovite zemlje.

S prometom in z lesom je izginilo tudi blagostanje prebivalstva ob cesti; koder se stavi nova hiša, vedno je le borna koča, in malo je boljših izjem med njimi; stare stavbe pa so ali bodo v malo letih le razvaline, tožne priče vedno veljavnega zakona, da se mora mali klanjati velikašu, da mali lokalni ali zasobni interes izginja pred velikim, splošnim interesom.

Ono poslopje, o katerem smo zgoraj izpregovorili, je taka priča. V dve nadstropji je zidano in z opeko krito. A danes na slemeni ni več robnikov, pod kapom je odpal ves omet in široke vlažne lise, ki se kažejo na čelu in nad oboki, pričajo jasno, da sedanjemu gospodarju ni móči ali ni več za to, primerno vzdržavati poslopja. V drugem nadstropji so okna večinoma pobita, in leseni okviri so trohli; tam gori očitno nihče ne stanuje; v prvem pa je videti nekoliko novih popravil, toda vse le tako surovo, slabo tesano, ali na debelo ometano, da mora vsakdo soditi, da se je zgodilo le, ker je bila skrajna sila in potreba, in da se je žrtvovalo le, kar najmenj je bilo móči.

Na dvorišči pred hišo stojita dve lipi, v sredi med njima pa kamenita miza, nagnena na stran, tako da ni moči kozarca postaviti nánjo, da ne bi zdrknil na tla. Lipi sta stari in ravní, in ko bi ne bili tako neusmiljeno obsekani, da sta slični cvetno-nedeljskima butarama, delali bi krasno senco. Pa saj ni nikogar, da bi se senčil pod njima. Celó trudni popotnik, ki pride mimo, krene dalje; kraj je prepust in presamoten, in celó gosta, temnozelená trava, krijoča široko, do ceste sezajoče dvorišče, in ki raste rada na starem tlaku, katerega je ugledila in potem zapustila človeška noga, privabiti ne more nikogar, da bi zleknil na nji trudne ude.

Tako je dandanes!

Pred štiridesetimi leti pa je bilo drugače. Stransko gorovje po vsi dolini je bilo temno zarasteno s smreko in borovjem, potok Radomlja je enakomerneje tekal po globoki strugi, ki mu ni dala duška ven na zeleno trato, po véliki cesti pa se je čulo dan na dan, uro za uro ropotanje težkih tovornih voz, kričanje voznikov in vesel glas rogá, katerega rdeče opravljeni postiljon ni dal od ust, češ: »Pošta je prva, ogni se s tira!«

Pa tudi poslopje, o katerem smo gori pripovedovali, in lipi pred njim, dvorišče in vse krog, vse je kazalo drugo lice. Tedaj je bila tú vélika krčma, kjer so zlasti tržaški vozniki radi počevali. Hiša sama je bila v najboljšem stanu, na desni in levi širnega dvorišča so se raztezali prostorni hlevi, spodaj ob cesti pa lepo ograjen vrt; pod košatima lipama pred hišo krog široke kamenite mize pa so sédali ob vročih poletnih dnevih vozniki, potniki in trgovci ter krepčali se pri dobri kapljici, ki jo je točil bogati, vsem voznikom od Trsta do Dunaja najbolj poznati in od vseh čislani krčmar Topolščak. Vedeli so, da je tam vse dobro spravljeno, ljudje in živina, in da tudi konečni račun ni prehud. Gospodar sam je imel okoli petdeset let, bil je širokopleč, srednje, skoraj bolj majhne postave, okroglega, rdečeličnega obraza, vedno do čistega obrit, opravljen na pol gosposko, na pol kmetsko, in v vsem svojem ravnanji gibčen in uren, kakor mladenič dvajsetih let.

Miklavž Topolščak, ali »gospod Topolščak«, kakor so ga nazivali vsi tujci in tudi gospóda iz bližnjih uradov, dasiravno so ga domači kmetje, ki so ga poznali od mladih nog, vedno le tikali, bil je vdovec. V mladih letih je bil prehodil nekoliko svetá, priučil se nemščini in laščini za silo, po očetovi smrti prevzel domače posestvo, oženil se in po svoji pridnosti in sreči postal kmalu jeden najimovitejših posestnikov okraja svojega. Od otrók ostal mu je jedini sin, drugi trije

so bili pomrli, in pred malo leti še žena. Odslej mu je pomagala sestra, tudi že priletna, pri gospodinjstvu, sin Andrej pa je obiskoval že višje šole v Ljubljani.

Bilo je lepega poletnega popóludne, ko je zadonel od zahodnje strani doline, po kateri se vije vélika cesta mimo Topolščaka, tenek glas poštnega rogu, naznanjujoč ob tem nenavadnem času, da se bliža poseben voz ali »extra-pošta«, kakor so dejali domačini. Krčmar Topolščak je bil tega glasú vedno vesel, kajti znal je, da od potnikov, ki se poslužujejo tega pomočka, tudi zánj odpade kaj več, in zato je tudi danes pritekkel na dvorišče in čakal pod lipama, kaj mu pripelje naznanjeni voz.

Bil je še doli pod klancem, preko katerega ni mogoče drugače, nego korakoma.

»Bode pa že spet kaj — záte, Miklavž!« ogласi se jeden izza mize, kjer so sedeli trije pivci, óčitno domačini. Govornik je bil majhen, suh možič, zarjavelega, skoraj črnkastega obraza in že póstaren, a izpod košatih obrvij mu je zrlo dvoje malih svetlih očij tako živo in zvito tjà v beli svet, da sta dajali nezatni osebi lastnika svojega nekaj čisto posebnega.

»Ej, Tomaž, saj tudi tebi časih kaj pripade!« zavrnil je krčmar malo porogljivo. »Kako pa je bilo tedaj, ko si ónemu pozabljivemu Francozu toliko časa roko pod nos molil, da si imel kmalu več v mošnji, nego on.«

»Tebi pa ni treba rok moliti, Miklavž; ti kar pišeš, prijatelj, pišeš s kredo na mizo, pa ti leté dvajsetice nánjo, in še mari ti ni, se li Francoz ali Tržačan, ali naj si bo, kdor hoče, kislo drži ali ne! No, le čakaj, Topolščak! V par letih, pravijo, bo železna cesta tam doli za Savo gotova, potem boš pa vesel, če bo Piškurjev Janika vsake kvatre dal pri tebi za polič tepkovca.«

»Ti boš pa hodil za bobom, kakor kobila za deteljo!« zagodrnjal je krčmar malo nejevoljno. Opomin na železno cesto mu ni bil prijeten.

V tem je že pridrdral težki poštni voz, katerega so vlekli štirje konji; prvi par je vodil jahač, ki je sedel na vajetnem konji, družega pa postiljon z visocega sedeža; le-ta je že od daleč migal z bičem v znamenje, da se voz tu ustavi.

Topolščak je hitel k vratom, da pomaga prišlecem izstopiti; a poštni spremljevalec, ki je sedel v vozu, mignil mu je, naj počaka.

»Bolnika imamo, ne vem, kaj bo ž njim!« je pristavil.

Krčmar pokliče sestro Uršo, in tudi Tomaž, ki je doslej le rado-vedno gledal semkaj izpod lipe, pridružil se je ónim.

Vzdignili so iz voza póstarnega, bledega gospoda in ga odnesli v vežo. Bolnik je bil tako slaboten, da ni mogel stati niti sam sedeti ter je v jednomer pokašljeval in tiščal robec na usta. Rdeče lise na robci so pričale, da se mu je bila ulila kri.

»Po gospoda pošljimo, po gospoda — umrl bo!« stokala je Urša

»Mólči, mólči!« zavrnil je Topolščak; »počakaj, ga bo li hotel, — gospoda, ali ne!«

Hotel je še nekaj pristaviti, toda pogled na prestrašeno lice tujčevo mu je udal misel, da óni morda ume slovensko. In ni se bil zmotil.

»Po zdravnika pošljite!« šepnil je le-ta siloma, »in postelj — postelj mi pripravite.«

Po zdravnika, poslani ni bila tako mala stvar. Na Vranjskem in na Prevojah — povsod je stanoval po jeden, toda na obe strani je bilo z vozom skoro poldrugo uro. Pa Topolščak ni dolgo premišljeval. Z vranjskim padarjem — kakor so ga imenovali po dolini — bila sta prijatelja; poslal je takoj hlapca z urnim konjičem tja.

V tem pa so bolnika spravili v čedno sobo v drugem nadstropji in postiljon je prinesel več težkih kovčegov za njim. Tomaž mu je pomagal.

»Brez groša pa ni ta dedec,« šepnil je na stópnicah, »ker vozi toliko s seboj; pa še tako težko je vse, tako polno; od kod pa je?«

»Vrag ga védi!« sopihal je postiljon. »V Ljubljani je bil še zdrav, tudi v Podpeči je še jel in pil, a tù v Grabnu mu je zdajci jelo slabo prihajati. Mislili smo, da bo v vozu umrl.«

Bolnik je navzlic svoji slabosti skrbno pazil, da mu prinesó vso prtjljago v sobo. Potem pa je želel, naj ga pusté v miru; samó jeden naj pri njem ostane. Čutil se je nekoliko krepkejšega.

Krčmar je ukazal sestri Urši, naj pazi na tujca, sam pa je odšel k poštnim ljudem, ki so se po kratkem počitku odpravljali nazaj v Ljubljano.

Na spodnjih stópnicah je stal Tomaž.

»Ti — Miklavž! S tem tam gori ne bo nič! Deset padarjev in pa še Ostriženec po vrhu — mu ne pomaga!« dejal je potihoma.

Topolščak je potegnil dvakrat zaporedom rame kvišku.

»Pa veliko ima s seboj! To so težki kovčegi!«

Krčmar je odgovoril z ramami, kakor prej, potem pa pristavil: »Pojdi, pojdi v hlev, pa poglej malo po živini, dokler se hlapec ne vrne!«

Omahnetov Tomaž — to je bil njegov priimek — stisnil je oči za trenotek, in iz njegovega grla se je čulo nekaj, kakor zatrti kašelj, a obrnil se je in odšel v hlev. Bil je to bližnji sosed Topolščakov, stánujóč v na pol podrta koči pod klancem. Druzega posestva ni imel, zaslužil si je pa živež, in časih tudi še kaj več, s tem, da je pri Topolščaku, kadar je bil večji promet, opravljal službo družega hlapca, točaja, ali sploh kar je bilo treba. Zaslužek njegov pa je vedno ostal tudi pri Topolščaku, kajti Tomaž ni mogel videti ali čutiti kaj okroglega v žepu, nego je s potoma vse zapil tam, kjer se mu je dalo. Ljudje so o njem časih čudno govorili ter pripovedovali, da je še staremu Topolščaku, Miklavževemu očetu, pomagal ubežne Francoze moriti, in kako je bil komaj ušel, da ga niso z drugimi vred ustrelili tam za sv. Krištofa zidom pred Ljubljano. Tomaž sam pa ob ónih časih ni rad kaj zinil. Proti noči se je pripeljal zdravnik z Vranjskega. Mali okroglolični in trebušni možič se je malo dalje mudil pri bolniku, kakor je bila sicer pri družih njegova navada, ukazal pokladati mu mokre rute na glavo, in dal mu nekoliko kapljic črne tekočine, katero je bil prinesel s seboj. Bolniku je bilo nekoliko odleglo in hotel je zaspati. Doktor pa je obljubil, da se drugi dan zopet vrne.

Ostal je še pozno v noč v krčmi, odhajaje pa omenil, kar je bil prej že stokrat ponovil: »Slab je, slab, pa mi ga spravimo na noge!«

Kmalu po polnoči je prišla Urša klicat gospodarja, ki je po odhodu gostov legel spat. Tujec se je bil vzbudil in jel vnovič kri bljuvati. Topolščak in njegova sestra sta ravnala, kakor je bil zdravnik ukazal za take slučaje, in bolniku je vnovič odleglo, da je zaspal; sedaj je Miklavž ostal pri njem ter poslal sestro spat.

Ta se je v malo trenotkih vrnila, in stoječa med vrati migala bratu, naj pride k nji; bila je vsa zasopena in tresla se je, kakor trepetlika v vetru. Bolnik je zopet dremal.

»Kaj ti je?« vpraša krčmar malo nejevoljno ter stopi k vratom.

»Spomin, Miklavž, spomin je bil to! Umr! bo, umr!«

»Béži, béži, šalobarda! Kaj pa si videla?«

»Ko sem šla po stópnica h doli, smuknilo je nekaj velicega, črnega pred menoj čez stópnice — človek ni mogel biti, ker je bilo to tako naglo in tako tiho; — svetilka mi je pala iz rok, in ne vem, kako sem se vrnila!«

»So li hišna vrata zaklenena?«

»Če jih nisi ti zaprl, gotovo niso.«

»Ej, vrag, pa že blodi kdo tû okoli!«

Rekši je užgal gospodar drugo svetilnico ter šel po hiši gledat, je li vse zakleneno in zaprto. Duri v veži so bile sicer priprte, a zapah je bil odrinen. Krčmar je svetil po vseh kotih, celó doli v klet, potem pa porinil velik zapah za vežna vrata in se vrnil gori k bolniku. Akoravno je bil pogumen mož, brez vraž in jednacega strahú, vendar mu je bilo nekako neprijetno pri srci, ko je gledal in stikal po temnih kotih in mu je razgreta domišljávnost vzbujala razne misli. Vrhú tega mu bolni tujec in njegovi težki kovčegi niso hoteli iz glave.

Poslal je vnovič sestro stráni in sam sédel k bolnikovi postelji.

»Pošljimo po gospoda!« šepnila je Urša še jedenkrat pred vrati.

»Ej, saj je dejal doktor, da se ni bati! Kdo ga bo sedaj budil in trudil? Jutri pa se lahko zgodi, če bo temu prav!« odgovoril je brat.

Krčmar je ostal sam pri tujci. Akoravno je bil truden, vendar ga spanec ni mogel premotiti. Nekaj čudnega, nenavadnega mu je vrelo po glavi. On je bil pošten in vesten mož, in zaradi tega čislan od vseh, čeravno ni mogel prikriti neke odurnosti ali surovosti, ki se je kazala zlasti, kadar ga je kdo izmed podložnih ali sovrstnikov ujezil. Bil je tudi, kakor so dejali sosedje in ž njimi ves Graben, to je, vse občine po dolini, bogat, in dolžnikov svojih ni neusmiljeno terjál, ali morda celó rubil. V istini pa Miklavž Topolčak ni bil več tako premožen, ko pred malo leti, ali vsaj kakor so mislili drugi ljudje. Zakopal je bil nekoliko tisočakov, ko ga je bil nedavno pregovoril inženir, ki je nadzoroval pripravljanje hrastovih blazin, katere so rabili za železnico ob Savi, in tesali po gozdih krog Trojan in ónokraj Učaka, da sta jela v bregu ob Radomlji kopati rudo — svinec, kakor je trdil inženir. Izkopali so nekaj podobnega, toda ker je le veljalo in veljalo, spečalo se pa ni ničesar, ustavila sta napósled delo, in Topolčak je bil ob svoj denar. Ljudje so sicer mnogo govorili o tem, toda pravega ni nihče znal, in Miklavž sam tudi ni črhnil besede, da je s to špekulacijo zapravlil mnogo, mnogo prihranjenega denarja. Sedaj je bilo treba hraniti, zlasti ko je sin Andrej, učeč se v Ljubljani, tudi več potreboval, in ko je moral stari misliti, kaj bo dalje s sinom. Dvojil sicer ni, da bo Andrej — gospod, kakor si ga je mislil vedno, namreč duhovni gospod, a tudi takemu nasproti v svoji prirojeni oholosti ni hotel biti — premalo, preubožen. Pa pri vsi varčnosti vendar ni mogel prav kvišku.

Danes pa mu je nekaj čudnega zvenelo po ušesih. Ta bolni gospod, pri katerega ležišči je že stala smrt, in pa njegovi težki kovčegi, o katerih je bil izpregovoril prej Tomaž! Kdo je ta mož, od kodi

je, kdo ga pozna? Nihče, tukaj gotovo nihče, in tudi poštni ljudje ga niso poznali! Ko bi umrl, tukaj pri njem umrl, sedaj — po noči, ko nihče ne vé o njem, o kovčegih njegovih, o njegovem bogastvu, katero vozi gotovo s seboj?»

Mráz je stresel Topolščaka, akoravno je bilo vlažno, gorko v sobi, in tudi južni veter, ki je pihljaj skozi odprto okno, ni dajal nobenega hladú.

Čez nekoliko časa se je tujec prebudil; zahteval je mrzle vode, potem pa dolgo časa molčeč zrl v svojega váruha, ki mu je prigo-varjal, naj poskuša zopet zaspati.

»Sedite bliže k meni,« šepetal je óni, »jaz ne morem glasneje govoriti.«

Krčmar je ubogal.

»Jaz mislim, da ste pošten mož!« nadaljeval je bolnik, in njegovo žareče oko se je s čudno silo uprlo v Miklavža, ki je mirno prebil ta pogled.

»Dajte mi óni mali zabo, z železnim okovom!« velel je óni, in segel po ključih, ki so ležali na mizici poleg vzglavja ter jih dal krčmarju.

»Odprite!«

Bolnik je segel sam v skrinjico in izvlekel nezaten zavitek iz nje,

»Jaz ne vem, kaj bo z menoj! Pa to je moj testament. Hranite ga, in ko bi jaz umrl — morda še ne bom nocoj — pa tako čudno mi je — izročite ga takoj sodišču. To pa, kar je denarja v skrinjici — to je vse Vaše, za Vaš trud.«

Topolščaku je kri silila v glavo; skrinjica je bila težka, silo težka in védel ni, kaj bi odgovoril.

»Saj ne boste umrli,« dejal je napósled glasno.

Bolnika je posilil zopet hud kašelj.

»Ali imate duhovnika blizu?«

»Jedno uro daleč! Ali naj pošljem pónj?«

Tujec je ležal nekoliko trenutkov molčeč in zrl srpo v zrak.

»Sedaj mi je zopet bolje! Jutri, jutri, če bo treba!« šepetal je potem.

Dolgo časa je bilo vse tiho v sobi, samó glas tujčeve ure, ki je ležala na mizici, in pa cvrčanje murinov zunaj na polji, katero je nosil lehak veter v sobo, zvonelo je Miklavžu na uho.

Čez nekoliko časa je bolnik vnovič mignil krčmarju, naj prisede bliže

»Ali poznate Vi Brnotove v Št. Gotardu?« vprašal je s srpim pogledom.

»Kaj bi ne? Saj smo si še malo v sorodu!« vskliknil je Topolščak.

»Ali nimajo tam male rejenke, šestnajst let stare?«

»Metko!« pristavil je óni.

»Imajo, Metko — ki so jo iz Trsta prinesli!«

»Seveda!«

»Jaz sem njen oče!« dejal je tujec.

Miklavž ni vedel, kaj bi zinil, tako ga je vse iznenadilo.

»In testament?« vsklikne čez nekoliko trenutkov skoraj nehoté.

»Ona je dedič moj. Jaz imam več posestev v Primorji, in vse, vse je njeno! Ali ne morete pónjo poslati? Jaz bi tako rad —«

Zdajci se vlije tujcu zopet kri iz grla. Miklavž se prestraši, skoči po kozarec vode ter privzdigne bolnika.

A sedaj je bila vsa pomoč zaman. Čez malo hipov je bil tujec mrtev, in óni ga prestrašen izpusti iz rok, da omahne na blazino.

Krčmar je obstal pred posteljo. Slabe živce je imel, in sedaj so mu tudi že druge misli šinile v glavo. Pretipal je še jedenkrat mrtveca po prsih in rokah in se prepričal, da mu žila ne utriplje več. Nato ga je lepó zagrnil. Potem je vzel skrinjico, ki jo je bil malo prej kraj postelje postavil in jo odprl. V lepih zavitkih je bilo tù zlató, samo zlató in poleg več bankovcev. Vse to je bilo njegovo, saj mu je vse tujec sam volil. Utegnil ni, da bi štel denar — nego spravil je vse v širok robec — nekoliko zlatá pa je vendar pustil v skrinjici, češ, to bodo preiskavali, in če jim tudi tisočkrat povem, da je tujec to meni dal, vendar mi ne bodo verjeli.

»A — testament, kaj pa ta testament!«

S tem vprašanjem na ustnih obstal je zdajci Miklavž sredi sobe. Premišljal pa ni dolgo, ampak zasvit v njegovih sivih očéh je pričal, da se je odločil.

Vzel je s stola jedno tujčevih sukenj, in zavitek, v katerem je bila izročena mu oporoka, vteknil v širok stranski žep. Nato je odnesel robec z denarjem tiho na drugo stran hiše, kjer je imel svojo sobo, in ga spravil v skrinjo. Vrnivši se, povezal je suknjo, v katero je bil vtaknil óni zavitek, s tenkim konopcem, potem sezul čevlje, vzel luč in šel tiho, kakor mu je bilo moči pod streho. Vrat ni zaprl za sábo, ker se je bal, da bi preveč vriščale in tako je storil tudi pri podstrešnih durih. Gori si ni mislil, da bi ga kdo čul, kajti vsi domačí so spali pri tleh. V zadnjem konci podstrešja je odmeknil velik prazen zaboj, in pod njim privzdignil veliko ploščo opeke, s kakeršno je bil sploh ves tlak tù gori pokrit. Odprl je tù širno in globoko luknjo, kamor je potisnil tujčevo suknjo z zavitkom vred, ki ga mu je bil óni izročil

Nato je položil opeko nazaj na prejšnji prostor, porinil vrhu nje zaboj in hotel oditi. Toda v tem trenutku se mu je zdelo, kakor bi bil čul tih korak na stópnicah, ne bližajoč se, nego bežeč navzdol. Pogumen, kakor je bil vedno, plane k vratom. A doli je bilo že zopet vse tiho in mirno. »Podgane skačejo okoli!« šepnil je poluglasno, potegnil duri za seboj in lezel tiho po stópnicah navzdol. Vrat zaklepati se mu ni zdelo potrebno.

Stopil je v mrtvečevo sobo, obùl škornje, prižgal še jedno luč in potem šel klicat sestro Uršo.

To je bil joj in jok, ko je ona s kravjo deklo vred — sama se je bala — prisopihala gori v sobo. Poklicali so tudi hlapca iz hleva, ter deli gori v sobi vse v red, kolikor je bilo mogoče in navada ob tacihi slučajih.

Miklavž je rekel, da gre spat; ukazal je hlapcu, naj se pelje na vse zgodaj v Št. Ožbolt k župniku naznaniti tujčevo smrt, in potem se je zaprl v sobo svojo. A spati vendar ni mogel. Vzel je óni robec z denarjem in jel šteti in šteti. In čim dalje je štel, tem bolj so se mu tresle roke in šepetal je: »Oh — pa kaj bo še, kaj mora še biti!«

Urša in dekla sta molili pri mrtveci. Jedenkrat se jima je zazdelo, da lazi nekaj nad njihovima glavama, gori pod streho semtertja, čuli sta nekako premikanje, in silna groza se ju je polastila.

»Oh, le móli, móli!« ukazala je Urša. »Saj sem vedela — to je bil prej spomin — spomin — in po gospoda tudi nismo poslali!«

A kmalu je tudi pod streho vse potihnilo, in skozi odprto okno je zadonel prvi klic kosov iz brinjevega grmovja, rastočega po bližnjem bregu.

Na odprti vzhodni stráni doline pa se je žarilo nebó.

Benečija Sloveniji.

I.

Zdrava, srčna majka!
Hčérka izgubljena
Tukaj se pred táboj
Mečem na kolena.

V tvoje se zatekam
Zaželeno krilo,
Da bi tuje sile
Enkrat me rešilo.

Grenke sem po tebi
Solzice točila
Ko me tuja roka
V lance je vklenila!

2.

Glej, zvenelo lice,
Glej, roké žuljave,
Strgano obleko
I nogé krvave!

Tepli me nemilo,
Jesti ne dajali,
Meni so in tebi
Tujci se smijali!

K tebi zdaj se vračam,
Da obraz ti mili
Zopet zrem 'i v tvojem
Se razjokam krili!

V Laškem Vidmu 1886.

D. J. T.

Prva ljubezen.

Spisal **Alfonz Pirec.**

Prijatelj moj Ivan nas je povabil svoje prijatelje in znance nočoj na večerjo v slovo od dozdanjega samskega stanú. Našel si je družico za življenje in drugi dan se je hotel ž njo poročiti. — Odšli so že vsi in samó jaz, najstarejši in najboljši njegovih prijateljev, mudil sem se še pri njem.

»Ostani še nekoliko časa tù! Pri kozarci vina se pomeniva še to in óno in spomniva marsičesar iz minolih dni,« ogovori me Ivan, ko sem hotel oditi tudi jaz.

Rad sem ostal. Govorila sva o marsičem in prišla je govoricca tudi na ljubezen. Kaj je tudi naravneje na predvečer pred poroko!

»No, ali si bil že kdaj prej v kako deklico resno zaljubljen, predno si spoznal svojo izvoljeno?« vprašam ga jaz šaljivo.

»Saj veš, kako je moški rod potreben ljubezni, kako hrepení po nji vsak količkaj blag človek, kdor ni že vsa svoja boljša čutila izgubil v boji za vsakdanji kruh in sploh v življenja pusti suhoparnosti. Morda tudi, da sem jaz kak posebnč; ali lahko Ti rečem, prijatelj, da sem ljubil že več deklet. Ne misli, da sem kak Don Juan, in zanimalo bi Te pač malo, ko bi Ti hotel o vsaki svoji boginji pripovedovati, ali vendar, če se Ti ne zdím prepust, povem Ti o prvi svoji ljubezni.«

»Izvrstno! Le povej mi, jaz Te prav rad poslušam,« hitel sem mu zagotavljati.

Sédel sem v mehki fotélj, zapalil si smodko in jel proti stropu izpuščati modre dimove oblačke.

Ivan mi začne blizu tako-le pripovedovati:

Imel sem dobrih osemnajst let in zdelal sem s precčj dobrim vspehom maturo. Oče moj je bil zadovoljen z menoj in ko je prebral moje izpričevalo, rekel mi je:

»Če Ti je všeč, pa greš lahko letošnje počitnice k svojemu strijcu v Zagreb. Ravno danes mi piše pismo, v katerem Te vabi.«

Kdo je bil veselejši od mene? Še tisti dan mi je pripravila skrbna moja mati vse skupaj, kar bi potreboval za dva meseca, in prihodnje jutro sem sedél v kupeji in drdral po železni cesti proti hrvaški metropoli.

Nečem Ti popisovati, kako mi je dopadel Zagreb; saj sam poznaš to lepo mesto. Moj strijc je trgovec in v opravkih svojih se je

večkrat vozil sem ali tja in vsakikrat sem bil vesel, kadar me je povabil, naj grem ž njim.

Nekega dne sva šla v Sisek. Bil je v trgovski zvezi z nekim židom Samuelom Kornom. Že na poti mi je pravil strijc, da navzlic temu, da je Korn žid, sta prav dobra prijatelja. Hvalil mi je njegovo poštenost in vestnost, njegovo gostoljubje in njegovo prijaznost.

Pozno v noč sva šele dospela v Sisek. Opravki, zaradi katerih je strijc prišel sem, zadržavati so ga imeli več dnij in tudi v okolici Siska hotel je zajedno s tem ali onim trgovskim prijateljem govoriti in ga obiskati. Pred tednom dnij, rekla sva doma, naju ne bode nazaj.

Naseliva se v hôtelu.

Bolan sem bil nekoliko, bolela me je namreč zeló hudó glava in nisem mogel tedaj s strijcem drugo jutro h gospodu Kornu.

Zeló dolgočasno mi je bilo doma in hotel sem že navzlic svoji bolni glavi iti si mesto ogledat. Kar se ustavi pred gostilno kočija in častit starček s sivo brado stopi z mojim strijcem iž nje.

Prideta k meni v sobo. V čisti hrvaščini pozdravi me prijazno starček in me vpraša, če bom mogel iti sam po stópnicah, kajti da bi netják njegovega prijatelja bolan ležal v gostilni, tega on ne more dovoliti. Tudi strijca mojega je preprosil, da se za tukajšnjega bivanja naseli v njegovi hiši.

Kornova hiša je jedna najlepših v Sísuku. Družina Kornova je štela razven gospodarja samó še ženo njegovo in hčerko Rebeko.

Kako prijazno so naju vsprejeli, ne morem Ti dopovedati. Mati Kornovka pač ni govorila najlepše hrvaščine, ali bila je zelo dobra in prijazna starka.

Kako lepa deva pa je bila Rebeka, preslabe so moje besede, da bi Ti jo popisal. Bila je prava orijentalska lepota. Zamolke polti, klasično-lepega obraza, velikih temnih očij, črnih krasnih las, visoke rasti in — ali jaz Ti je ne morem opisati.

Zeló mlada je še bila, ali njena lepota je bila že popolnoma razvita.

Ko sem jo ugledal in ko se mi je nasmijala s svojimi rubinastimi ustnicami, da so izza njih zalesketali beli zobki in ko je uprla náme svoje oči, zarudel sem se, bil sem nem in osupnel. Neka sladka, prej nepoznana groza mi je pretresla život, ko mi je podala gladko svojo ročico.

Nedorasel mladič nisem bil navajen ženske družčine; ni mi treba tedaj praviti, da sem jo prav okorno pozdravil. Smijala se mi je in

mi rekla, da bodeva gotovo kmalu prijatelja in kako se že veselí, da bode z menoj mogla letati po vrtu.

»Rebeka, kàj ne vidiš, da je mladi gospod bolan,« oglesi se zdaj nje oče, »pelji ga v gorenjo sobo, naj leže na divan in ohladke mu polagaj na čelo, da mu mine glavobol.«

Kakor se je poprej veselo in poredno smijala, postala je zdaj vsa resna in skrbna. Prijela me je pod pozduho in me peljala, kakor ji je velel oče.

Sto let bi bil rad bolan in trpel najhujše bolezni, če bi imel tako strežnico. Dasiravno sem ji zatrjeval, da me ne boli skoro nič več glava, leči sem moral vendar na divan, sedla je poleg mene na stol in mi devala ohladke na čelo.

V pol ure sva si bila taka prijatelja, kakor bi se bila poznala od nekdaj. Pravila sva si drug drugemu svoje mladostne izkušnje in se smijala. Mene je popolnoma nehala boleti glava. Vrgel sem stráni ohladek in hitela sva doli na vrt.

Prehitro nama je minil teden. O ljubezni nisva ves čas nič govorila ali vendar sva bila drug v družega zaljubljena in — bila sva srečna.

Zadnji večer sva sedela skupaj na vrtu o mraku. O najnavadnejših stvaréh sva govorila, zdajci mi pade Rebeka okoli vratu, solze ji zalijó oči, objema me in poljubuje. Vsa srečna sva bila, ko sva si dopovedala, da se ljubiva.

»Ti ne smeš iti od mene, Ti moraš tù ostati, če me res ljubiš,« reče mi ona.

Rad bi bil gotovo ostal, a nisem mogel. Oba sva se jokala drugo jutro, ko sva se morala ločiti. Srcé mi je hotelo počí, ko sem njo videl vso objokano.

»Glej, glej, kako se imata rada otroka,« reče stari Korn, »in kako jima je ločitev težka.«

Poljubila sva se in nikdo si ni nič hudega ali slabega mislil, saj sva bila še skoro oba otroka in pošepnil sem ji pri tej priliki na uho, da se kmalu vidiva ter da pišem takoj, ko pridem v Zagreb.

Ves nesrečen sem bil zdaj. Vedno sem mislil le na Rebeko, pisal ji in dobival od nje dolga, dolga pisma; začel sem v sonetih in gazelah opevati njeno lepoto in najino ljubezen in Bog vé, počel sem vse druge neumnosti, katere počenja vsak v prvi svoji mladeniški ljubezni. Neumni, a vendar tako srečni čas!

Kak teden sem menda tako preživel. Obledel sem in nič se mi ni ljubilo, le po nji je želelo mlado moje srcé. Tudi ona mi je pisala v svojih pismih, kako hrepeni po meni.

Strijc je menda vedel, kaj se godi v meni, a zmenil se ni dosti za to, misleč si, da mi bode že minila ta nespamet. Nekega jutra pride k meni v sobo in mi reče, če hočem iti ž njim, ne vem že več, kam da je hotel iti, in da izostaneva dva dni. Ležal sem še v postelji, zahvalil sem se mu tedaj in mu rekel, da sem bolan.

Šel je tedaj sam.

Dolgo me ni trpelo več ležati. Zdajci mi šine misel v glavo, da da bi se peljal v Sisek — k Rebeki.

Nisem se dolgo premišljal, vstal sem, rekel nisem nikomur v hiši, da grem in bil sem še tisto dopoldne pri nji.

V hišo se nisem upal kar naravnost iti, temveč šel sem od zadaj noter in prišel na vrt, kateri mi je bil dobro znan. Počasi sem se splazil k lopi, v kateri sva že večkrat sedela z Rebeko, in glej, tudi danes je bila notri sama. Kar vzkliknila je od samega veselja. Sédeva na klop, objemava se in poljubujeva ter pozabiva ves ostali svet. Potem šele ji povem, kako sem prišel v Sisek in da strijc o tem nič ne ve. Povedala mi je, da tudi njenega očeta ni doma in da najbrž izostane nekaj dnij.

Pelje me k materi, katera je mislila, da sem prišel z dovoljenjem svojega strijca.

Dva dni me ni nikdo pogrešal v Zagrebu. Teta in vsi drugi so mislili, da sem šel s strijcem.

Midva z Rebeko sva bila zopet vsa srečna, vedno sva bila skupaj, gledala se drug drugega in sanjerala o svoji ljubezni. Poljubovala sva se — in kako strastno, kako sladko, je znala ljubiti lepa Židinja!

Tri dni je trajala najina sreča.

Sedeli smo ravno pri večerji, mati Kornovka, Rebeka in jaz, kar stopi v sobo strijc moj. Šele tedaj sem se zopet njega domislil. Zbal sem se ga in jo hotel popihati iz sobe, a vendar sem obsedel. Mati Kornovka ga povabi, naj prisede, in mu pové, da gospodarja ni doma. Strijc se je delal, kakor da bi ne bil prišel zaradi mene, obžaloval je, da gospoda ni doma in rekel, da se jutri odpelje z menoj, ker ne utegne čakati Korna. Po večerji smo šli kmalu spat, samó strijc moj je ostal še pri gospodinji in rekel, da mora še nekaj ž njo govoriti.

Midva z Rebeko sva šla še nekoliko na vrt. V velikih skrbéh bila sva oba. Prav dobro se spominjam, da sem ves resen svoji ljubici zatrjeval, da je ne pustim in če bi moral ž njo Bog védi kam bežati. Da je bila tudi ona popolnoma mojih mislij, umevno je samó ob sebi.

Nisva še dolgo sedela, kar zaslišiva, da mati kliče Rebeko in tudi strijčeve težke korake sem slišal po hodniku. Poljubil sem jo še

in hitela je k materi. Tudi jaz sem šel v svojo sobo, kjer je že čakal strijc.

»Fant, kaj pa misliš?! Nisem Te imel za tako nespametnega, da bi napravil tako neumnost. Kaj boš ti mladič mlečnih zob že za dekleti gledal? Jutri pojdeš z menoj v Zagreb in ako me ne ubogaš, pošljem te k očetu v Ljubljano.«

Odgovoril mu nisem ni besedice na to. Sedel sem za mizo in bridko jokal. Strijcu je bilo že menda žal, da je bil tako trd z menoj. Stopi k meni in me z mehкими besedami prosi, naj grem spat. Sam me je moral spraviti v posteljo, kakor otroka.

Kaj se je z Rebeko zgodilo, ne vem. Drugo jutro zgodaj sva se odpeljala s strijcem in ni mi bilo dovoljeno videti Rebeko.

Prišla sva v Zagreb. Jaz nisem imel nobene svoje volje več. Govoril nisem z nikomer in maral nisem za nobenega, le teta me je tolažila, vzela mi je, kakor dobra mati vročo glavo v naróčaj in mi gladila lase.

Zvečer sem legel v posteljo in potem sem zbolel. Visel sem dolgo med življenjem in smrtjo in le dobra in skrbna postrežba in mladeniška moja moč mi je pomagala da, sem okreval.

Ko sem po dolgi bolezni zopet vstal in šel na sveži zrak, zdelo se mi je, kakor da bi se mi bilo vse le sanjalo. Jesen je bila in kakor je legla neka melanholija na vso naravo, tako je bilo tudi v mojem srci.

Ne dolgo na to sem odšel domóv. Kmalu je bilo treba oditi na univerzo. Večkrat sem mislil in sanjal o svoji Rebeki, domislil sem se marsikrat njenih poljubov, a pozneje pozabil skoro tudi celó téh.

Bil sem že nekoliko let na Dunaji, ko me povabi zopet moj strijc, naj pridem k njemu v Zagreb.

Ni po Rebeki, ni po Kornovi družini nisem vprašal nikogar. Peljala sva se zopet nekega dné s strijcem v Sisek. Nek čuden čut se me je polotil; spomnil sem se ravno te poti pred nekoliko leti in mislil, živi li še Rebeka, misli li kaj náme, me li ni že davno pozabila?

V Sisku šele mi je povedal strijc, da je Samuel Korn umrl, njegova hči pa, da se je omožila z bogatim Židom v Pešto in da je tudi njena mati šla ž njo.

Vprašal me je potem še smejé, se li še spominjam lepe Rebeke. Odgovoril mu nisem ničesar in tudi strijc je molčal, ker je vedel, kako globoko se mi je usadila v moje mladostno srce óna ljubezen. —

»To je moja prva ljubezen!« sklene prijatelj Ivan svoje pripovedovanje. »Minila je in pozabljena je!« —

»In kaj bi Tvoja bodoča soproga rekla, ko bi Te slišala tako-le pripovedovati?« rečem Ivanu, ko sva nekaj časa molčala.

»Moja Ida je pametna. Ona mene ljubi in jaz njo, ne morda tako mladostno-strastno, kakor sem ljubil Rebeko, toda z óno moško ljubeznijo, katero si pridobiš samó tedaj, ako si že ukusil ljubezen. — Z današnjim dnem dajem slovo samstvu in njega prostosti. Dobro vem, da sem z zakonom prevzel skrbi in — neki jarem,« odgovorí mi prijatelj skoro nekako preslovesno.

»Daj Bog, da bi bile skrbi lahke in jarem sladák!« rečem mu patetično in se poslovim od njega.

Najnovejši slikani rimski grobi na Krškem polji.

Neviodunum, nekdanje rimsko mesto (municipij) na Krškem polji, stalo je po sodbi zgodovinarjev in starinskih preiskovalcev tam, kjer je dandanes vas Drnovo, ter se razprostiralo kakih 1800 metrov na široko proti vasi Brége. Tisti čas je tekla tod mimo po sledu njene struge še Sava, dandanes pa je ta prostor kake 3 kilometre od nje oddaljen. Vsled tega, sklepajo zgodovinarji, moral je biti »Neviodunum« tudi važno brodarsko mesto.

Na tem kraji izkopavajo starinski strokovnjaki že mnogo let starinske reči. V začetku so iskali največ v starem mestnem zidovji rimskih denarjev, katerih se je tudi našlo jako veliko. Pozneje šele so prišli na njivah do rimskih grobov ob starih rimskih cestah, držočih iz Neviouduna na štiri straní, in sicer proti sedanjí Veliki vasi, Krški vasi, Št. Jarneju in Cirkljemu; kajti Rimljani so imeli navado, svoje mrtvece ob cestah pokopavati. Tú so se našle razne posode (urne) in sicer najlepše, kar jih ima ljubljanski muzej iz Kranjske, in druge različne manjše reči, kakor vrči, lončki, svetilnice, stekleničice za solze, korale, igle (fibulae); svedri, meči, ključi in drugo orodje od broná. Te reči so posebno dobro ohranjene v prstenih grobéh. V najnovejšem času pa so se izkopali tudi drugi znameniti grobi. Znani grobokop gosp. Pečnik iz Krškega odkril je sam več stotin grobov. Od teh je bila večina zloženih od kamenitih plošč ali opek, nekaj je bilo zidanih od lomljenega kamena v podobi velike kmetske pečí, dva pa sta bila zidana od celega kamena.

Med zidanimi so bili tudi trije znotraj slikani „al fresco“. Prvi tak grob se je našel dné 10. maja 1884. leta, ki je pa sedaj že popolnoma razrušen, kakor tudi óni nadalje opisani. Slikarije posnel in opisal je g. prof. Pečnik iz Gradca ter jih poslal c. k. osrednji komisiji za ohranitev starih stavbinskih spomenikov na Dunaj. Iz tega popisa posnemamo naslednje: „Grob je bil podolgovat in sicer na štiri ogle 1·8 m dolg, 1·15 m širok in 1·61 m globok, zgoraj obokan. Na severni stráni, ne prav v sredi, so bile narejene neške za vhod, 0·6 m široke, 0·5 m globoke in 0·82 m visoke, zgoraj s ploščo pokrite. Pri steni nasproti je bil sezidan prag 0·3 m širok in 0·35 m visok. Nad njim pri vrhu so bile narejene štirioglate neške za pepel 0·4 m široke, 0·24 m globoke in 0·25 m visoke. Pri zahodni steni, od omenjenega praga do nasprotne stene narejena je bila globina (jarek) 0·25 m široka, od 0·15 m debelega in 0·35 m visokega zidu. Tù se je našel pepel in čepinje.“

„Razven vhodne bile so vse tri stene s slikami okrašene. Med slikami je bila najzanimivejša óna na južni steni, nasproti vhodu, predstavljajoča ženitovanje. Tù sedi za okroglo, trinogato, podolgasto, z jedili obloženo mizo pet oseb, med njimi tri ženske — poleg mize pa stoji strežnik z vrčem v roki. Na zahodni stráni predstavlja slika štiri uprežene konje, ki vlečejo visokemu stolu podoben voz, na katerem sedi voznik. Na vzhodni steni sta naslikana uprežena bika, na kratkem vozu pa sedi poganjajoči voznik z bičem v roki in poleg njega leži sod. V ogljih so bili izdelani še razni rastlinski ornament. Med barvami prevladuje rdeča, temno-siva, potem zelena in rmena. Nekoliko ométa s slikami vred je bilo že odkrušenega.“

Leta 1886. pa je gosp. Pečnik izkopal zopet dva slikana groba, ki sicer nista gledé slik tako krasna in tudi ne tako velika, vendar zidana na popolnoma drug način in zaradi tega jako zanimiva.

Našla sta se tudi na drugem mestu, namreč blizu Vélike vasi, prejšnji pa prav pri Drnovem, torej skoraj 1 kilometer narazen. Pisatelj teh vrstic je napravil obeh narise, ki so se poslali c. k. osrednji komisiji na Dunaj.

Jeden teh grobov se je odkril dné 4. junija 1886. leta. Zunanja podoba je jednaka prejšnji. Njegova dolgost je znašala 1·35 m, širokost 1·25 m in globokost 1·2 m; zgoraj je bil obokan, v treh stenah so bile vzdane okrogle 0·55 m široke in 0·3 m globoke neške, ter segale od srede do vrha. Vhod spredaj je bil 0·55 m širok ter imel nad dnom 0·31 m visok zidani prag. Tlak na dnu je bil napravljen od malte. Ob kraji pri treh stenah (razven vhodne) je bil sezidan 0·27 m širok in 0·31 m visok prag, v katerem je bilo narejenih 8 lukenj za urne (tri so stale še ohranene nad luknjami). Presne slikarije na stenah so predstavljale listnata okrasja (Blattornamente). — Sprednja stena nasproti vhodu je kazala tri, peterolistnate, razprostrteni roki podobne slike v rdeči in rmgni barvi, ki so bile naslonjene na malih rdečih obročkih. Leva

in desna stena sta imeli na sredi palmeti (okrasju od palmovega listja) podobni ornament, sestavljen od petih podolgovatih listov, med njimi srednja dva malo zakrivljena. Stranski podobi sta bili rdeč obroček, na katerem sta stala rdeča zakrivljena rožička. Na vseh stenah krog slik sta bila potegnena robova in sicer zunanji širok in rdeč, notranji pa ozek in rjav.

Tretji grob, izkopan v navzočnosti moji dne 25. novembra 1886. leta, imel je kot očrt kvadrat, 1,63 m dolg in širok. Globočina je znašala 1,1 m. Na dnu je bil narejen rdečkast tlak od malte, na sredi pa je ležala podolgota proti vhodu 0,52 m dolga in 0,41 m široka, kamenita, štirioglasta plošča z 0,2 m široko, okroglo luknjo v sredi. Pod ploščo je bila sezidana od opeke na štiri ogle 0,41 m globoka skrinjica, v kateri se je našlo nekoliko pepela. Razven čepinj od urn, razbitih obokovih koscev, jednega bronastega denarja (v velikosti našega štirjaka) našli nismo v grobu ničesar. Vhod (brez praga) je bil širok 0,64 m. Na drugih treh stenah so bile vzdane okrogle neške in sicer največja ne prav v sredi, nasproti vhodu 0,95 m široka, 0,45 m globoka, od tal pa 0,6 m sezajoča do vrha; imela je na polici ob kraji rdeč obroč. Na desni steni so bile neške 0,65 m od tal, 0,69 m široke, 0,42 m globoko v zid segajoče in 0,5 m visoke brez slik, ki bi se bile še poznale. Na levi steni so bile neške 0,61 m široke, 0,36 m globoke, 0,5 m visoke in 0,62 m od tal. Tukaj smo še opazili polovico zelene arabeske, podobne ovijalni rastlini, druga polovica pa je bila oluščena. Razven rdečih, dva prsta širokih robov v kotih, na stenah in ob kraji na tlaku našli nismo, izvzemši prej omenjene, nikakih slik, kajti omèt je večinoma že odpadel. Jediní razrušeni obok je kazal na svojih koscih še rdeče in zelene robove, v katerih so se zavijale bele krivulje. Zid je bil od lomljenega kamena, namešan z dobro žgano in ohranjeno, denašnji podobno, toda na jednom konci debelejšo opeko.

Konečno moram še omeniti, da so jednaki grobi jako redki ter se menda razven Italije (posebno v Pompejih in Rimu) ne nahajajo nikjer. Zaradi tega in pa zaradi dragocenosti, ki so se izkopale na Vačah, Kranjska pri učenjakih že sedaj slovi; ker je pa c. k. osrednja komisija na Dunaji zadnji čas še večjo podporo določila za sistematično izkopavanje starin na Dolenjskem, upamo — da se v kratkem najde zopet kaj zanimivega.¹⁾

J. B.

¹⁾ Jako ustrežete vsem prijateljem stare naše zgodovine, ako nam blagoizvolite o teh najdbah redno poročati.

Ured.

Nekaj o »narodnem blagu«.

»Trau, schau, wem«.

Jako važno za proučavanje duševnega života našega národa je tako imenovano národno blagó: pesmi, pripovedke, pravljice itd. Ne samó da nam se v tem podajajo pravi vzgledi ljudskega jezika — ako so namreč dotične stvari pobeležene točno v izvorni obliki, nego iz njih spoznavamo tudi narav, obrazovanost in običaje slovenskega národa v njegovi prešlosti. Akoprav so zlasti pripovedke skozi toliko vekov mnogo se izkvarile ter so dandanašnji brez vse zunanje zveze med seboj, to so vendar za nas imenitne poleg pesmij še tudi kot spomeniki davne književnosti naše. Nadalje so i pesmi i pripovedke i pravljice mnoge mitološke vsebine, govoreč n. pr. o duhovih, prirodne moči posebljujočih prikaznih itd., kar se dandanes res da samó za zabavo pripoveduje, ali v starih časih se je to vse verovalo. Zato pa posebe o poslednjih Ig. Brlič dobro omenja pišoč: »Ove babske pripovedke nisu baš tako tašte i lude, kako jih mnogi nadriizobraženik ciení; ove u sebi mnogo od pučke starodavnosti sakrivaju, iz njih se dosta naučiti može, ako nam se u prvi trenutak baš i lude i tašte čine«.

Uvidevši znamenitost takih národnih stvari, poprijeli so se nekateri našinci posla, da tó blagó ljudskega jezika in uma od propasti ohranijo, zberó ter objavijo zopet na občno korist. Lepo je to delo, vredno vse hvale in priznanja. Pa ni ravno tako lahko; kajti pri tem je razven marljivosti treba tudi mnogo previdnosti, zlasti še tedaj, ako zbiralec, pripravljajoč kako večje delo te vrsti, posameznih komadov ne čuje uprav sam iz ljudskih ust, nego jih dobiva od druge osebe zapisane. Na ták način slovensko národno blagó radi skupljajo n. pr. nekateri gg. profesorji, kateri dijakom dajejo takšne naloge, da napišejo kako pripovedko ali pravljico ali sploh kako tákó národno posebnost iz rojstvenega kraja svojega. A tó lahko učitelj namesto pristnega blaga dobi pač le ponarejeno; ako namreč učenec ničesar izvestnega ne zna, prepíše kaj podobnega iz kake knjige in iz drugega kraja, nekoliko morda predela, ali pa si še vso stvar tuđi celó izmisli. To pa gotovo dobremu namenu, z národnim blagom podajati prave duševne slike národa samega, ne samó da nič ne koristi, temveč mu še škoduje.

O takem motnem poslu tó jeden primer.

Gosp. J. Majciger, profesor na gimnaziji mariborski, je v »Kresu« l. 1883. med drugim národnim blagom, skupljenim baš na omenjeni način — vsaj v večini tako, na stráni 502. priobčil pravljico o povodnjem moži, stanujočem z ugrabljeno deklico v nekem hribu v sredini Savinjske doline, kateri hrib v občé »Goro« imenujejo, in iz katerega teče studenec, ki mu navadno

pravijo »izvirek«. Od Majcigerja je to pravljico vzprejel tudi dr. J. Pajek v svoje po Matici Slovenski izdane »Črtice iz duševnega žitka štaj. Slovencev« na str. 112. ter je še, sicer z vprašanjem, óno »Goro« protolmačil v Dobrič. — A kaj je s to pravljico? Nič! Evo: Prvič, »v sredini Savinjske doline«, kakor pravi pisatelj, ni nikakega hriba, nego tam je po priliki vas s farno cerkvijo Sv. Petra na lepi ravnini; Dobrič je del znane Gore Oljke v Polzelski fari na severozapadni strani té doline. Drugič, v pravljici omenjani hrib v občé »Gora« imenovan in iz njegovih pečin tekoči studenec »izvirek« nazivan je pač prav blizu farne cerkve Sv. Pavla poleg Priboljske graščine — zato tudi »graščinska Gora« priimenovan hrib, ob Savinjske doline južnem robu res precéj v sredini med Celjem in Vranskim. Todà, tretjič, glavne stvari, povodnjega moža in deklíce v »Gori v izvirku« — ni! Že krajevne okolnosti se ne zlagajo povse s pripovedovanjem v óni pravljici, v rečenih spisih priobčeni; zlasti ne vodi iz nijedne bližnje vasi uprav »mimo izvirka« pot v Solčavo, kamor je bojda divjak mislil z izvoljenko oditi, češ, da je sin nekih imovitih roditeljev v ónih planinah, a da jo je gredoč tù v »Goro« potegnul v stanovališče svoje. Ko sem pa vendar ljudi tukaj povpraševal za napominjano pravljico, ni mi vedel nikdo ničesar povedati o povodnjem možu v tej »Gori«. Nego ko sem vprašal nekega tukajšnjega dijaka, da-li ni morda on profesorju M. napisal óne pravljice, pritr dil mi je tá ter še sam pristavil, da je, nê zna-joč nijedne prave, sam si jo izmislil

Nekaj podobnega mi se zdi še o nekaterih drugih pravljicah v ónem národnem blagu v »Kresu« in dosledno v »Črticah« objavljenem, a ne bi baš rekel, da med temi v niz nabranimi in iz njega izluščenimi »biserji« ne tiči še kaj več »steklenjakov«. A tako prehajajo take stvari iz spisa v spis, podajajo se brezličnosti za ogledalo resnice, krivo se zmatra za pravo, in vara se in slepi drug drugega. S tem sicer nečem nikomur nič óčitati, iz znanih razlogov ne; nego objavljajoč to hotel sem, gotovo z dobrim namenom, samó kratko opozoriti na jako važen činitelj pri nabiranji in upotreb-ljevanji duševnega národnega blagá. Andrej Fekonja.

Književna poročila.

I.

Sodni obrazci. Sestavil *Bogdan Trnovec*, c. kr. sodec v Sežani o vahtih 1886. leta. Ti obrazci, katere je *zlatčil* in založil g. Viktor Dolenc v Trstu, izhajajo kot priloga »Edinosti«.

G. pisatelj ali »pisec«, kakor se sam imenuje, sestavil je te obrazce ali ta primernik, »da se olehča sodnim činovnikom na Slovenskem službujočim uredovanje v slovenskem jezici.« G. izdavatelj dobro vé, da pri-

mernik ni popoln, a ker je hotel priti na pomoč v silni potrebi, nadeja se, »da ga bode imel vsak razumnik izpričanim, da ga je vnesel na vidik.«

Že iz tega predgovora, še bolj pa, ako se pregledajo posamezni obrazci, razvidno je, da g. pisatelju ni na tem, da bi se držal terminologije že udomačene in se posluževal slovenščine, kakor se navadno piše v znanstvenih in leposlovnih knjigah in časopisih, ampak da piše svojo slovenščino, da hoče biti izviren. Kakor z veseljem pozdravljamo vsako resno podjetje, s katerim naj bi se olajšalo in pospešilo slovensko uredovanje, kakor smo prepričani, da je imel g. pisatelj s svojim trudapolnim delom blag namen, naj nam vendar oprost, ako navedemo tū nekatere grajalne opazke, katere izvirajo iz istega namena.

Naša misel je, da se g. pisatelj premalo ozira na terminologijo in jezik, kakor je obče v navadi, na uradne prevode deželnih in državnih zakonov, in da prerad seza po tujkah in lokalizmih, kateri so večkrat dvojbene vrednosti. Ne iščimo novih terminov, kjer imamo že dobre slovenske izraze, ne hodimo vsak svoj pot! V Ljubljani se, hvala Bogu, še tiska, v Trstu pa »tlačí«. Spominjamo se šaljivega nemškega sošolca, kateri je »Ausdruck« preložil v »iztlaček«. Ne novotarimo in umetarimo, kjer ni potrebno. Smo kakor ženske: komaj pride jeden izraz v modo, že ga opustimo ter sezamo po družih.

Za »Gericht« rabila nam je dolgo časa Metelkova »sodnija«. V obrazcih, katere je izdalo c. k. pravosodno ministerstvo, uvedlo se je »sodišče«, kateri izraz so nekateri priporočali za »Gerichtshof«. Pa bodi središče, okrajno sodišče! V obrazcih, v Trstu »vtlačeni«, pa se ne rabi ni jedno ni drugo, ampak: »sod, kotarski sod«. Za »sodnika« rabi »sodec«, »kotarski sodec«, za adjunkta ali pristava — »mali sodec«. Malih in velikih sodcev ali sodnikov zakon ne pozná in radovedni smo, kako hoče g. »sodec« to razdelitev opravičevati. Hrvaška beseda »kotar« (okraj) pomenja pri nas »Auszügler«. Takih izrazov se naše ljudstvo težko kedaj privadi; kajti narod se po zdravem razumu svojem ogiba terminov, ki imajo, kakor sod = Fass in Gericht dvojen pomen. Vidimo pred saboj kotarski sod (Auszüglerfass), ki je napolnjen z malimi in velikimi sodci!

»Tožbo ali pravdo naperiti« (Klage, Process anstrengen) se nam zdí hud germanizem, akoravno rabi ta izraz kje na Slovenskem. Pravimo: toži ga, tožil ga bode, tožil ga je, tožbo je vložil, pravdo je pričel proti njemu itd. Hrvaški: »tužbu dati, parnicu početi.« Bolje bi morda tudi bilo: tožbo podati, kakor naperiti.

Čemu se rabi obravnavanje poleg obravnave in razprave, vrnoti, povrnoti, vgasnoti, klenovši, o tom, toga (tega)? Za »Verhandlung« bi bilo morebiti primerno rabiti »obravnavá«, za »Abhandlung« pa »razprava«. — V obrazcih

se zlasti pogostoma rabi trpna doba, ki gotovo ni v duhu slovenskega jezika in navadno tudi brez vsake potrebe. Tako piše g. Trnovec: „biva odlóčeno, tožba biva zavržena in tožitelju vrnena, izostanje biva opravičeno, biva dostavljeno, vsprijeto, stroški bivajo ugotovljeni, toženi biva obsojen, eksekucija *bode* dovoljena, eks. prisodba biva dovoljena,“ — namesto: odloči, odredi, odločuje se, tožba se zavrže in tožitelju vrne, izostanje (da je izostal) je opravičeno, dostavi se, vzprejme, stroški se ugotové (odmerijo), dovoljuje, dovoli se, toženi se obsodi, obsoja, eksekucija se dovoli, eksekutivno se prisodi, prisoja itd. — „Ustna razprava beše dovršena, prigovor (Einwendung) biva vsprijet“ — mesto: ustna razprava se je dovršila ali končala, ugovor se vzprejema, vzprejme.

Razven nepotrebne trpne dôbe nam nikakor ne ugaja beseda „bivati“, katero g. pisatelj dosledno rabi v tej zvezi. Bivati znači: sich aufhalten, weilen.“ Na Notranjskem rabi tudi v pomenu: „pflugt zu sein“, n. pr.: „Ta pot biva slaba — dieser Weg pflugt schlecht zu sein, ist in der Regel schlecht.“ — Ne sme se tedaj reči: „Toženi biva obsojen“, ampak: toženi se obsoja ali obsodi (jedenkrat) in je obsojen.“ V tem pomenu in tej zvezi se tedaj „bivati“ nikakor ne sme rabiti. Kaj pravo za pravo hoče g. pisatelj s tem zaznamenovati, ne vemo. — Za „Einwendung“ rabi se splošno ugovor, ne pa prigovor. Prigovarjati ali nagovarjati (hrv. in srb. nagovarati) pomenja: zureden; dogovoriti se: sich verabreden. „Verabredung“ je dogovor (tudi hrv. in srb.), ne ugovor, kakor trdi g. pisatelj. Z zameno teh terminov se delajo le zmešnjave. —

„Dokaz biva vsprijet in za preslušanje svedoka I. naprošen c. k. kot. sod.“ — na mesto: dokaz se vzprejme ter c. k. okr. sodišče naprosi za zaslišanje (da zasliši) pričó ali svedoka) I. — Za „abhören“ rabimo: zaslišati, ne pa preslušati (kajti preslišati = überhören). Preslušan ali preslišan je bil, reklo bi se nemški: er ist überhört worden.

Stranki ste uglavili (sklenili) ponavnavo (v obrazcih se rabi tudi nagoda mesto: nagodba). Čemu se rabi „prošba“ za „prošnja?“ Mesto obče navadnih slovenskih izrazov se rabijo hrvaški: platiti, platež, vzajmiti, vzajmilo, ovo, smetena (motena posest), prihvatnik (prejemnik), zajednički (solidarno, nerazdelno, jeden za družega) denguba (zamuda), prašam za svojo dengubo (zahtevam na svojo zamudo, zamujeni čas), nekretnina, nepokretno dobro (nepremičnina), porezna občina (davčna, katastralna občina) itd.

„Zahvalivši“ (sich zufriedenstellend) odstopil je tožitelj od tožbe — mesto: tožitelj se zadovoljuje ali je zadovoljen ter . . . — kajti navadno ni, da bi se tožitelj zahvaljeval dolžniku svojemu, kateremu je kaj odpustil ali katerega mora čakati.

Z „Ob to“ se hoče menda zaznamenovati: diessfalls.

Gospod Trnovec piše tudi „naprčno“ mesto: naloženo glavno prisego. „Prč“ pomenja nekje na Slovenskem „kozel“ v najožjem pomenu besede. — Tožitelj zastopan „odvetnikom“ se nam ne zdi tako domače kakor: tožitelj zastopan po odvetniku, ali pa: tožitelj, ki ga zastopa odvetnik (durch den Advokaten).

„V eksekucijo padle nekretnine; nepremakljive unesene v zemlje-knjižnem vložku“ — so hudi germanizmi. Za „eintragen“ vendar splošno rabi (tudi hrv. in srb.) „vpisati“ (v javne knjige), zakaj tedaj: „uneseno“?

„Veščaka opozorjena na svetost prisega, njima (!) uže položene“ (die Sachverständigen werden auf den bereits von ihnen abgelegten Eid erinnert). — Mesto: „Nadaljevaje z eksekutivnimi koraki biva dovoljena cenitev eksekutovih nekretnin, nahodečih se v gruntovnici“ . . . naj bi se reklo: „nadaljuje eksekucijo (izvršbo) se dovoljuje cenitev eksekutovih nepremičnin, nahajajočih se v zemljiški knjigi“ . . . Mesto davčne (porezne) občine pri novih zemljiških knjigah naj rabi pravilno: katastrska ali katastralna občina. —

„Predloženi g. I. biva imenovan sekvestrom“ mesto: predlagani ali nasvetovani (der vorgeschlagene) I. se imenuje sekvestrom. Predloženi pomenja: vorgelegt. Nepravilno je tudi: tožba o plateži (plačilu), kajti govori se pač o plačilu, a toži se za plačilo. „Nagraditi“ se rabi mesto povrniti (sodne stroške). Namesto: Sod . . . dokončuje (erkennt zu Recht) naj se piše: sodišče razsodi.

Eksotična imena: „Miloslav Kristofić (rajnega Kristofa sin) Makovec proti Leposlavu Vladojevemu (še živega Vladoja sin) Tresavcu,“ — naj bi se opuščala in naj bi se v obče ne dajala prilika očitaniu, da pišemo nov jezik. Kako bi se zval sin rajnega Kristofoviča? — Kristofovičevič? — Pa bodi dovolj; bili smo nehoté preobširni. Kdor hoče pravno terminologijo pisati, potrebne nam obrazce preskrbeti, naj se ne prenagli in ne daje nezrelega na svetlo. Želeti bi bilo, da bi se v to delo zbralo več slovenščine popolnoma večjih pravnikov in da bi to delo končno pregledal tudi jezikoslovec. Gledati je na to, da obrazce potrdi in izdá justično ministerstvo, sicer nimajo dosti veljave, kajti malo je sodnih predstojnikov v prijetnem denarnem položaji, da si lahko naročajo potrebne tiskovine pri privatnih tiskarnah.

V—r.

LISTEK.

Čestitim gg. naročnikom prihaja prva letošnja številka »Ljubljanskega Zvona« kasno v roke; tiskarna mu je namreč omislila *novе črke*, ki so pa tako pozno dospěle v Ljubljano, da se je list začel zlagati še le 2. t. m. Naj nam č. gg. naročniki blagovoljno oprostě to neprijetno zamudo. Puzven novih črk — in še te so nam takoj s početka naredile obilo sitnosti in preglavice — ostane pri »Ljubljanskem Zvonu« vse pri starem. Nečemo posnemati tistih listov, ki vsakega pol leta menjávají svoje programe in svoje »glave« ter v začetku in konec leta naročnikom svojim obětajo zlate gradove. Mi imamo samo jedno željo, to namreč, da bi bili Slovenci tudi odslej z »Ljubljanskim Zvonom« zadovoljni tako, kakor so bili doslej. Ne želimo biti niti *jedini*, niti *znajlepši* list slovenski, pač pa bi nas veselilo, ko bi mogli Slovenci reči, da je »Ljubljanski Zvon« v naših malenkostnih in malostnih razmerah *znajboljši* leposlovní list slovenski. To pa ni zavisno od uredništva samega, ampak nekóliko od gg. sotrudnikov, nekoliko od gg. naročnikov. Vse tiste gg. pisatelje in naročnike, ki mislijo, da je Slovincem treba *dobrega* leposlovnega lista, prosimo tedaj prijazno, naj nas blagoizvolijo podpirati vsak po svoji moči tudi v novem letu, da nam bode možno zvrševati težavno, a lepo nalogo svojo: vsestranski razvoj lepe knjige slovenske!

Novе knjige slovenske. — »Popotnikov« koledar za slovenske učitelje. 1887. Sestavil in založil Miha J. Nerat, nadučitelj in »Popotnikov« urednik v Mariboru. Tiskarna sv. Cirila. Cena po pošti 1 gld. 25 kr. — S to jako priročno in pregledno sestavljeno knjižico je g. Nerat podal Slovincem vse, kar more zanimati ljudskega učitelja in šolskega prijatelja; kajti knjižica obseza popolni imenik vseh šolskih oblastev po Slovenskem od naučnega ministerstva pričeniš pa doli do zadnjega okrajnega šolskega sveta; nadalje natančni šematizem vseh učiteljišč, ljudskih šol raznih vrst, kakor tudi vsega učiteljskega osobja po vseh slovenskih deželah, tako da čitamo v šematizmu preko 1.800 učiteljskih imen. Pri vsaki šoli je navedena učiteljska plača, učni jezik, zadnja pošta in ime, rojstveni kraj in starost dotičnega učitelja. Vrh tega nam koledar kaže v posebni tabeli pregled o plačah ljudskega učiteljstva po Avstrijskem in obseza poleg navadnih koledarskih stvari tudi prostor za katalog in razne beležke. Močno je ustregel s tem koledarjem g. Nerat vsem, ki se zanimajo za naše šolstvo in imajo kaj opravka z njim. Zatorej želimo, da bi imel »Popotnikov« koledar prav dober vspeh in da bi se izplačal g. izdavitelju trud, katerega izvestno ni imel malo, da je nabral toliko in tako zanimivih podatkov. —

— *Josipa Jurčiča zbrani spisi. VI. zvezek*: Pripovedni spisi. Založila in na svetlo dala »Narodna Tiskarna« Uredil Fr. Levce, v Ljubljani 1886, 8, 261 str. — Cena 60 kr. Po dolgem, skoraj jednoletnem presledku je prišel spet nov zvezek Jurčičevih zbranih spisov na svetlo! Obseza nastopne pripovedne spise: I. »Sosedov sin«, ki je bil prvič natisnen v Stritar-Jurčičevi »Mladiki« l. 1868. — II. »Moč in pravica« iz dunajskega »Zvona« leta 1870. — III. »Telečja pečenka«. Obraz iz našega mestnega življenja. Natisnena je bila l. 1872. v »Slovenskem Narodu«. — IV. »Bojim se te«. Zgodovinska povest (»Zvon«, 1876.) — V. »Ponarejani bankovci«. Povest iz domačega življenja. (»Slov. večernice« l. 1880.) — VII. »Kako je Kotarjev Peter pokoro delal, ker je krompir krade«. (Koledar »Družbe sv. Mohorja« 1880.) — VII. »Črta iz življenja političnega agitatorja« (iz »Slovenskega Naroda« l. 1868.) — Od tega, kako se bode prodajal VI. zvezek, je zavisno, kedaj pride na svetlo prihodnja *sedma* knjiga Jurčičevih spisov.

— *Priče božjega bitja* ali slučaji, ki niso slučaji. Po dr. Kellerji z dovoljenjem poslovenil J. B. I. zvezek. Tisk Blaznikovih naslednikov v Ljubljani 1886. 12, 76 str. Knjižica ta obseza 44 dogodeb. Ker je pisana v lepi poljudni slovenščini in je lična v vsakem oziru, priporočamo jo vsem prijateljem nabožnega berila. Cena ji je 25 kr., s pošto 5 kr. več. Dobiva se pri založniku Dragotinu Hribarji, v Ljubljani na Bregu št. 10, pri Blazniku in v Katoliški bukvarni.

— Janez Giontini v Ljubljani je znano Malavašičevo povest »*Erazem Predjamski*« izdal nedavno v četrtem natisu. Cena ji je 20 kr. Lepi vspeh, kakeršnega je Giontini dosegel z imenovano Malavašičevo knjižico, moral bi biti našim pisateljem kazipot, kakšne domovinske predmete jim je obravnavati v povestih, namenjenih preprostemu narodu.

Kersnikove povesti. Mislimo, da nam ne bode nihče ugovarjal, ako rečemo, da ga ni boljšega in bolj priljubljenega pripovedovalca v Slovincih, nego je Janko Kersnik. Nihče izmed mlajših naših pripovedovalcev ne zna povesti tako lepo osnovati, tako zanimivo zamotati, mično razviti in harmonično završiti, kakor on. Ljudje, kateri nastopajo v njegovih povestih, to so pravi ljudje, a ne presiljene marijonete ali sentimentalni izrodki puste domišljije. Prizori, katere nam riše Kersnik, zajeti so iz resničnega življenja, dejanje se razvija psihološki brez skokov in pretiranosti in karakteristika delujočih oseb je do pičice popolna. Njegovi Medeni in Koreni živé po vseh slovenskih trgih in mestih; politične uradnike, kakeršen je pl. Ruda, pozna vsak izmed nas; njegovi Hrasti in Boleti so stari naši znanci. Kdo še ni videl davkarskega adjunkta Josipa Megle ali sodnikov Petra in Majarona? Kdo še ni srečal v svojem življenji koketne Elze, ali ljubeznive Boletove Milice, modrega gospoda Janeza ali ognjevitega kaplana Antona? To so vam ljudje, po katerih žilah teče rudeča kri, katerim bije v prsih človeško srce; to vam niso smešni nestvori fantastičnih pisateljev, ki nam duhovitost svojo kažejo s tem, da nam razgrinjajo neverjetne prizore in rišejo ljudi, katerim se po žilah pretaka — črnilo, a ne kri! Veseli nas, da so Kersnikove povesti našle priznanja tudi zunaj naše domovine. Njegov »Cyclamen«, njegov »Ponkrčev oče« in njegova »Rojenica« so preloženi že na nemški jezik; »Rojenica« in »Ponkrčev oče« izšla sta tudi v češkem prevodu. Zlasti pa ugajajo Kersnikove povesti našim bratom Srhom. Tako n. pr. so izšli Kersnikovi »Luterski ljudje« že leta 1884. v srbski »Narodni biblioteki« bratov Jovanovičev. — »Stražilovo«, najboljši in najskrbneje uredovani leposlovni list srbski, priobčil je lani Kersnikovo sliko iz domačega življenja »Mačkova očeta« in povest „Mohoričev Tone“. Oba ta dva Kersnikova spisa sta zajedno izšla na srbski jezik preložena tudi v leposlovnem listu »Bosenska Vila«, ki izhaja v Sarajevu. Baš te dni pa smo dobili pismo od srbskega književnika, da letos izide v »Stražilovu« Kersnikova povest »Agitator«. Čestitamo dičnemu pripovedovalcu našemu na tem lepem vspehu. — Letos priobči gospod Kersnik v našem listu *kriminalno povest* »Testament«. Nánjo opozarjamo danes svoje bralce ter omenjamo samo to, da, kar se tiče zanimivosti in mikavnosti, mogel se bode »Testament« vzporéjati z izbornimi Jurčič-Kersnikovimi »Rokovnjači«.

„**Gospod Mirodolski**“. Klasična ta povest Stritarjeva, katero je lani gospod D. Ivan Trinko v laškem Višmu preložil na italijanski jezik ter jo objavil v videmskem časopisu »Il cittadino italiano«, izide letos tudi v srbskem prevodu. Preložil jo je s pisateljevim dovoljenjem na srbski jezik g. Veljko M. Lukić v Karlovcih.

„**Rogača**“ I. številka II. l. nam je došla v teku meseca decembra na ogled ter nas iznenadila s svojo ukusno obliko in izbornim zabavnim gradivom. Z veseljem izjavljamo, da je »Rogača« list, katerega moremo najtopleje priporočati cenjenim čitateljem; zlasti mnogobrojne izvirne ilustracije, s katerimi soli dovtiše, zaslužijo vse pozornosti; skratka

»Rogač« je zabavno-saljiv list, kakeršnega doslej še nismo imeli, kajti uredništvo se trudi in mnogo mnogo žrtvuje, da vestno izpolnuje svojo dolžnost ter zabava čitatelje svoje; nadejamo se torej, da ga bo še tudi čestito občinstvo podpiralo z mnogobrojnimi naročili ter si tako ohranilo jedini slovenski saljivi list. »Rogač« izhaja vsacega meseca 10. in 25. dan ter stoji vse leto 3 gl. 20 kr., poluleta 1 gl. 60 kr., četrta leta 85 kr. Naročnina naj se pošilja upravnistvu »Rogača« v Ljubljano. Prvo številko pošilja upravnistvo na željo brezplačno in franko na ogled.

August Dimitz † Dne 11. decembra 1886. je po kratki bolezni umrl v Ljubljani mož, ki je po svojem uradnem dostojanstvu, po svoji izredni učenosti, po svoji dejanski ljubezni do znanstva in umetnosti, kakor tudi po svojem blagem srci in plemenitem značaju zavzemal odlično mesto v deželi kranjski; umrl je c. kr. finančni nadsvetovalec in finančni direktor *August Dimitz* ter bil pokopan dne 13. decembra v Ljubljani pri sv. Krištofu.

August Dimitz, sin računskega svetovalca, bil je porojen dne 16. avgusta 1827. leta v Ljubljani, kjer je zvršil leta 1845. srednje šole ter, po dovršenih pravoslovnih študijah leta 1850. stopil v državno službo, živel in služboval ves čas svojega življenja in ves čas pri istem uradu, pri katerem je dosegel na najvišji vrhunec. V finančnih in zlasti v pristojbinskih stvareh, pravijo, da je bil veščak, kar je pokazal tudi s knjigo svojo »Handbuch des Gebührengesetzes« (l. 1860). A dasi vesten in natančen uradnik, vendar je našel poleg mnogih svojih uradnih opravil skromno in tiho živeči Dimitz še dovolj časa intenzivnemu delovanju na polji *domače zgodovine*. Leta in leta je neumorno preiskaval kranjske arhive, izpisaval zgodovinske vire ter sad svojega truda priobčeval v raznovrstnih spisih in razpravah, natisnenih po različnih časopisih (»Laibacher Zeitung«, »Blätter aus Krain« i. dr.) in zlasti v zborniku »Mittheilungen des historischen Vereins für Krain«. Zgodovinskemu društvu kranjskemu je bil Dimitz mnogo let odbornik, tajnik in duša vsega društvenega delovanja. Naposled po večletnem učenju in pripravljanju se je Dimitz lotil glavnega dela svojega, spisal je zgodovino dežele kranjske pod naslovom: »Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813. Mit besonderer Rücksicht auf Culturentwicklung, Laibach 1874 — 76,“ 8° pri Kleinmayrji in Bambergu v štirih knjigah. Ogromno delo, v katerem je nagromadena čudovita množina zgodovinskega gradiva. Toda v tem, ko se veščak čudi temeljitosti, razsežnosti in pridnosti pisateljevi, zanima tudi menj kritičnega bralca lepa dikcija in vznesena pisava Dimitzeve zgodovine, ki nam v slikovitih podobah predstavlja politično in kulturno zgodovino Kranjske. Res je, da pisatelj stoji na svojem posebnem stališču in da do malega vse blagodejne vplive na deželo našo izvaja največ od nemškega naroda, toda gorko mu bije srcu tudi za našo Avstrijo in ožjo domovino Kranjsko in z lepimi besedami slavi in mnogih mestih vse kreposti in vrline naroda slovenskega, povzdiguje zasluge velikih njegovih sinov in zlasti o pričetkih novoslovenske književnosti ni še nobeden Slovenec pisal tako korenito, tako lepo, kakor Nemeč Dimitz. — Leta 1883. je izdal slavnostni spis »Die Habsburger in Krain«, ki je prišel tudi v slovenskem prevodu Cimpermanovem na svetlo pod naslovom »Habsburžani in dežela Kranjska«. Lani je priobčil iz velike zgodovine svoje prav dober posnetek pod imenom »Kurzgefasste Geschichte Krains mit besonderer Rücksicht auf Culturentwicklung, Laibach 1886, 8, 147« pri Bambergu. Bil je vrhu tega prejšnje čase šest let urednik uradne »Laibacher Zeitung«, pisal je prezanimive feljtone o domovinskih stvareh vsem v naši deželi izhajajočim nemškim listom itd. Zlasti moramo pa omeniti, da je bil Dimitz tudi velik prijatelj *lepe* knjige, da je sam rad zlagal pesmi in da je prav dovršeno na nemški jezik preložil več *slovenskih* pesmij, zlasti Preširnovih, Cegnarjevih in Valjavčevih. V osebnem občevanju je bil pokojni Dimitz skromen in ljubezljiv in zlasti v znanstvenih stvareh ga nikoli nisi brez uspeha prosil pomoči; radodarno je posojal knjige iz bogate svoje knjižnice ter dajal dobre prijateljske svete takim,

ki so se pečali z domačo zgodovino. Bil je vrhu tega usmiljenega srca in velik dobrotnik ubogim. V političnih vprašanjih pač ni hodil z nami; vendar se nam zdi, da so v tem oziru bolj drugi vodili njega, nego on nje. Bil je jeden tistih kranjskih Nemcev, ki so se z vso ljubeznijo oklepali dežele, katera jih je porodila. In taki izmirajo zdaj, narodno čemstvo povzdiga glave! To pa ne pozna Kranjske in sreča ožje domovine naše, mi je deveta briga: — Svoje rokopise in knjižnico svojo je pokojni ostavljal deželnemu muzeju v Rudolphiinu. Čast bodi njegovemu spominu!

O hrvaški književnosti v zadnjem četrtletju 1886 nimamo mnogo poročati; zlasti lepa knjiga je rodila kaj malo sadu. Nekoliko so temu krivi mnogi, morebiti tudi prejmni časpisi, ki trebajo več duševnega kapitala, nego jim ga hrvaški narod v sedanjih svojih razmerah more dajati, da bi ga ne pogrešal drugje. Mnogo je bistrih glav, ki bi mogle spisati dela trajne vrednosti, ko ne bi morali dan na dan še mokre rokopise pošiljati v uredništva političkih listov. Kolikor je lepi knjigi ostalo zvestih delavcev, pobero jih zabavni časopisi, literarna društva, pa tudi podlistki raznim dnevnikom. Vsi ti imajo proti koncu leta mnogo dela s pripravami za prihoduje leto. Od lepih knjig nam je torej danes oglasiti samo *Blagajevce* »Hrvaške narodne pjesme iz Bosne«, ki so posebno zanimive zato, ker jih je pisatelj po večem nabral med bosenskimimi Hrvati muhamedani. Prijateljem ljudske poezije je ustregel tudi mladi *dr. M. Šrepl* z učeno razpravo svojo »Ob akcentu in metru junačkih narodnih pjesama«. Pisatelj loči pesme v takšne, ki se pojo, in v takšne, ki se samo narekujejo, ter dokazuje med drugim, da so pesniške vrstice v poslednjih mnogo bolj dovršene. — *Dane Gruber* je priobčil malo zgodovinsko razpravo: »Nelepić knez cetinski«. — Od *Zoch-Mencinove* »Male hrv. enciklopedije« je prišel na svetlo II. snopič, ki seza do besede »Bourdaloue«. — Marljivi šolski pisatelj in učitelj Čugšvert v Senji izdal je IV. zvezek periodičnih knjižic »Obla pučka škola«, v kateri uči, kako treba gradivo šolskih knjig zvrstiti v neločni ljudski šoli. — *Biankini* v Dubrovniku je napisal knjižico: »Ob uzgoju i njegovanju cvieća, uresnog grmlja i drveća«, ki je dobro došla vrtnarjem in drugim prijateljem cvetlic. — »Hrvatski književno-pedagogijski zbor« je podelil letos udom svojim po tri knjige: Kuhačev »Pjevanku«, Amosa Komenskoga »In-formatorium« in Trstenjakovo »Dobru kućanicu«. Društvo je nameravalo izdati tudi še Tomasejeve: »Misli ob uzgoju«, pa jih je za letos moralo opustiti zastraun pomanjkanja podpornih udov. Res da eno fornit na leto ni mnogo, ali vsled prevelikega števila raznih društev se drobi narodni kapital, katerega večkrat ravno najkoristnejšim narodnim začetjem največ pomanjkuje. — *Društvo sv. Jeronima* je razposlalo za letos četvero knjig: *Koledar „Danico“*, ki se odlikuje z raznimi prav zanimivimi sestavki, zvezek »Života svetaca«, izvorno pripovedko »Kovačev Barico« od Lihla in »Pripoviesti iz hrvatske poviesti« od prof. Klaića. O poslednji prelepi knjižici bomo o priliki kaj več povedali. — Ne treba nam posebej oglašati, da so se proti koncu leta ponovili vsi stari *koledarji* za razne vsakdanje potrebe. Književno vrednost imajo le zabavni in poučni sestavki, ki so dodani vsakemu koledarju in ki so tudi trebali pomoči raznih književnikov. — *Jugoslavenska akademija* izdala je dva nova zvezka »Rada«, glasila svojega. LXXVIII. knjiga ima to-le vsebino: »Djakovački potres dne 24. marc. 1884«, od dr. Pilarja; »O povratku studeni mjeseca svibnja« od Torbarja; »Predhistorijsko kamenito orudje iz narodnoga muzeja u Zagrebu« od dra. Kišpatića ter II. in III. izvješće potresnoga odbora od istega pisatelja. V LXXXI. knjigi pa čitamo: »Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana« od Kukuljevića; »O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata« od dra. Maretića; »Religija Srba i Hrvata na osnovi pjesama, priča i govora narodnoga« Dio III. *Sunce*, od Nodila; ter »Ostatak optativa u staroj slovenštini« od Valjajca. Razven tega prišel je na svetlo 8. zvezek velikega »rječnika«, ki ima besede od *dovesti* do *djavili*; potem VIII. knjiga listin, ki se

tičejo razmer med južnimi Slovenci in Benečani in jih je nabral in uredil marljivi arheolog *Sime Ljubitič*; a naposled XVIII. knjiga „*Starin*“, v kateri je nabranih veliko število manjših pisem razne vsebine.

Srbska književnost. Ručni rad u muškoj školi. Suvremeno pedagoško pitanje. Od Srd. M. Adjića. I. Beograd. Štamparija napredne stranke 1886. 120 str. Cena 8 paradin. V tej knjigi govori Adjić ob vprašanji, katero razpravljajo pedagogi posebno na Nemškem jako živahno. Najveljavnejši pedagogi so za to, naj bi ne urila narodna šola samo razuma, ampak tudi roke. V tem so si jedini učitelji; a v koliki meri, o tem so mnenja različna. Ona vrsta, katero imenuje pisatelj 'ekonomsko' meni, naj šola vzgaja delavce. 'Pedagoški' stranki gre pa le za izobraževanje rok brez materijalnega cilja; 'filozofski' je pa ročno delo samo podlaga za umno in нравno izobraževanje. V tej knjigi razlaga pisatelj, kako se vrši to ročno delo po šolah evropskih; v drugem delu bode razvil svoje misli ob uvedbeni tega pouka v srbske šole. Vsakako nam knjiga kaže, kako marljivo opazujejo Srbi napredek evropskega šolstva. — Knjigarna bratov M. Popovičev v Novem Sadu izdaje v svoji zalogi dela Milodara P. Šapčanina. Prve štiri knjige obsežajo manjše pripovedke, potopisno črto z Drine na Nišavo in Hasango, v peti bodo pa zopet manjša dela. — V Pančevu sta začela izdajati založnika Kosanić in Popović srbski prevod D. Mackenzie Wallacejeve temeljite knjige o Rusiji pod naslovom »Rusija«. Prevod pride malo kasno, ker je že nad deset let, kar je izšel original. Vendar bo pa služila še danes dobro, ker se obračajo oči vse Evrope zopet proti severu in ni najti knjige, ki bi opisavala Rusijo tako na tanko in temeljito kakor ta. — V Novem Sadu izhaja že dve leti: »Stražilovo, list za zabavu, pouku i književnost«. Lastnik in urednik mu je Jovan Gršić. V tem času se obelodanil list že mnogo lepih proizvodov srbske literature. Posebno pa ustreza čitateljem s svojim pregledom srbske in hrvaške književnosti. H.

„**Srpska kraljevska akademija u Beogradu**“. Dne 1. novembra 1885. odobrila je srbska narodna skupščina v Nišu vladni predlog, naj se osnuje mesto »Srpskega učenega društva« akademija znanostim in umetnostim. Zaščitnik ji je kralj srbski. Deli se na štiri razrede: v prirodoslovni, filozofski, društveni in umetniški. Svoje razprave bo izdajala v »Glasu kraljevske srpske akademije«, dokumente pa v »Spomeniku«. Po odobrenem predlogu bo štela po 25 rednih članov, izmed katerih jih sme biti 8 izven Srbije, dopisnikov pa 60. Članove si izbira akademija sama, vsako leto po jednega rednega in dva dopisnika. Svečano sejo bo imela vsako leto 25. februarija. Na čelu ji stoji predsednik. Njegov namestnik je tajnik. Razven teh dveh dostojanstvenikov ima še svojega blagajnika in pisarja. Predsednika izbere kralj na tri leta. On voli tudi prve članove. Vse zbirke učenega društva preidejo v njeno last, nji se preda tudi zemljišče, katero je poklonil knez Mihajlo za prosveto. Država daje akademiji letno podporo, plačuje ji stanovanje in tiskovne stroške. H.

Češka književnost. Na stroške praškega mesta je izdal Jar. Čelakowsky prvi zvezek dela »Codex iuris municipalis regni Bohemiae«, pod naslovom: Privilegia civitatum Pragensium. 8° (LXVI in 811 str.) Delo je velike važnosti za zgodovino češko; zato je založilo mesto praško prvi zvezek in je obljubilo podporo tudi vsem drugim zvezkom (proračunjenih jih je samo za Češko 16) v meri, kolikor se tičejo Prage. Poleg tega je privolilo podporo tudi naučno ministerstvo in češka mesta gotovo ne bode zaostala za Prago. Od zbornika »Codex juris Bohemiae«, katerega izdava dr. Hermenegild Jireček, prišlo je na svetlo že sedem zvezkov. — »Spolek českých žurnalistů« v Pragi je sklenil na občnem zboru 5. dec. 1885., da ustanovi podporno zalogo za vdove in za sirote delujočih udov in je odločil v ta namen 5000 gld. Hišni posestnik Ludovik Ježek daroval

je v ta namen 100 gld. — V založbi Fr. Simačekove knjigarne v Pragi začne izhajati 1. januarija 1887. nov češki znanstveni list pod imenom „Krok“. Pečal se bo z metodiko, pedagogiko in z vsemi strokami pouka v srednjih šolah. Uredoval ga bo prof. Fran Ksaver Prusik; glavni strožniki mu bodo profesorji Bause, dr. Peter Durdík, P. Hulakovský, dr. Mourek, Slavík in Škoda. Izhajal bo šestkrat na leto. Cena mu je 3 gld. na leto. — „Umělecka Beseda“ v Pragi je imela 1886. leta 1599 udov in 168 agentov. Dvakrat je priredila srečkanje in je razdelila 28 dobitkov. Premija za l. 1887. je heliogravura Hynais-ove preproge za narodno gledališče. V preteklem letu je priredila tudi razstavo Vereščaginovih slik, katero je ogledalo 21.124 oseb. Premoženja ima sedaj 20.667 gld. 62 kr.. — Češko pedagoško društvo v Pragi je otvorilo šolo za izučavanje vseh jezikov slovanskih. Vsako leto se bodeta učila dva. Letos sta na vrsti hrvaško-srbski in slovenski. — V Stari Boleslavi našli so v kapitoljski biblioteki star rokopis 192 papirnatih listov. Med drugimi stvarmi so tudi štiri pisma Husova, do sedaj še neznan. Rokopis je ogledaval svoje dni že Dobrowský. — F. Tempsky, znani knjigar v Pragi je založil novo krasno prirodopisno delo „Kvetni letník“, kot nadaljevanje že izdanih „Květný jarní“. Prvi zvezek prinaša krasne slike poletnih cvetic po podobah slavne slikarice za cvetice Jenny Schermaul. Besede je spisal J. Rosický. — Češki mesečnik „Osveta“ stopil je v 17. leto. Ta izvrstni list donša znanstveno in leposlovno tvarino in bi služil dobro tudi Slovencem, ki se zanimajo za književnost severnih naših bratov. Ureduje ga prof. V. Vlček. — „Libuša, matica zabavi in vednosti“ izdala je za 1886. leto 6. zvezek, ki obsega novelo Jana Liera: „Hra s ohnem“. — 16. zvezek „Kabinetné knihovny“ prinaša pesni Jana Červenka „Ztišené vlny“. Črvenka je lirik nežnega čuta, ki zna izražati svoje boli in nade ostro in energično; oblika njegovih del je elegantna. Zato nahaja vedno več čitateljev. — Josef Vesely, učitelj na meščanski šoli v Smichovu spisal in založil je knjigo o pravem obrazovanju deklet na narodni podlagi pod imenom „Paní a dívky české, jih poslaní v národe“. — Šimačekova knjigarna se je lotila lepe naloge, preskrbovati češko občinstvo z domačim berilom, da mu ne bo treba več sezati po tujem. Od „Sborníka ilustrovaných romanů“ je prišlo že več zvezkov drugega dela na svetlo. Kar se tiče vsebine in ilustracij, more se meriti to delo z najboljšimi tujimi proizvodi jednake vrste. S tem podjetjem so napravili Čehi velik korak naprej, da se oslobode vpliva tujih literatur.

Slovani v nemški književnosti. A. von Drygalski je pod naslovom: „In der Heimat und im Kriege“, Erinnerungen und Skizzen eines russischen Edelmannes aus der Zeit vor und nach der Aufhebung der Leibeigenschaft 1853 bis 1881., ponemčil delo A. V. Vereščagina (brata znanega slikarja), ki opisuje svojo domovino in svoje dogodke v turški vojni leta 1877—78. in ekspedicijo generala Skobeleva proti Teke-turkmenom leta 1880—81. Založnik R. Eisenschmidt v Berlinu. — Turgeneva „Lovčevi zapiski“ so natisnjeni tudi v nemškem prevodu v Ph. Reclamovi „Universalbibliothek“ v zvezkih 2197 — 2199. Ponemčil jih je H. Moser. — P. v. Radics je obelodanil v 4. zvezku „Oesterreichisch-Ungarische Revue“, ki izhaja na Dunaji, razpravo pod naslovom „die Auersperge in Krain“ — Dr. G. Krzák-ova „Einleitung in die slavische Literaturgeschichte“ se začne sredi januarija razpošiljati v Lipskem, kjer se je dovršil tisk te dni. Zamuda se je proizročila, ker ni mogoče vezati iztiskov tako hitro, kakor bi radi. — Eugen Zabel je izdal v zalogi Fr. Aug. Eupela v Sondershausenu v drugem natisu knjigo o moderni ruski literaturi pod imenom „Literarische Streifzüge durch Russland“. Knjiga je dobra in donša razpravo o Gogolu, Dostojevskem, Turgenevu, L. Tolstem i. dr. Nova je v tem natisu razprava o najboljšem ruskem dramatik, pred kratkim časom umrlem Ostrovskem. Vpliv Zabelove knjige se že kaže, ker nemčijo na Nemškem pridno ruska dela. — Du-

najska „Neue illustrierte Zeitung“ (l. 1887) donša v 12. listu razpravo o *rokovnjačih* na Kranjskem. Spisal jo je U. M. Zelttern. — A. von Reinholdt je obelodanil ravnokar novo knjigo o ruski literaturi: „Geschichte der russischen Litteratur, von ihren Anfängen bis auf die neueste Zeit.“ Založil jo je W. Friedrich v Lipskem. — V Petermannovih „Illustrierte deutsche Monats-Hefte“ (1886, julij) opisuje August Scholz delovanje L. N. Tolstega in hvali tega romanopisca. — G. Felix je spisal zaloigro pod naslovom: „Moskau 1812“ v petih dejanjih. Založil jo je L. Steinthal v Berlinu. — W. P. Graff je ponemčil iz ruskega L. N. Tolstega pripovedke pod naslovom: „Kleine Erzählungen und Kriegsbilder“. Založil R. Wilhelm v Berlinu. — W. Goldschmidt je ponemčil iz ruskega P. Letnevega roman pod naslovom: „An einem Haar“. München und Leipzig, Otto Heinrichs. — V Lipskem pri W. Friedrichu je izšel nemški prevod romana F. M. Dostojevskega pod naslovom: „Junger Nachwuchs“, ponemčil ga je W. Stein. Pri istem založniku je izšel drugi natis Dostojevškevega romana „Razkolnikov“ ponemčen od W. Henckela. — N. Jadrincevega „Sibirijo“ je ponemčil Ad. Petri pod naslovom „Sibirien“. Geographie, ethnographische und historische Studien. Knjiga je izšla pri H. Costenoblu v Jeni. — V Lipskem pri F. W. v. Biedermannu so prišla na svetlo pisma Turgenjevja pod naslovom: „Turgenev's Briefe. Erste Sammlung (1840 bis 1883). Herausgegeben von der „Gesellschaft zur Unterstützung hilfsbedürftiger Schriftsteller und Gelehrten in St. Petersburg. Ponemčil jih je dr. H. Ruhe. — Léonce Pingaud je izdal v Parizu zanimivo knjigo pod imenom: „Les Français en Russie et les Russes en France“ t. j. Francozi na Ruskem in Rusi na Francoskem, katero ocenjuje Alexander Brückner v „Zeitschrift für allgemeine Geschichte“ (1886) str. 691—700 in 751—768 jako pohvalno. Posebno govori pisatelj o socialnem vplivu teh dveh držav druge na drugo. Knjiga je tem večje važnosti, ker je porabil Pingaud vse, kar je našel dotičnega po francoskih arhivih, akoravno je škoda, da se ni mogel ozirati tudi na ruske arhive. Zasluga te knjige je tem večja, ker se kaže še dandanes nagnenje, razširati neresnične in lažjive vesti o Rusiji, kakor se je zgodilo pred kratkim s tem, da se je znova natisnila Helbigova knjiga „Russische Günstlinge“, ki je prišla na svetlo že l. 1809. akoravno nima nobene vrednosti, ker opisuje celo izmišljotine. Le škoda, da rabijo nekateri učenjaki take knjige kot zanesljive vire. — Staroslovansko trdnjavo (okop) so našli v „Kappel“ pri Sonnebergu v Turingiji. O nji ni dvojiti, da je slovanska, ker kažejo črepinje raznih posod, ki se nahajajo na mestu karakteristično slovansko ornamentiko. (Zeitschrift für Ethnologie, 1886. str. 132). — V „Zeitschrift für Ethnologie“ (1886 str. 123 — 144) opisuje W. v. Schulenburg pod naslovom „das Spreewaldhaus“ hišo Sorbov v okolici berlinski. Učeni pisatelj meni sicer, da je nemške oblike, akoravno so do sedaj nemški učenjaki sami za to, da je slovanska. Da pisateljevo mnenje ni pravo, kaže tudi ornamentika raznih ročnih del, katerih slike je dodal svojemu spisu. Te pričajo odločno za slovanstvo. — Prof. Jos. Starč opisuje v „Mittheilungen des Instituts für oester. Geschichtsforschung (VII. zv. 1886, Innsbruck na str. 345 — 351.) zgodovinske spise jugoslavenske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu. Starč si je zadobil s tem spisom toliko večjo zaslugo, ker kaže učenemu svetu, koliko so že storili Jugoslovani za vednost v obče in zlasti za zgodovino. H.

Razne novice. Društvo sv. Save ima že podobore v Kragujevci, Valjevu, Arandjelovci, Pirotu, Niši, Šapci, Užici in Žagubici. Do sedaj šteje društvo že 3000 članov, med katerimi jo 400 utemeljiteljev in mnogo Srbkinj. Po predlogu literarnega odbora se izda do 14. januarja 1887. I. zbirka književnega dela pod imenom „Bratstvo“. Trem učiteljem je naklonilo društvo že podpore po 250 dinarov. — Gospod Milenko Žujević, tajnik ministerstva za notranje posle, naklonil je društvu čisti dohodek svoje knjige: „Pogled na mednarodno privatno pravo“. — Glavni odbor je dal natisniti knjižico „Društvo sv. Save“, v kateri opisuje dozdanje delovanje. —

Literarna statistika. Cesarski patent z dné 27. maja 1852. bil je zaukazal, da se mora oddati od vsake tiskane knjige v Avstriji po jeden iztis administrativni biblioteki ministerstva za notranje stvari. Nameravali so namreč ustanoviti uradno avstrijsko bibliografijo. In res počeniš od 1. septembra 1852. so se objavljale v prilogi uradne »Wiener Zeitung« vse nove knjige in poleg tega se je izdajal letoletni pregled. Ali to je trajalo samo do leta 1855. Od tega časa ni več takšnega zanimivega pregleda. Letos je izdal dr. Ernst Mischler pri A. Hölderji na Dunaji brošuro pod naslovom »die Literaturstatistik in Oesterreich«. On si je naložil trudo delo, da si je izpisal iz knjigarskih naznanit pregled del založenih leta 1883. Oziral se je samo na Avstrijo takraj Litave; le hryaske in srbske knjige je štel vse. Seveda, njegovo delo ni popolno, a vredno je vendar, ker nam kaže, kako se je pomnožilo literarno delovanje od leta 1855. sem ravno Slovanom narast.

Knjig je izšlo	leta 1855.	leta 1883.
nemških	1598	1999
čeških	183	802
poljskih	115	329
hrvaških	29	144
srbskih	31	41

Dalje je zračunil razmero med raznimi literaturami, katera kaže, da imajo Slovani najboljšo pesniško žilo, ker šteje nemška avstrijska literatura 10.02%, češka 51.15% in poljska 35.56% beletrističnih del; na naravoslovje, matematiko in medicino pa spada 15.92% nemških, 3.13% čeških in 8.21% poljskih spisov. Njegovih podatkov, koliko potrosi vsak teh narodov na glavo in na leto za svojo literaturo, ne navajamo, ker podatki ravno o Slovanih niso nikakor natančni.

Listnica. Č. g. P. K., kaplan pri Sv. Trojici: Vaš list je plačan do konca junija t. l. — L. 1886. so plačali preveč naročnine: g. prof. Fr. Brežnik v Rudolfovem gld. 2:30; g. Fr. Bajt v Št. Andreži gld. 2:10; g. A. Gabršek v Krškem gld. 0:40; g. Fr. Kuralt v Zagrebu gld. 2:30; g. Ivan Lavrenčič, kaplan v Postojni gld. 2:10; g. F. Medved v Mariboru gld. 2:00; g. svetovalec Fr. Oblak v Sarajevu gld. 2:40; g. Fr. Piskar v Nabrežini gld. 2:30; g. Požar A., kaplan v Žminjii gld. 1:15; g. dr. M. Samec v Kamniku gld. 1:40; g. John Solnce, M. Owatonna, Minn. gld. 6:80; g. Fr. Samsa v Ilie. Bistrici gl. 0.80; g. Fr. Strel v Pulji gld. 1:15. Vse te gospode prosimo, naj si blagoizvolijo omenjene zneske všteti, kadar obnové letošnjo naročbo. — Č. g. R. M. c. kr. v. kaplan v Zadru: Poslanih 10 gld. smo izročili društvu sv. Cirila in Metoda. Hvala lepa!

Razpis častnih daril. Da bi pospešila razvoj slovenske pripovedne književnosti, razpisuje »Matica Slovenska« po določilih Jurčič-Tomšičeve ustanove 300 goldinarjev častnega darila dvema povestima slovenskima in to: a) 200 gld. povesti, obsejajoči najmanj 10 tiskovnih pól, in b) 100 gld. povesti, obsejajoči najmanj 5 tiskovnih pól. Snov obema povestima boji zajeta iz zgodovine, ali sploh iz življenja naroda slovenskega. Obe povesti morata biti pisani tako, da po obliki in vsebini svoji ustrezeta umetniškim zakonom pripovedne književnosti, ter poleg tega ugodita literarnim namenom »Matice Slovenske«. Pisatelj, kateremu se prisodi častno darilo iz novcev Jurčič-Tomšičeve ustanove, prejme vrhu tega za svojo povest še navadno pisateljsko nagrado, katere plačuje »Matica Slovenska« po §. 15. svojega opravnega reda po 25—40 gld. za tiskovno pólo. Rokopisi naj se brez pisateljevega imena pošiljajo odboru »Matice Slovenske« do 1. oktobra 1887. leta. Pisateljevo ime naj se pridene rokopisu v zapečatenem listu, na katerem je zapisano določeno gaslo. Večkrat se je poudarjalo, da »Matica Slovenska« podaja svojim članom premalo leposlovnega berila. S tem razpisom hoče »Matičin« odbor pokazati, da ga je resna briga, po vsi svoji moči pospešiti tudi razvoj leposlovnega književnosti slovenske ter članom svojim podati v roko lepo zabavno knjigo. Zatorej se podpisani odbor tudi nadeje, da ga bodo pisatelji slovenski podpirali v njegovem trudu ter se častno odzvali njegovemu domoljubnemu pozivu.

V Ljubljani 3. novembra 1886.

Odbor »Matice Slovenske«.

Š A H.

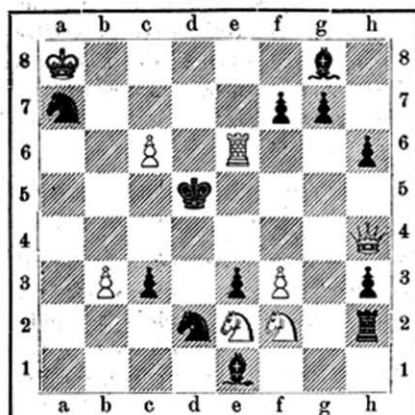
Ureduje JANKO KALAN v Velikih Laščah.

XXXII. naloga.

Zložil L. VETEŠNIK v Vmayslicih.

(Tej nalogi je bilo prisojeno drugo darilo v Zgorel-
skem problemskem turnirju.)

Črni.

Beli.

Beli naredi mat v 3 potezah.

Rešitvi.

XXX. in XXXI. naloge v 10. in 11. zvezku
»Ljub. Zvona« 1886. l.

XXX. naloga.

(Rob. Braune-ta.)

Beli.	Črni.
1. D c5—d6	D d7×d6†
2. S d3—c5††	K e4×d5
3. L c2—d4†	mat.
a.	
1. — — —	L a4×c2
2. f 2—f 3†	K e4×d3 ali f5
3. S d5—f4††	mat.
ali × f3†	
b.	
1. — — —	K e4—f 5
2. D d6—g6†	K f5×g6
3. S d3×f5††	mat.

Ljubka naloga s tremi elegantnimi varijanti!

XXXI. naloga.

(C. Planck-a.)

Beli.

1. T c6—c7!
2. S f4×e6

Črni.

h7—h6

K e5×d4

ali e6

mat.

3. D b2—f5 ali e4†

a.

1. — — —
2. T c7—e7†

e6×d5

K e5—d4

ali f6

3. D b2—b4†

ali S f4×d5†

mat.

b.

1. — — —
2. T c7—c4†

K e5—d4

K d4×c4

ali e5

3. D b1—b4† ali e4†

mat.

Jako fina naloga, ki po svoji vsestranski do-
vršenosti spominja na XX. nalogo (O. Nemotaj) v
3. zvezku »Ljublj. Zvona« iz 1886. l.

DARILA

za reševanje šahovih nalog, priobčenih
v VI. letniku »Ljubljanskega Zvona« (glej
razpis v 2. zvezku na 132. strani) smo pri-
sodili in poslali nastopnim gospodom: 1. Fr.
Plohlu, c. kr. prof. v Gorici (dva letnika ža-
sopisa »Oesterreichische Lesehalle« v katerih
se nahaja 266 šahovih nalog z rešitvami
vred, 138 glosiranih partij itd.); 2. Antonu
Uršiču, bogoslovcu v Gorici; 3. Jožefu Kriš-
manu, c. kr. gimn. prof. v Pazinu in 4. Jan-
kotu Poljancu, c. kr. gimn. prof. v Novem
Mestu, tem trém gospodom vsakemu po jeden
izvod dra. S. Golda zbirke 200 šahovih na-
log, med njimi mnogo krasnih komadov.

Tudi letos bomo prisodili nekaj daril
ter, kolikor bo dopuščal prostor, zopet priob-
čevali imena tistih gospodov, kateri bodo prav
pogodili ter nam poslali rešitev kake šahove
naloge.

»Ljubljanski Zvon«

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji:
vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Pošamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec.

Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, v knežjem dvorci v Gosposkih ulicah, 14.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.

kratek, »Pera« odpluje čez šestintrideset ur. Če zamudite ta brod, izgubljen je ves teden.«

Knez Lieven, osivel mož dobrohotnega in prijaznega obraza je v resnici došel. Pri večerji poučuje Cetinoviča in mu razlaga razmere v sprednji Aziji, govori mu o značaji dotičnih oseb in poudarja vedno: »Várujte se Tjepušina, delajte, dokler mogoče, neočitno in ne mislite, da boste občevali z vélikim knezom brez ovir.«

Cetinovič takoj spozná, da ima v tem gospodu jako zvedenega in praktičnega svetoválca.

Pri odhodu podá Aleksandra Cetinoviču nekaj v zavitku rekoč, naj si oskrbí s tem potrebščin za potovanje, za dolgo potovanje in ga prosi priti drugo dopóludne na trg Sv. Marka v kavarno »agli specchi« v jedno zadnjih sobic, priporočujé mu tajnost, ker ta je vsakega vspeha prvi pogoj.

III. Priprave.

Ko si drugo jutro Cetinovič mane zaspane očí, je še mračno, zgodaj, akoravno mu je sinočí podoba lepe Rusinje in njena povest dolgo odganjala spanec.

Zbira svoje misli in vtakne v žep tistih tisoč frankov, prejetih za nakupovanje popotnih potrebščin ter se le prepriča, kako resen je njegov položaj. »No, Peter,« govori si, »zdaj na delo; odpotuješ v Kitaj in Bog vé kam še! Poslanec posebne vrste. Danes imaš še čez glavo posla. Glej, prijatelj tvoj Hartlieb je našel na tebi takih lepih lastnostij, za katere niti sam nisi znal. Káko zaupanje stavijo ti aristokratje v té! Odkritosrčno priznaj, gotovo ne veš, s čim si se tako močno prikupil Hartliebu, da iz obširne množice prijateljev in znancev svojih pograbi prav tebe in véde pred Rusinjo kot zaupnika tako važnih rečij. Morda mu je res tista praska z »norcem« naredila tak vtisk, da hoče dalmatinskega »tigra« poslati na lov za tatico? Zakaj ne gre on sam? Res, njegove čutnice! Vsak majhen nasprotni vetrič bi mu udušil sapo. Če se prav spominjam, ima Aleksandra tudi brata, zakaj ne gre ta? Morda je premlad ali kaj li? Čudno, da med svojci ne najdejo pripravnega poslanca. Dà, to bode: bojé se neznanega, nenavadnega; trdni so le v kolovózu, od mladih let po skrbni vzgoji privajenem, kakor jih uči tradicija. Začuti se torej važnosti svoje, Peter, občeval boš s princem, z vélikim knezom, če se ti posreči priti do njega, in pograbil bodeš njegovega sinka iz rók pustolovke, če ga res najdeš. Ako pa nimaš sreče, posebne sreče, boš pa lahko na stare dni pripovedoval, kako si šel nekđaj v Kitaj na uro gledat.«

Izvirne
krasne platnice

za

„Ljubljanski Zvon“

za letnik XXX.

se dobé v naslednjih finih barvah: **ognjeno**
in črešnjevo-rdeče, havana-rjave, oliv-
kaste, temno in svetlo-zelene, lisičje,
sive, azurne, svetlo-modre i. dr.

Platnice se dobivajo tudi za vse prej izšle letnike.

Vnanji naročniki naročnino na platnice
pošiljajo lahko skupno z naročnino na
„Ljubljanski Zvon“.

Cena platnicam je v Ljubljani po K 1·40,
s pošto K 1·50.

Znesek naj se blagovoli poslati naprej po
poštni nakaznici ali pa v znamkah.

IVAN BONAČ

v Ljubljani.

Vabilo na naročbo.

Z novim letom 1911. nastopi »Ljubljanski Zvon« četrto desetletje svojega prosvetnega delovanja. Kakor je ves čas svojega obstanka vestno spremljal vse važnejše pojave našega kulturnega življenja, tako ostane tudi v bodoče njegov glasnik in branik.

Letošnji Zvonovi sotrudniki ostanejo listu zvesti tudi nadalje. Ako je občinstvo letos pogrešalo daljših umetniško dovršenih leposlovnih spisov, bo mu nudil Rado Murnik s svojim romanom »Hči grofa Blagaja« dovolj užitka. Med resno dejanje, zajeto iz petnajstega stoletja, je pisatelj vplel več humorističnih epizod. Upamo, da bo posebno ugajal veseljaški vitez Ahac, ujec Blagajeve komtese. — Takoj v prvi številki začnemo priobčevati daljšo zgodovinsko povest »Križev pot Petra Kupljenika«. Prijateljem zdravega humorja je napisal Fran Milčinski par črtic.

Prepričani smo, da nam bogata in raznovrstna vsebina novega letnika ohrani zveste vse dosedanje prijatelje in privabi lepo število novih, kajti v vrstah naročnikov in sotrudnikov je usoda vsakega lista.

Uredništvo in upravništvo „Ljubljanskega Zvona“.